

ОДБРАНА

Тема

САМОУБИСТВО ВОЈНИКА

Интервју

Министар одбране СЦГ
Зоран Станковић

**КАКВА ДРЖАВА,
ТАКВА И ВОЈСКА**

Специјални прилог

ПРОГРАМ ПРИСМА

Super keš kredit

Postoje stvari koje ne mogu da čekaju. Sa Super keš kreditom HVB Banke više nećete imati problema da nađete rešenje za hitne situacije.

SPECIJALNA PONUDA: HVB Banka nudi svim zaposlenima u Vojsci SCG **Super keš kredit** + pod posebnim, vantržišnim uslovima - bez učešća, depozita i žiranta, uz rok otplate do 48 meseci i iznos kredita do 6.250 EUR!

- Nominalna kamatna stopa: 9,5% godišnje
- Efektivna kamatna stopa: 11,86 - 17,71% godišnje

Za sve dodatne informacije pozovite info telefon 011 320 45 90 ili nas posetite u filijalama HVB Banke širom Srbije.

Koja se banka uklapa u vaš život?

HVB **Bank**

Info telefon: 011 320 45 90

Beograd | Rajičeva 27-29 | Bulevar Mihajla Pupina 85a | Trg Nikole Pašića 10 | Tršćanska 2 | Požeška 83a | Bulevar AVNOJ-a 6a | Palmira Toljatija 5 | **Zemun** | Glavna 21 | **Čačak** | Kursulina 1 | **G. Milanovac** | Kneza Aleksandra 6 | **Indija** | Železnička bb | **Jagodina** | Kneginje Milice 31 | **Kikinda** | Trg srpskih dobrovoljaca 28 | **Knjaževac** | Trg Oslobođenja 12 | **Kragujevac** | Srete Mladenovića 2 | **Kraljevo** | Oktobarskih žrtava 22 | **Kruševac** | Vece Korčagina 20 | **Leskovac** | Bulevar Oslobođenja bb | **Loznica** | Trg Jovana Cvijića 3 | **Negotin** | JNA 1 | **Niš** | Trg Kralja Milana 7 | TC Dušanov bazar, lokal br. 5 | **Novi Pazar** | Stevana Nemanje 100 | **Novi Sad** | Trg Slobode 3 | Bulevar Oslobođenja 30 | Bulevar Oslobođenja 69 | **Paraćin** | Kralja Petra I bb | **Požarevac** | Tabakača čaršija 13 | **Smederevo** | Karađorđeva 5-7 | **Sombor** | Stuparski put 6 | **Subotica** | Ivana Gorana Kovačića 3 | Branislava Nušića 23 | **Šabac** | Vlade Jovanovića 4 | **Ub** | Radnička 3 | **Užice** | Dimitrija Tucovića 97 | **Valjevo** | Kneza Miloša 48 | **Vranje** | Stefana Prvovenčanog 61 | **Vršac** | Žarka Zrenjanina 17 | **Zaječar** | Trg Oslobođenja bb | **Zrenjanin** | Aleksandra Karađorđevića 1

ПРИМОПРЕДАЈЕ ДУЖНОСТИ МИНИСТРА ОДБРАНЕ И НАЧЕЛНИКА ГШ ВСЦГ

ЗОРАН СТАНКОВИЋ НОВИ МИНИСТАР

У осланици Скупштине Србије и Црне Горе изабрали су 21. октобра генерал-мајора у пензији Зорана Станковића за новог министра одбране. На почетку седнице закључено је да је досадашњи министар одбране Првослав Давинић поднео оставку, те да је Станковића на ту функцију предложио председник СЦГ Светозар Маровић "на основу обављених консултација у државама чланицама државне заједнице".

Примопредаја дужности између Првослава Давинића и Зорана Станковића обављена

је 24. октобра у Кабинету министра одбране СЦГ у Београду. Том приликом Првослав Давинић обавестио је министра Зорана Станковића о степену достигнутих реформи у Војсци и проблемима који прате тај сложени процес.

Први радни дан министар Станковић започео је састанком Колегијума министра одбране у новом саставу. Поред заменика и помоћника министра, том састанку присуствовали су и генерал-потпуковници Драган Паскаш и Љубиша Јокић, досадашњи и новоизабрани начелник Генералштаба ВСЦГ. ■

КОНТИНУИТЕТ У РЕФОРМИ ВОЈСКЕ

У самој филозофији војске церемонија примопредаје дужности је значајан чин – рекао је на почетку свечаности у Дому гарде у Топчидеру председник Србије Борис Тадић. – Она означава континуитет у раду Војске и испуњавању њених уставних и законских надлежности. Та церемонија означава и место војске у једној држави, у структури одбране и систему безбедности. Стога желим да захвалим досадашњем начелнику Генералштаба генерал-потпуковнику Драгану Паскашу за све што је учинио за своју војску и за своју земљу, реформишући Генералштаб и наше оружане јединице на најбољи начин, испуњавајући истовремено све захтеве времена у коме живимо и потребе државе и њених грађана. Сматрам да овај тренутак мора означити континуитет у реформама Војске Србије и Црне Горе. Улога новог начелника Генералштаба генерал-потпуковника Љубише Јокића тим је важнија. Војска ће бити гарант мира не само у Србији и Црној Гори већ у читавом региону. Наша војска биће део политике мира и фактор мировне политике у читавом свету, као што је била и у својој претходној историји.

Председник Тадић пожелело је успех у раду новом начелнику Генералштаба генерал-потпуковнику Љубиши Јокићу, а затим честитао новом министру одбране Зорану Станковићу избор на ту дужност, изразивши уверење "да ће Министарство одбране и Генералштаб радити у корист своје државе, стабилизовања и даљег развоја Војске Србије и Црне Горе, а на тај начин и наше домовине".

Свечаности су присуствовали и заменик министра одбране Вукашин Мараш, представници министарства одбране и оружане снаге суседних земаља, страни војни представници акредитовани у нашој земљи, команданти оперативних састава Војске СЦГ,

Нови начелник Генералштаба генерал Љубиша Јокић уручио је досадашњем начелнику генералу Драгану Паскашу официрску сабљу

начелници сектора и управа Министарства одбране и Генералштаба ВСЦГ, и други гости.

У свом обраћању досадашњи начелник Генералштаба ВСЦГ генерал-потпуковник Драган Паскаш најпре је истакао најважније реформске кораке остварене у претходном периоду, а затим указао и на недовршене задатке, међу којима су најважнији – техничка модернизација, опремање средствима ратне технике и побољшање услова живота и рада припадника Војске.

– Остајем при убеђењу да је највећа вредност војске човек – рекао је генерал Паскаш. – Тај

човек је стуб одбране. Уколико се та вредност не буде уважавала и ценила, сумњам да ће се зацртани циљеви реформе у потпуности остварити.

Генерал Паскаш је посебно истакао да Војску као институцију треба заштитити од политичких калкулација ради остваривања уских страначких интереса и коначно јој обезбедити неопходна материјална средства.

Нови начелник Генералштаба генерал-потпуковник Љубиша Јокић истакао је да за њега нема дилеме "да на основама досадашњих промена у концепту одбране и организације система одбране Србије и Црне Горе треба наставити са реформом Војске. Од нас ће се тражити доношење болних и непопуларних решења, која морамо прихватити као неопходна за постизање коначног циља, а то је реформисан систем одбране и ефикаснија и савременија Војска".

Генерал Јокић је изразио уверење да ће Војска Србије и Црне Горе допринети стабилности и безбедности у нашем региону и бити спремна да одмах постане партнер суседним војскама, али и армијама које су географски удаљене. ■ Р. М.

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране Србије и Црне Горе

Први војни лист у Србији „Ратник“
изашао је 24. јануара 1879. године

Указом председника Србије и Црне Горе
НИЦ „Војска“ је поводом
125 година војне штампе,
24. јануара 2004. године,
одликован орденом Вука Караџића,
другог степена

Издавач

Новинско-издавачки центар “ВОЈСКА”
Београд, Катанићева 15

Начелник НИЦ “ВОЈСКА”

Звонимир Пешић, пуковник

Главни и одговорни уредник

Славољуб М. Марковић, потпуковник

Заменик главног и одговорног уредника

Раденко Мутавић

Помоћник главног и одговорног уредника

Драгана Марковић

РЕДАКЦИЈА:

Александар Антић, поручник, Слободан Вучинић
(дописник из Подгорице), Душан Глишић (друштво),
Снежана Ђокић (свет), Бранко Копуновић (прилози),
Душан Мариновић (историја), Зоран Милодиновић,
потпуковник (дописник из Ниша), Нада Милошевић,
Владимир Почуч, капетан I класе (одбрана),
Сања Савић, Мира Шведић (техника)

Стални сарадници

Бошко Антић, Станислав Арсић, мр Славиша Влацић,
Милосав Ђорђевић, др Милан Миљалковски,
др Милан Милошевић, др Драган Симеуновић
Себастијан Балаш, Игор Васиљевић,
Југослав Влаховић, Предраг Милићевић,
Миљан Милкић, Никола Оташ, Будимир М. Попадић,
др Светозар Радишић

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликовни уредник),
Бранко Сиљевски (технички уредник), Весна Јовановић

Фотографија

Горан Станковић (уредник)
Звонко Перге, Даримир Банда (фоторепортери)

Језички редактори

Мира Попадић, Слађана Мирчевски

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Вера Денковски

Документација

Радован Поповић (фото-центар), Нада Станковски

ТЕЛЕФОНИ

Начелник 3615-036, 39-279
Главни и одговорни уредник 3615-302, 33-209
Редакција 3615-290, 3615-239, 3615-295,
23-808, 23-810

Дописништво Ниш 018 509-481, 21-481
Дописништво Подгорица 081 483-443, 42-443

Маркетинг 3615-502

Претплата 3615-297, 39-129

ТЕЛЕФАКС 3615-488

АДРЕСА

11000 Београд, Катанићева 15
пошт.пр. 06-1015

e-mail

redakcija@beotel.yu

redakcija@odbrana.mod.gov.yu

Internet

www.odbrana.mod.gov.yu

Жиро-рачун

840-49849-58 за НИЦ “Војска”

Претплата

За припаднике МО и ВСЦГ преко РСЦ
месечно 160 динара.

За претплатнике преко Поштанске штедионице
месечно 180 динара. За остале (до краја године)
тримесечно 540 динара

Штампа “ПОЛИТИКА” АД, Београд, Македонска 29

ЦИП – Каталогизација у публикацији

Народне библиотеке Србије

ОДБРАНА

ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

Снимио Звонко ПЕРГЕ

САДРЖАЈ

ИНТЕРВЈУ

Министар одбране СЦГ Зоран Станковић

КАКВА ДРЖАВА, ТАКВА И ВОЈСКА 6

ТЕМА

Самоубиство војника – прича о насиљу над собом

**КАД ПОТАМНИ
УНУТРАШЊЕ СУНЦЕ** 12

Суицид у порасту

ПОБЕДА БЕЗНАЂА 17

ОДБРАНА

78. моторизована бригада

ЧУВАРИ МИРА НА ЈУГУ СРБИЈЕ 20

Завршено снимање серијала “Може бити само један”

СПЕЦИЈАЛЦИ СА ТВ ЕКРАНА 24

Посета 37. моторизованој бригади у Рашкој

ПОПУЛАРИЗАЦИЈА СПОРТА 25

Противтерористичка вежба елитних полицијских снага

МУЊЕВИТА АКЦИЈА 26

ПОВОДИ

Педесет година Школе националне одбране

ВРХУНАЦ КАРИЈЕРЕ 27

ПОДВИГ

Десетар Филип Голубовић спасао двоје деце

ДРАМА НА ЈЕЗЕРУ 32

РЕСУРСИ

Технички ремонтни завод Крагујевац

ПИРОТЕХНИЧАРИ СА МЕДНЕ 33

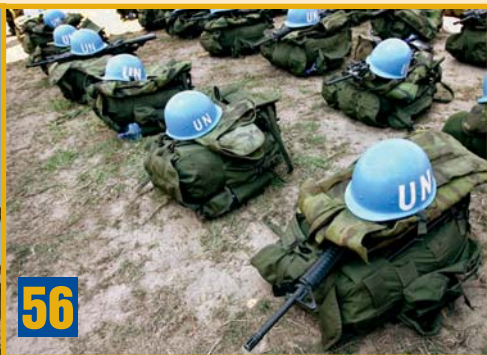
ЗАШТИТА

Отклањање последица хемијских удеса

ВЕЖБА СА ПОРУКОМ 36

ПРИЛОГ

ПРОГРАМ ПРИСМА 37

У ПОСЕТИ

Потпуковник Милан Тепшић, ваздухопловни инжењер

БОРАЦ ПРОТИВ СТРАХА

50

ЗДРАВСТВО

Нове методе лечења на ВМА

КАКО ИЗБЕЋИ ОПЕРАЦИЈУ

52

СВЕТ

60 година Уједињених нација

ОГЛЕДАЛО НЕСАВРШЕНОГ СВЕТА

54

Како се финансира учешће у мисијама

ЦЕНА ИЗЛАСКА У СВЕТ

56

Обавештајно-безбедносни систем Хрватске

ЈАКЕ АГЕНТУРНЕ ПОЗИЦИЈЕ

58

ТЕХНИКА

"Заштита и безбедност 2005"

ВАПАЈ ЗА ОСАВРЕМЕЊИВАЊЕМ

60

Транспортни авиони CN-235 и C-295

ШПАНСКИ АДУТИ ЗА БУДУЋНОСТ

63

Микроталасно оружје

КОНТРОЛА ПОБУЊЕНИКА**УСМЕРЕНИМ ЗРАЧЕЊЕМ**

66

T-72 Balkans on fire

КОНАЧНО ИГРА ЗА ТЕНКИСТЕ

68

КУЛТУРА

50. међународни београдски сајам књига

ПОКУШАЈ ДА РАЗУМЕМО СВЕТ

70

Београдске музичке свечаности 2005.

УГОДИТЕ УШИМА

72

ФЕЉТОН

Економско ратовање и пословна шпијунажа (3)

ТРКА СЕ НАСТАВЉА

74

СПОРТ

Први кораци у женском спорту у Војсци СЦГ

УЗ ПАДОВЕ И ПОДИЗАЊА

80

КРУГ

Трећи број нашег магазина отварамо интервјуом са новим министром одбране Зораном Станковићем. Његово отворено обраћање јавности читамо као потврду да је време празних обећања прошло.

Тему броја наметнула је сурова друштвена свакодневица у којој се победа безнађа и помрачење унутрашњег сунца одсликавају и трагичним догађајима у нашим касарнама. Прича о самоубиствима војника или насиљу над собом позив је да се та појава анализира одговорно и непристрасно без манипулисања јавним мњењем.

О светињи живота говоре подвиг десетара Филипа Голубовића, који је спасао двоје деце из загрљаја смрти, и достигнућа лекара Војномедицинске академије у лечењу стерилитета и превенцији малигних обољења.

Записи са административне линије са Косовом и Метохијом и са вежбе елитних јединица Министарства унутрашњих послова сведоче о одлучности и спремности наших одбрамбених снага да се злу и силом супротставимо.

Под слоганом "Књига коју пишемо заједно" одржан је 50. међународни сајам књига у Београду. Бележимо и јубилеје Организације уједињених нација и Школе националне одбране. Борба за мир је заједничко обележје те две институције.

А како изгледа борба на тржишту наоружања и војне опреме говоре запослени у Техничком ремонтном заводу Крагујевац.

Програм збрињавања вишка војног кадра у центрима за обуку у Београду и Нишу спрема нову генерацију наших официра, будућих менаџера и предузетника. Тој димензији реформског процеса Војске посветили смо специјални прилог. Да Присма може да затвори круг и отвори путеве у нови живот потврђују искуства Золтана Данија и Ненада Бојовића. Новим изазовима одважно су кренули у сусрет и успех није изостао.

И потпуковник Милан Тепшић је без страха загладан у будућност. Не крије да се понекада бори са ветрењачама али и показује да наши људи имају знања и способности које су потребне официру 21. века.

Улагање у будућност јесте и афирмација женског спорта у ВСЦГ. Први кораци на том путу забележени су на спортским странама.

МИНИСТАР ОДБРАНЕ СЦГ ЗОРАН СТАНКОВИЋ

КАКВА ДРЖАВА,

A close-up portrait of Zoran Stanković, the Minister of Defense of the State of Croatia. He is a middle-aged man with a receding hairline, wearing a dark suit, a white shirt, and a red and blue striped tie. He is looking slightly to the right of the camera with a serious expression.

Не може више нико да упире прстом у Војску. Нека свако гледа у свој ресор, али нека при том каже шта то код нас није уреду и нека допринесе да се проблем реши. Већ сам чуо опаске: Бићеш министар вазалске војске! Па ако је држава вазалска, и војска ће бити таква. Каква је држава, таква јој је и Војска, а какви су грађани, таква ће бити и држава.

■ 6

ТАКВА И ВОЈСКА

Доктор Зоран Станковић, специјалиста судске медицине, често је помињано име на новинским ступцима. Медији су га у стопу пратили и извештавали о његовом хуманом раду током ратова на простору СФРЈ. Он је педантно бележио све трагове злочина. Некад је у тој мисији имао савезнике, али је чешће био препуштан самом себи. Истовремено, лекар је који је досегао до генералских звездица, а недавно је изабран за министра одбране СЦГ. Током протеклих година било је оних који су га ценили и волели и оних који су га нападали, али му нико није могао оспорити да је поштен, одговоран и храбар, да се истрајно борио против свих незаконитих радњи у Војсци, али и друштву. Своје име заложии је још једном у покушају да помогне Војсци, чији је углед у друштву прилично пољуљан бројним аферама.

Господине министре, који су били Ваши разлози да прихватите министарско место и поред тога што сте пролетос смењени са дужности начелника ВМА и пензионисани на лични захтев?

– Постоје два разлога. Први је морална обавеза према премијеру Војиславу Коштуници, који ме је пре две године, као председник савезне државе, поставио на место начелника Војномедицинске академије и предложио за унапређење у чин генерала. Знам да је било људи који су се томе противили, али је он веровао у мене и вероватно је био задовољан оним што сам до тада постигао на професионалном плану. Истина је да он у време моје смене са дужности начелника ВМА није учествовао у одбрани, али ја од њега то нисам ни очекивао. Не тражим да ме ико брани. Могу да прихватим да је то био политички став и договор, или да у том тренутку ја нисам био човек за ту дужност. Једино што је у тој ситуацији било ружно јесте чињеница да ми нико на време није рекао да ћу бити смењен.

Други разлог је то што мислим да могу да помогнем да се, да тако кажем, поврати стари сјај Војске. У Војсци још увек постоје квалитетни и искусни људи, на које могу да се ослоним у остваривању тог циља. Али од великог значаја ће ми бити и помоћ многих наших ратних генерала, који су пензионисани у напону снаге, а да нико са њима није разговарао о томе шта треба сада урадити. Разговарао сам са неким од њих и сматрам да су њихова искуства драгоцене. Могу да замислим шта би све ти људи који су учествовали у протеклим ратним сукобима, поготово током агресије НАТО, имали да кажу, на пример, о Војној доктрини и њеном усвајању. Њихова искуства треба сакупити, обрадити и искористити. Покушаћу да их окупим како би изнели своје драгоцене идеје. Не видим разлога зашто не би било тако. Ја поштујем младост, школоване људе, али ценим и искуство. Нажалост, изгледа да само ми искуство не поштујемо и да се увек учимо на грешкама.

Који су ваши приоритети у раду?

– Тешко је у овом тренутку рећи шта су приоритети у мом раду, јер је све важно. Свој мандат почео сам посетама Војномедицинском центру Нови Београд, Војној установи “Карађорђево” и јединицама ангажованим на обезбеђењу административне линије са Косметом, јер сматрам да ту има највише проблема.

У новобеоградском ВМЦ-у срео сам људе незадовољне стањем до кога су доведени због наводне реформе којом су укинута бројна радна места, а да истовремено нису обезбеђени услови да систем функционише. Сазнао сам да не би било дугих редова да се не чека на увођење телефонске линије за заказивање прегледа, а проблем још није решен. И сада замислите, малтретира се толико људи, уместо да се уведу два телефона за заказивање посета. Ту је проблем у организацији. Друга ствар, редови не би били толики да су на Цераку или Бежанијској коси остале да раде амбуланте са два лекара и две сестре. Ја сам свестан чињенице да ми не можемо превише да урадимо у овом тренутку, али тако мало можемо.

У Карађорђеву сам питао запослене од чега живе ако неколико година нису добили плату. Сазнао сам који су им проблеми, и покушаћемо да их превазиђемо. Сви знамо како је Карађорђево некад изгледало. А сада су на белом хлебу – не знају да ли ће их неко узети у закуп или не. Време тече, сетва скоро пролази и нико не води рачуна о томе да од тих прихода може да живи бар стотину људи.

Административну линију са Косовом и Метохијом чувају наша деца. Држава тим људима мора да обезбеди боље услове смештаја и рада и неопходну заштитну опрему.

Четврти сегмент који желим одмах да сагледам јесу ванредни догађаји у Војсци. Узрок једног броја самоубиства и убиства јесте коришћење опојних средстава. Наредио сам да се направи план и обави тестирање на опијате. Тестираће се сви војници на одслужењу војног рока, сви студенти Војне академије, али и млађе старешине. Па да видимо колики је тај број. То морамо да пресечемо.

Морам да кажем још једну ствар, па свиђало се то неком или не. Када сам дошао на место начелника ВМА сачекао ме непосредно пре тога формиран Кабинет, па сам морао неке људе да мењам. Не знам коме се сада журило да исто то уради без мог знања. Моје је право да бирам људе у које имам поверење, чланове свог тима, јер ако не делим одговорност ни са ким, зашто бих делио власт.

Моја је обавеза, без обзира на раније несугласице, да сарађујем са председником Борисом Тадићем, и ја ћу радити на унапређењу те сарадње. Његовог саветника за питања одбране укључићу у све активности Министарства. Успоставићу коректну сарадњу и са председником државне заједнице Светозаром Маровићем и његовим саветницима. Не желим да дајем никакве негативне изјаве о било ком од њих, нити да се по било ком основу спорим са њима. Ако ћемо се спорити, то ће бити док састанак траје, а када изађемо у јавност, морамо бити јединствени. Мислим да не постоји проблем за који не можемо да нађемо заједничко решење. Исто се односи и на људе који су отишли, или ће отићи због ових или оних разлога. Ја о њима не желим да кажем ниједну ружну реч, нити ћу да омаловажавам оно што су до сада урадили.

Припадници Војске од новог министра одбране у овом тренутку очекује веома много, посебно у побољшању животног стандарда, који је последњих година пао на недопустиво низак ниво.

– Двадесет четвртог октобра разговарао сам са министром финансија Србије Млађаном Динкићем и договорено је да се, после више од две године, запосленима у МО и ВСЦГ повећају плате, у просеку, за око 14,5 одсто. Плате људи са високом и вишом стручном спремом биће повећане до 20 одсто, а они са нижом добиће мање. Надлежне службе Министарства одбране и Министарства финансија заједно раде на томе и повећање ће бити исплаћено са октобарском платом. Свестан сам чињенице да то повећање није довољно, али сам после разговора са министром финансија уверен да је то само први корак у побољшању стандарда припадника МО и ВСЦГ.

ДВОСТРУКИ АРШИНИ

– Ако неко мисли да је у реду да о Војсци или њеним деловима говори негативно, а да се налази на челним функцијама у овој држави, онда нека опрости, моја реакција биће веома оштра. Зато ми морамо да видимо који су нам најважнији проблеми. Рецимо, ако нема пара, не може да се деси да их за неке структуре и министарства има, а за наше нема. Не може да се спроводи политика двоструких аршина.

ДОСТОЈАНСТВО

– Неки су ми предлагали да одмах чим ме изаберау за министра одбране одем у Брисел. А шта ћу ја тамо да радим? Морамо да имамо јасно диференциран став шта је Војска на државном нивоу. Нећу да пошто-пото уђемо у евроатлантске интеграције, а да не постоји никакво поштовање према Војсци. И са овако малом државом и са овако мало становника у односу на неке друге земље, ми морамо да имамо своје достојанство и самопоштовање, јер само на тај начин можемо да се покажемо као квалитетни, одговорни и кооперативни сарадници.

Да ли је то знак да ће се Војска убудуће редовније финансирати, иако се у јавности најављивало даље смањење војног буџета?

– Није тачан податак са којим се спекулисало у јавности да ће се смањити војни буџет. Напротив, буџет ће се повећати у оном делу који се односи на опремање Војске, побољшање животног стандарда њених припадника и решавање стамбених проблема.

Нису занемариве ни могућности које имамо за остваривање сопствених прихода којима би се попуњавао војни буџет. Та средства су сада планирана у износу од 1,3 милијарде динара. Мислим да је то мало и да бисмо могли да остваримо много веће приходе. Дакле, војни буџет може бити и много већи, и то сада зависи од нас. Ако више зарадимо, имаћемо више пара у буџету него што смо имали до сада. Преостало нам да направимо такве подзаконске акте којима бисмо стимулисали рад наших војнодоходовних и других установа. Примера ради, ако неко ко долази у земљу хоће да плати пратњу Кобри, која је, с обзиром на њихов квалитет, веома скупа, ми им то можемо омогућити. Зарадиће сви који су ангажовани на том послу, а део прихода отићи ће у војни буџет.

Да ли се у попуњавању војне касе рачуна и на средства од продаје и закупа војне имовине?

– Како је договорено у разговору са министром Динкићем, војни буџет ће се попуњавати и средствима оствареним продајом или издавањем имовине која нам није неопходна за редовно функционисање система одбране. Међутим, сама продаја војних објеката не значи ништа. На пример, ако за зграду Војнотехничког института у Београду можемо да добијемо само пет милиона евра – нећемо је продати уколико годишњим издавањем може да донесе зараду од два милиона евра. То ће бити наш стални извор прихода за функционисање система одбране. На томе ћемо инсистирати и настојати да сви ти капацитети које Војска има буду ангажовани и да остварују додатни приход, који држава не може другачије да нам обезбеди.

Значи ли то да у Вашем мандату имамо одлучнију подршку републичке владе да се реше нагомилани проблеми?

– Мислим да је свима у овој држави стало да имамо снажну, озбиљну, одговорну и стабилну војску, која ће у датим тренуцима одговорити постављеним задацима. То мисле сви, и они на власти и они из опозиције. Али нисам убеђен да се на томе довољно ради. На седници Скупштине нисам чуо ниједан предлог којим би се побољшало стање у Војсци. Само се чују две "чаробне речи" – реформе и смањења.

Наставак реформе је, ипак, приоритетан задатак Војске, и то је био један од услова који Вам је постављен приликом избора на место министра одбране. Шта је, по Вашој оцени, крајњи циљ те реформе?

– Крајњи циљ те реформе јесте да ВСЦГ буде у складу са потребама одбране земље. Како она треба у овом тренутку да изгледа, зависи од стратегије државе. Ако је држава дала задатак да је наша будућност да уђемо у евроатлантске интеграције, онда ћемо ми реформу Војске прилагодити тим интеграцијама. То подразумева да не треба измишљати

ништа посебно, већ да прихватимо стандарде снага у које желимо да уђемо, као и стандарде у области наоружања и војне опреме.

Када се помињу реформе обично се каже да Војска треба да буде мања и боље опремљена. Преведено са језика политике, колико је то хиљада људи?

– Питао сам каква је пројекција Војске и које је њено бројно стање, али нико није знао да ми одговори. Чуо сам да се помињу бројке од 25.000 до 30.000 људи. Добро, а зашто Словенци који имају један и по милион становника плаћају 8.500 професионалних војника, иако су у НАТОу. Да ли би и ми требало да следимо ту пропорцију. Ако је нас осам милиона, избројите колико би требало да буде војника. Или, зашто бугарска армија има 49.000 војника, а има приближно исто становника као ми.

Ако се ваздушни простор сваке земље мора обезбеђивати по међународним стандардима, зашто ми сами не бисмо чували наше небо сопственим средствима и ангажовањем људи којима је стало до ове државе, а не да то за нас раде странци, ма колико они били добронамерни. Рекао сам генералима Љубиши Јокићу, новом начелнику Генералштаба, и Владану Марјановићу, команданту Ваздухопловних снага, да направе прорачун и, ако је тачно да би та услуга могла да нас кошта педесет до шездесет милиона евра, онда треба сагледати колико авиона можемо да купимо за те паре – и да не зависимо од другог.

Вашем избору за министра претходило је неколико немилых догађаја. Најпре афера око набавке војне опреме, а затим и неколико самоубистава војника. Све то заједно, од топчидерског случаја до данас, угрожава углед Војске у јавности. Шта ћете учинити да се то заустави?

– Нарушен углед Војске у друштву можемо да поправимо једино успешним извршавањем свих задатака који се пред нас постављају, принципијелним односом и већим степеном отворености институција система одбране према јавности. Војска је имала аферу Топчидер, а њеном стварању је сама допринела тиме што су надлежни људи у три дана дали три различите изјаве о тој трагедији. Последица је неповерење јавности. Стога данас, иако је сто људи видело да се војник убио

ОФИЦИРИ НОВОГ ДОБА

– Наши савремени официри нису људи који ће узети топове, грмети и вежбати у околини Београда. Они морају да се усавршавају у великим светским центрима, да говоре стране језике и имају пријатеље и колеге широм света.

пред стројем, у јавности постоји сумња да је то било самоубиство. Неко ту сумњу подгрева.

Кад је реч о афери са “Милетом Драгићем”, још траје истрага и ја не желим да се мешам у њу. Неки су били ухапшени, подигнуте су оптужнице, и нека то иде својим током. Не могу да причам о нечему што није завршено. Оног тренутка када то буде регулисано пред надлежним државним органом, нека свако одговара за оно што је урадио. С друге стране, моја је обавеза да Скупштини државне заједнице предам документацију о том случају. То ћу урадити уколико не штети истражном поступку. Међутим, дешавало се да управо посланици и функционери у Скупштини злоупотребљавају неке податке за своју политичку промоцију. Селективно их пласирајући у јавност, само стварају забуну. Сматрам да је неопходно обезбедити заштиту тих података, да се тачно зна ко их је добио, па ако се информације појаве у јавности, да се исто тако зна ко их је дао.

Не кажем то без разлога. Јуче сам држао први Колегијум са министром Давинићем. Био је то протоколарни састанак, примопредаја дужности, а одмах потом освануо је напис у новинама, у коме има делимично истине о томе шта је било на том колегијуму, али су дате две реченице које могу да се тумаче и на овај, и на онај начин. Ту информацију није могао да да нико други сем нас десеторо који смо били на том састанку. Тражићу да надлежне службе открију тог човека, а онда ћу на сва звона разгласити који људи манипулишу полуинформацијама, јер немам шта да кријем.

И поред тога, јавност рада остаје Ваш основни принцип?

– Свакако. Нису новинари криви.

Припадници Војске, поготово они који су у КЗБ, морају бити опремљени заштитном балистичком опремом. Зна се да је по војним

стандардима испитана опрема “Производње Миле Драгић”, пре свега шлем и борбени балистички прслук, и да су уведени у наоружање. Да ли ће се, када се заврши истражни поступак, од Драгића куповати ти производе или не?

– Закон је прописао за сваку куповину тендере. На њих имају право да се јаве домаћи и страни произвођачи. То се односи на војну опрему. Ако Миле Драгић има најбољу опрему и ако су његове цене најприхватљивије, онда је нормално да је од њега купимо. Не видим зашто не би било тако. Али има ту и нешто друго. Није све у балистичкој опреми. Ми војску морамо да опремимо и модерним наоружањем. Морамо да водимо рачуна када се шта купује и морамо да имамо план опремања. А количину балистичке опреме која се помиње у уговорима неко мора да образложи.

Под капом Министарства одбране је и шест предузећа одбрамбене индустрије. У њима је држава већински власник капитала. То је за те фирме и добро и лоше, јер је Војска слаб купац и платиша њихових производа, па су предузећа присиљена да се боре за излазак на тржиште. Имате ли визију како помоћи тим великим фирмама?

– Сви знају да је наменска индустрија ранијих година доносила огромне приходе овој земљи – око две милијарде долара, и уживала велики углед у свету. Међутим, чињеница је да су та предузећа због свих догађаја током протеклих година изгубила кредибилитет и тржиште за продају опреме и наоружања, али не и њиховог квалитета. И данас, с обзиром на помињане евроатлантских интеграција, ми треба да нађемо простор где бисмо могли да се прикључимо и да утврдимо шта је то што можемо да производимо и да продајемо. Али морамо бити свесни чињенице да постоје ограничења и да је много тога што спречаво да војна индустрија буде оно што је некада била.

Доношењем Закона о учешћу професионалних припадника ВСЦГ у мировним операцијама и других подзаконских аката у тој области, добили смо правни оквир за извршавање тог задатка Војске, дефинисаног Стратегијом одбране. Да ли се већ ове године може очекивати ангажовање наших јединица у мировним мисијама?

– У које мировне мисије мислите да ће наша војска да иде? Војска не може да иде у мировне мисије неопремљена, и то свима мора бити јасно. Одлазак у мировне мисије представља, пре свега, одлуку надлежних државних органа, првенствено Скупштине државне заједнице, али они морају схватити да ја по тој одлуци не желим да шаљем припаднике Војске са аутомобилима старим по 10 и више године, без одговарајуће заштите, наоружања, средстава везе. Ми јесмо кадровски оспособљени за те мисије, имамо обучен кадар, који са одређеном дообуком може да задовољи тражене критеријуме, али материјално нисмо спремни – и то мора свима да буде јасно.

У више наврата помињали сте да желите да вратите стари сјај нашој војсци. Многи су Вас погрешно разумели. На шта сте тачно мислили?

– Недавно сам чуо у скупштини став једног школованог човека, који је рекао да сам га разочарао што желим да вратим стари сјај Војсци, и то оној којој је једина дужност била да брани маршала. Ја не могу са њим да полемисем. Ако он сматра да је ова војска само наставак оне која је била после 1945, онда он не зна шта је војска. Не зна да ова војска наставак традиције оне војске која је урадило то што ниједна пре ње није – напустила своју територију, па се на њу победнички вратила, и при том поднела највеће жртве прелазећи преко Албаније. Он не схвата да ту војску чине и војводе Степа Степановић, Живојин Мишић, Војвода Путник, и други који су у једном тренутку показали како се бори за част и чест и достојанство државе, и народа, и грађана који живе у њој. Он не схвата да је ова војска и после 1945. имала бриљантних резултата и из ње су изникле светски признате установе, као што су Војнотехнички институт, Војномедицинска академија, Ансамбл “Станислав Бинички”, и друге. Многи то желе данас да растуре у име реформе. У име које реформе? Која реформа налаже да се растурају институције од националног угледа? ■

Славољуб М. МАРКОВИЋ
Мира ШВЕДИЋ
Снимимо Горан СТАНКОВИЋ

– Убеђен сам да нам је свима заједничко уверење да је незамисливо да се распарчава једна осведочено демократска земља и да се, противно њеној вољи, мењају њене међународно признате границе. То би без сумње био незапамћен случај у међународном праву и пракси Светске организације, али и опасан преседан са несагледивим дугорочним последицама по међународни поредак у целини – рекао је премијер Војислав Коштуница на седници Савета безбедности УН, на којој је расправљано о почетку преговора о будућем статусу Косова и Метохије. ■

ПОВЕЋАНЕ ВОЈНЕ ПЛАТЕ

Измењени су број бодова за плате по чину професионалних војника и висина коефицијента за утврђивање дела плате према вредности посла за цивилна лица у служби у ВСЦГ. То значи да су “војне” плате, након дугог чекања праћеног разним обећањима – коначно повећане.

Нови пропис (Уредба о изменама Уредбе о платама и другим новчаним примањима професионалних војника и цивилних лица у ВСЦГ, Службени лист СЦГ бр. 42 од 14. 10. 05) примењује се од 1. октобра 2005. године.

Након нових измена, просечна плата официра са минулим радом и војним додатком износи 34.475,33 динара. У односно на досадашњу, увећана је, у просеку, за 23,3 посто.

Плата подофицира, са минулим радом и војним додатком, износиће 21.175,01 динара у просеку (просечно повећање је 8 одсто).

Плате са минулим радом и додацима војника по уговору биће у просеку 14.920, 50 динара – просечно повећање је 5,4 посто.

Просечна плата за цивилна лица на служби у ВСЦГ, са минулим радом и војним додатком, износи 19.266,55 динара, односно повећана је за 9,26 одсто. Унутар те категорије повећање се креће од 5,77 посто за НКВ раднике, до 14,01 посто за докторе наука. Примера ради, за оне са високом стручном спремом, просечна плата биће 25.945,70, са средњом школом 17.775,02, док ће доктори наука примати 33.135,66 динара. ■

С. Ђ.

Савет безбедности УН о Космету

ПОЧИЊУ ПРЕГОВОРИ

Савет безбедности УН одобрио је 24. октобра почетак преговора о будућем статусу Косова и Метохије. У председничком саопштењу, издатом после седнице посвећене том питању, најављена је нова фаза политичког процеса, чији је циљ мултиетничко и демократско Косово, које треба да ојача регионалну стабилност. Тим новим актом, верује се, почиње најзначајнија етапа у решавању статуса Косова и Метохије након Резолуције 1244. Уместо принципа “стандарди пре статуса” почиње примена принципа “стандарди и статус”.

На седници Савета безбедности међународна заједница имала је прилику и да чује јасне ставове Владе Србије. Њен председник Војислав Коштуница изразио је одређеност за компромис и спремност да Косову и Метохији као саставном делу СЦГ обезбеди суштинску аутономију. Он је истовремено изнео очекивање да ће се при одређивању коначног статуса поштовати територијална целовитост и непромењивост граница држава

мимо њихове воље – принцип уграђен у саме темеље УН, али и друга међународноправна начела.

– Сигуран сам да међу нама нема спора о томе да општи циљ разговора треба да буде споразумно решење страна учесница – рекао је Коштуница. Он је предочио и стање у Покрајини, која је данас далеко и од привида мултиетничности и где су преостали Срби угрожени и обесправљени, а православлје изложено суровом прогону. Коштуница је поставио и питање: да ли је могуће разговарати о статусу, ако кључни стандарди људских права и основних слобода нису испуњени, нити за то има изгледа у блиској будућности?

– Једино озбиљним и до краја реалистичним сагледавањем ситуације на Косову и Метохији можемо постићи заједнички циљ, а то је да у тој покрајини буде више права, а знатно мање насиља и страха – рекао је премијер Коштуница. ■

С. Ђ.

Студенти Војне академије положили заклетву

ЉУБАВ ПРЕМА ВОЈНОМ ПОЗИВУ

Студенти 130. класе Војне академије положили су заклетву на свечаности у Касарни “Бањица” у Београду, у присуству представника Генералштаба ВСЦГ, Министарства одбране СЦГ, Министарства унутрашњих послова Србије и изасланика председника Србије.

Честитке студентима, којих је у овој класи 123, и присутним члановима породица упутио је заступник начелника Војне академије генерал-мајор Видосав Ковачевић.

– Једно од великих дела је и што сте одабрали војни позив у време када је то непопуларно и непрофитабилно. То само говори да сте ви прави и да је у питању ваша љубав према војном позиву – нагласио је генерал Ковачевић.

У име председника Србије Бориса Тадића полагању заклетве присуствовао је његов саветник за безбедност Бојан Димитријевић. ■

ВОЈНИ РОК ШЕСТ МЕСЕЦИ

Скупштина Србије и Црне Горе усвојила је 22. октобра измене Закона о Војсци, којима је служење војног рока смањено на шест месеци. То се односи на војнике који служе војни рок под оружјем, али и на оне који због верских или разлога савести војни рок служе без оружја у јединицама или установама Војске или Министарства одбране. Одредбе новог закона примењују се и на војнике који већ служе војни рок.

Скупштина је прихватила и амандман Демократске странке да се лицима која служе војни рок у цивилној служби та обавеза скрати са 13 на девет месеци, уз образложење предлагача да се тиме поштују међународне конвенције у тој области. ■

ШТАБНА РАТНА ВЕЖБА ПОДГОРИЧКОГ КОРПУСА

Команда Подгоричког корпуса извела је тродневну штабну ратну вјежбу “Обука 2005” по теми “Припрема и организација ангажовања јединица у борби против тероризма”. Вјежбом је руководио замјеник команданта Корпуса генерал-мајор Драган Милосављевић.

У току вјежбе разматрано је ангажовање и изналажење оптималних рјешења за ангажовање јединица корпуса у сарадњи са МУП-ом у борби против тероризма. Обука је изведена по новој организацијско-формацијској структури Команде и јединица Подгоричког корпуса, после промјена извршених у току ове године. ■

С. В.

Посета делегације Нато парламента

РЕФОРМЕ ДОБРО НАПРЕДУЈУ

У оквиру посете Србији и Црној Гори делегација Парламентарне скупштине Натоа посетила је 24. октобра Министарство одбране и Генералштаб ВСЦГ.

У разговору са досадашњим начелником ГШ ВСЦГ генерал-потпуковником Драганом Паскашем, делегација Натоа обавестила се о достигнућима у реформи Војске, а потом посетила Војну академију. Након разговора са наставницима и слушаоцима Школе националне одбране делегацији је представљен део обуке Противтерористичког одреда "Кобре".

– Желели смо да посетимо Србију и Црну Гору да видимо како напредују реформе у Влади и војном сектору. Стекли смо утисак да је Влада СЦГ веома одлучна у спровођењу свих реформи. Уверили смо се и да се дешавају многе промене у војном сектору. Импресионирани смо обуком на Војној академији и приказом антитерористичке борбе – сумирао је своје утиске председник делегације Вахит Елдем, након посете Министарству одбране, Генералштабу ВСЦГ и Војној академији. ■

С. Ђ.

Сарадња "Ремингтона" и "Заставе – оружје"

СВЕТСКИ БРЕНД НАШЕГ ОРУЖЈА

За фабрику "Застава – оружје" 18. октобар биће урезан златним словима. Тога дана потписан је Меморандум о разумевању између те фирме и светски познатог произвођача спортског оружја и муниције – компаније "Ремингтон". Уговор су потписали председник те америчке компаније Томас Милнер и директор "Заставе" Драгољуб Грујовић.

Реч је о дугорочном пословном споразуму којим је већ у наредној години предвиђена испорука 24.000 карабинских и малокалибарских пушака. То су карабини система маузер, одавно познати америчком тржишту, али ће од сада на њима поред имена *Застава* бити истакнуто и *Ремингтон*. Тако је најпознатија америчка фирма, стара 200 година, учинила преседан и подарила своје име нашим пушкама.

"Застава" је овим добила одличног партнера, а шта то значи "Ремингтону", објаснио је господин Томас Милнер.

– Данас се преко 350 година историје производње оружја уједињује како би се тржиште спортског оружја изменило. Наше две велике компаније су се договориле да сара-

ђују, почев од 2006. године, са програмом Заставиног оружја под брэндом Remington Arms на тржишту ловачког и спортског оружја. Ова сарадња између два најбоља светска произвођача оружја уздрмаће конкуренцију, запањити наше купце и одушевити кориснике наших производа – изјавио је Милнер.

Меморандум, сем извоза оружја, предвиђа и сарадњу на развоју производа нових ловачких и спортских оружја, примени савремених материјала – полимера, нових технологија, размену искустава а свакако и стручњака. ■

М. Ш.

СТУДЕНТИ ИНЖИЊЕРИЈЕ НА ОБУЦИ У ШАПЦУ

Студенти 127. класе Војне академије, са Смера инжињерије на Одсеку Копнене војске, у касарни у Шапцу реализовали су дводневну обуку из савладавања водених препрека. ■

УКРАТКО

СТРАНИ ВОЈНИ ПРЕДСТАВНИЦИ У 72. СПЕЦИЈАЛНОЈ БРИГАДИ

Страни војни представници акредитовани у СЦГ посетили су 21. октобра 72. специјализовану бригаду у Панчеву. Том приликом одржано је такмичење у гађању из пиштоља. Стрелачко умеће показало је 12 изасланика из девет земаља (Белгије, Бугарске, Француске, Холандије, Мађарске, Пољске, Руске Федерације, САД и Велике Британије). Победник такмичења је мајор Золтан Ковач, помоћник изасланика одбране Мађарске.

Такмичење је организовао Центар за односе са страним војним представницима МО СЦГ у сарадњи са припадницима 72. специјалне бригаде. После такмичења гости су обишли Музеј града и разгледали сведочанства о дугој и богатој историји панчевачког краја. ■

САРАДЊА СА МИНИСТАРСТВОМ ОДБРАНЕ БЕЛГИЈЕ

Експертска група Сектора за људске ресурсе Министарства одбране Краљевине Белгије посетила је Управу за кадрове Сектора за људске ресурсе МО СЦГ. Том приликом гости су посетили Регионални центар за преквалификацију вишка војног кадра у Београду и Центар за обуку Присма на Факултету организационих наука, где их је директор Центра проф. др Драгана Бечејски-Вујаклија информисала о процесу и садржају обуке. ■

ПОСЕТА ДЕЛЕГАЦИЈЕ ХОЛАНДСКОГ ОДБРАМБЕНОГ КОЛЕЦА

Делегација Холандског одбрамбеног колеца, коју је предводио вицеадмирал Егмонд ван Ријн, посетила је Министарство одбране и Војску СЦГ.

Том приликом делегацију је примио досадашњи заменик начелника ГШ ВСЦГ вицеадмирал Михаило Жарковић. Холанђани су потом обишли Војну академију, где су се најпре састали са заступником начелника генерал-мајором Видосавом Ковачевићем, а онда и са слушаоцима Школе националне одбране, са којима су разговарали о реформи војног школства и интеграцијама. ■

С. Ђ.

СВЕТСКО ВОЈНО ПРВЕНСТВО У МАРАТОНУ

У Венецији је 23. октобра одржано Светско војно првенство у маратону, на коме је десетар по уговору Горан Чегар из Ваздухопловно-наставног центра из Сомбора, актуелни државни и свеармијски првак у маратону, у конкуренцији више од сто такмичара заузео 21. место, док је у свеукупном пласману био седамдесети. ■ С. С.

САМОУБИСТВО ВОЈНИКА – ПРИЧА О НАСИЉУ НАД СОБОМ

КАД ПОТАМНИ УНУТРАШЊЕ СУНЦЕ

Трагични догађаји који су средином октобра обележили нашу не баш пријатну свакодневицу – када је војник Милан Матић пронађен мртав на стражарском месту, а само дан касније војник Дарко Миловановић пуцао пред друговима себи у уста, непријатно су узбуркали јавност. Можемо ли ваљано и непристрасно проговорити о суштини тог проблема или бар назначити питања која крије, јер нит која води до истинских одговора и није лако ухватљива.

Крајем септембра и почетком октобра у јединицама Војске страдала су тројица војника. Све се то неочекивано покlopило са годишњицом још неразјашњене Топчидерске афере. Уследио је епилог који се и дао наслутити. У новинама су осванули наслови – *Војска ми убила дете, Војска треба да буде хуманија, Регрути жртве реформе Војске, до оних помало морбидних – Радо Србин гине у војнике, Боље и мртав него осрамоћен, Касарне полигони смрти...*

Ређале су се оптужбе на рачун војне организације, пропусти током регрутације младића, некоректног односа старешина и психолога, те захтеви за објективним истрагама и, наравно, одговорношћу. Заједнички именуатељ неумерених и често нестручних коментара набеђених војних аналитичара, невладиних организација, био је да се пронађу и козне кривци. Поједини политичари вешто су манипулисали јавним мњењем, а несреће користили за ускостраначке и дневнополитичке промоције. Нити су тако помогли породицама настрадалих војника, нити су, бар на моменте, ваљано проговорили о суштини проблема.

С намером да откријемо у чему заправо лежи смисао самоубиства војника, како сличне догађаје да спречимо или предупред-

димо, те осветлимо тешкоће са којима се сусреће Војска током селекције регрута, разговарали смо са старешинама, психолозима и психијатрима који се годинама уназад баве тим питањима.

■ ОГЛЕДАЛО СА РУПОМ

Увођење младића у војну евиденцију обавља се у седамнаестој години живота, а први лекарски прегледи тек пошто стекну пунолетство. Медицинска и психолошка испитивања заснована су на *Уредби о вршењу војне обавезе* и *Уредби о мерилима за оцењивање способности војних обвезника за војну службу*. У њима су одређени обим и врста претрага, методологија по којој се изводе антропометријска мерења и лабораторијска испитивања, офталмолошки и општи медицински преглед, и групна психолошка тестирања. На тај начин се оцењују здравствено стање и психофизичке способности регрута. Психолошким проверама откривају се психијатријска обољења, емоционална и социјална зрелост и стабилност регрута, али и интелектуалне способности. Тек по индикацији младићи се упућују на додатна специјалистичка испитивања и код психијатра.

Како наглашава мајор Зоран Живић, референт за војну обавезу у Управи за обавезе одбране, током припреме за ле-

карске прегледе војнотериторијалне команде прикупљају додатне податке о младићима.

– Практично се пошаљу спискови регрута у МУП, домове здравља, заводе за ментално здравље, центре за социјални рад и судове на територији са којих младићи долазе. О сваком од њих сачини се здравствена књижица, уз коју се приложе добијене информације из ранијег периода. Међутим, сарадња војних одсека и државних институција није правно регулисана и одвија се на добровољној основи, што често отежава рад – појашњава мајор Живић.

После здравствених прегледа младићи долазе пред регрутну комисију, са предлогом оцене о способности за војну службу. На основу *Упутства за регрутовање и мирнодопску попуњу војске у миру и рату*, мишљења лекара и психолога, али и образложивног нивоа, знања и вештина, према прописаним критеријумима, комисија им одређује војноевиденциону специјалност. Биографски, здравствени, али и кривично-правни подаци о регрутима достављају се јединицама у које су распоређени. Војнобезбедносна агенција такође обавештава саставе ВСЦГ о резултатима својих провера.

– Временски јаз између обављених прегледа и упућивања на служење војног рока, уколико дође до промене здравственог стања, превазилази се захтевом регрута за поновни, такозвани предупутни преглед. Зато је у новим законским решењима потребно дефинисати да се лекарски прегледи и психолошка испитивања изводе у години у којој младићи одлазе на служење војног рока – додаје мајор Живић.

Пуковник Зоран Стојановић, начелник Одељења за војну и радну обавезу Управе за обавезе одбране, тврди да у случајевима војника који су недавно извршили самоубиство није било пропуста у поступку регрутације.

– Војсци је у интересу да само здрави и способни младићи служе војни рок. Државни органи треба да обезбеде квалитетније здравствене прегледе, јер су наше финансијске могућности у том погледу ограничене. Међутим, често регрути манипулишу не би ли избегли војну обавезу. Нереално је, у том смислу, очекивати да Војска исправи све оно што је проблематично у одрастању данашњих младих генерација – објашњава пуковник Стојановић.

Процедура лекарског прегледа регрута који су се определили за цивилно служење једнака је као и за младиће који војну обавезу извршавају у јединицама са оружјем. Податак да је проценат привремено или трајно неспособних регрута са цивилног служења војног рока приближан броју привремено или трајно онеспособљених војника из јединица, само говори у прилог лоших нормативних решења. Иначе, поступак отпуштања војника из јединица Војске у случајевима нарушеног психофизичког здравља строго је прописан. Референт за војну обавезу у Управи Зага Живковић објашњава да трупни психолог не може војнику прекинути служење војног рока, већ ту одлуку доноси психијатар у надлежној војномедицинској установи. Упут за поновну оцену здравствене способности издаје лекар гарнизоне амбуланте, уз образложење психолога и неопсредног старешине.

■ ИГРА НЕВОЉНИКА

Могуће пропусте са психолошких тестирања регрута исправљају психолози у јединицама. У првих неколико дана боравка у Војсци војници попуњавају *Упитник о психолошко-социјалном стању*, на основу кога психолози стичу слику о њима. Са оним војницима који показују отежано прилагођавање на војничку средину психолози обављају додатна испитивања и разговоре како би ублажили њихове проблеме. Код 15 до 20 одсто слабије адаптираних војника најчешће се уочавају одређени породични или развојни проблеми, те негативна наследна анамнеза. Војници могу и сами затражити разговор са психологом, што представља вентил када наступи криза.

Како напомиње психолог мр Драгана Аларгић, начелник Реферата за психологију у Управи за људске ресурсе, са аспекта самоубиства издвајају се показатељи који знатно могу допринети том чину – патолошке појаве у фамилији, коришћење алкохола, дроге и самоповређивање. У њих се, такође, убрајају и прекршајна или кривична дела војника пре доласка у Војску и раније лечење због психичких тешкоћа. Највећи проблем младићима представља војничка средина – дужи боравак у касарни, колективни начин живота, групни интереси, хијерархија и чвршћа дисциплина, на коју у ранијем периоду нису навикли. У новом социјалном миљеу губе се емоционална подршка и комфор, а повећава физичко напрезање. Посебно се код младих војника јавља страх од губитка индивидуалности, а у одређеним ситуацијама могу се јавити и већа криза, стрес или чак неприлагођени облици понашања.

Иако се у јединицама Војске махом ради са здравим, интелектуално, емоционално и социјално интегрисаним личностима, знатног образовног нивоа и мотивационог потенцијала за служење војног рока, два до три одсто војника, ипак, спада у ризичну групу када је реч о самоубиству.

– Конфликтне ситуације у којима се војник може задесити један су од најчешћих разлога за одлуку о самоубиству. Њему, по правилу, претходи краћа или дужа припрема, од недељу до месец дана. Помисао на самоубиство је најчешће подељена између жеље за смрћу и жеље за животом, што још више повећава анксиозност војника. Самоубилачки акт карактерише умањена или искривљена процена стварности и доживљај времена, те смањена способност за предвиђање догађаја. Парадоксално исходу, самоубиство представља последњи покушај војника да успостави контакт са другима. Зато су мотиви самоубиства врло различити – од позива на помоћ ради промене односа са другима, самокажњавања ради умањења осећаја кривице или уцењивања оних који осујећују такву потребу, до бекства из збрканог стања свести – наглашава мр Аларгић.

Самоубиству претходи пресуицидални синдром, чије карактеристике морају познавати не само стручна лица – гарнизони лекар и трупни психолог, него и непосредне старешине војника, како би спречиле трагичне последице. У њему се смењују фазе немира и неспокојства војника, апатије, а затим наступа период аутоагресивности. Тек када могућност самоубиства постане фикс-идеја и коначна одлука, војник се, на неки начин, мири са околином и делује опуштеније. На такво психофизичко стање најбоље упућује спољашњи изглед – пад опште хигијене, промењен израз лица, упадљива промена тежине и исцрпљеност. Војник се понаша безвољно и узнемирено, често мења расположење, усамљује се из колектива и више није ефикасан у свакодневним задацима. Тај период прати стално размишљање о себи као покојнику и на крају препуштање фантазијама о начину самоубиства.

■ БОЛЕСТ НА СМРТ

– Узроке самоубиства војника у 93 одсто случајева треба тражити у структури личности, односно ментално-психолошкој, социјално-патолошкој или емоционалној сфери – каже психијатар пуковник др Миљивој Панић, начелник Одељења за ментално здравље и војну психологију ВМА. – Актери тог чина нису душевно оболеле особе, већ младићи које имају већи проблем са емоционалном контролом, прилагођавањем на војни колектив, импулсивношћу, агресивношћу, пролонгиране фрустрације или изопачене моралне норме и склоност ка психоактивним супстан-

цама. Војна средина сама по себи није суицидогена, али је врло ризична за извршавање самоубиства.

Број самоубиства у Војсци знатно је мањи у односу на општу друштвену популацију. У првом реду то је последица контролисаних и хијерархијски организованих средина, са добро утврђеним нормама и правилима понашања. У њу долазе високоселекционисани младићи, психофизички здрави и са потребним степеном мотивације за служење војног рока. Проблем самоубиства се у војничким условима не генерише него се понајпре доноси из цивилства. Недовољно интегрисана и психопатолошки наклоње-

ИСЕЧАК СТВАРНОСТИ

У периоду од 1999. до 2003. године 29 војника је извршило самоубиство. Током прошле године, од 32.258 војника у јединицама Војске, четворица су себи одузела живот. На служење војног рока, до краја октобра 2005. године, примљено је 18.570 војника. Међу њима су шесторица изгубила живот у ванредним околностима – четворица су извршила самоубиство, а двојица погинула у саобраћајним несрећама. Наиме, 1. јануара војник Душан Петровић је пронађен мртав на стражарском месту на Аеродрому Лађевци код Краљева, а 30. јуна војник Радоман Жарковић на осматрачници у Колпеној зони безбедности. Војник Милан Матић је 13. октобра пронађен мртав на стражарском месту у Касарни Багремар у Младеновцу, а војник Дарко Миловановић је 14. октобра пуцао себи у главу на полигону Касарне Трећи пешадијски пук у Пироту. У саобраћајној несрећи на жабаљском мосту погинуо је 15. априла војник Здравко Сенси, а 17. маја је од последица повреда у саобраћајној несрећи преминуо војник Ивица Мркоњић.

на личност у основи је самоубилачког понашања. Војници који се реше на такав чин су интровертни, незрели, пасивно зависни, несигурни, дубоко несрећни, често професионално и социјално неуспешни, или опсесивни, ригидни, претерано самокритични, осетљиви на критику и пресавесни. Једном речју, они су неприлагођене личности.

Остали важни моменти који доприносе самоубиству војника јесу потешкоће у њиховим развојним животним периодима, које се трајно одражавају на касније функционисање личности.

– Нехомогена, растурена и несрећена породична средина, оптерећена бројним фрустрацијама, где не постоје толеранција и разумевање међу члановима, него пре мржња, конфликти, освета и кажњавање, односно дисфункционална породица, такође је доминантан суицидни фактор. Уз то, губитак емоционалне подршке најближих – родитеља, девојке, брачног друга, пријатеља и старешина или грубо изневерена очекивања, затим, снажан осећај одбачености, инфериорности и неуспешности, често је окидач за реализацију самоубиства војника – тврди др Панић.

Психофизичка оптерећења војника такође могу бити окидач аутодеструктивног понашања, нарочито код младића скромнијих способности. У таквим условима они се труде да надоместе своје недостатке, што у ствари само продубљује конфликт између њихових могућности, жеља и захтева околине. У томе се лако истроше њихови адаптациони потенцијали и личност *лицца*.

Психолошко-психијатријска аутопсија самоубиства на ВМА датира од 1998. године. Изводи је стручни тим експерата, у чијем су саставу психолог и психијатар. На основу прикупљених података са лица места они анализирају сваки појединачни случај и прописују мере превенције у војној средини. Њихова истраживања су стандардизована, а обухватају прикупљање општих података о особи која је извршила самоубиство, динамику служења војног рока, запажања о личности и њеном понашању, окол-

ности под којима се несрећа догодила, али и породичну ситуацију. Психолог проф. др Миланко Чабаркапа, начелник Одсека за селекцију Одељења за ментално здравље и војну психологију ВМА, напомиње да се током аутопсије сарађује са командом у којој се трагедија догодила, војноздравственим установама са територије, судско-истражним органима и екипом патолога. Такође се у истраживање укључују породица и другови самоубице, како би се прикупило довољно валидних података за постхумну анализу личности војника.

– Током боравка на терену екипа изводи и психотерапијску интервенцију, односно растерећење особа које су биле сведоци самоубиства. Такође и породици војника покушавамо разјаснити разлоге и околности под којима се тај чин одиграо. Родитељи и родбина у почетку негирају самоубиство и пребацују, односно пројектују кривицу на неког другог, што је у психолошком смислу очекивано. Врло тешко прихватају да су својим чињењем или нечињењем у доброј мери допринели таквом исходу. Поготово не схватају да је у 43 одсто случајева генетика у основи самоубиства – појашњава психијатар доц. др Гордана Дедић, начелник Одсека за здравствено просвећивање Одељења за ментално здравље и војну психологију ВМА.

ОПАСНОСТ ИЗАЗОВА

Од 8.455 војника септембарске генерације на регрутацији је психолошки тестирано 95,13 одсто. Са осталим војницима индивидуална психолошка испитивања обавили су трупни психолози. На поновну оцену способности упућено је 298 војника, а из Војске је отпуштено 247. Највећи број војника – 73,64 одсто има завршену средњу школу, а 7,30 одсто више или високо образовање. Из потпуних породица долази 81,10 одсто младића, а око девет одсто њих из породица разведених родитеља. Без патолошких појава у породици је 6.863 војника, а са тежим обољењима и инвалидитетом је 912 војника. Са проблемима алкохолизма у породици сусретала су се 462 војника, са наркоманијом 39, а са душевним обољењима 124 војника. Код 74 војника се у породици догодило самоубиство, а у 33 случаја и покушај самоубиства. Из септембарске генерације је око 28 одсто војника више пута одлагало служење војног рока.

Високе способности поседује 60,63 одсто војника, 25,41 има мање здравствене и психолошке сметње, док је број ограничено способних војника 12,38 одсто. Детаљнија анализа здравственог стања показује да 37,79 одсто војника има психичке и органске дијагнозе. У структури поремећаја доминира категорија незреле личности, са девет одсто, а у 3,11 одсто случајева исподпросечна интелигенција. Високу мотивацију за служење војног рока исказало је 91,80 одсто војника. Око 190 војника наглашава да има тешкоће са којима не излази на крај после пријему у Војску, а 6.281 војник нема знатнијих проблема у прилагођавању.

У септембарској класи је 93 војника понекад узимало дрогу, а 45 редовно. Са психоактивним супстанцама нема искуства 7.757 војника. Око 23 одсто војника никада не пије алкохол. Пре доласка у Војску 27 војника је покушао да изврши самоубиство, а о њему је размишљало 206. Око два одсто војника се самоповређивало. Врло ретко у сукобе са људима је долазило 80,4 одсто војника, 18,17 одсто понекад, а често 123 војника. Прекршајна и кривична дела у преармијском периоду починило је 32,30 одсто војника. За шверц оружја и дроге оптужено је 29, а за убиство или покушај убиства девет војника. У тучама са наносењем телесних повреда учествовало је 276 војника, док је за ометање јавног реда кажњено 538, а за саобраћајне прекршаје 2.005 војника.

ТРАГИЧНА ПРИВИЛЕГИЈА

Подаци добијени анализом самоубиства у ВСЦГ говоре да се војници у две трећине случајева на такав чин одлучују у војном објекту, најчешће на стражарском месту, доношењем повреда из ватреног оружја. Трећина самоубиства дешава се ван касарне, вешањем, скакањем са висине или бацањем под воз. Највећи број војника који су дигли руку на себе спада у категорију добро прилагођених. Самоубиство обично извршавају у прва три месеца боравка у Војсци, после завршене обуке или после повратка са одсуства.

Истраживања показују да војник који извршава самоубиство има просечно 21 годину, незапослен је, без девојке или емотивне везе, са завршеном средњом, обично техничком школом. Он је повучен и затворен у свакодневним односима са друговима. Нико не поверава да има наизглед нерешиве личне или породичне проблеме. Такође има лакше здравствене сметње – прехладе, жуљеве, хемороиде. Махом је насмејан или делује хипермотивисано за служење војног рока. Остварује врло близак контакт једино са психологом у јединици. Максимално користи смањене капацитете прилагодљивости, све док их коначно не префорсира, те се тада и одлучује на самоубиство.

Код амбивалентних и недовољно зрелих војника управо је породица била најважнији ризични фактор самоубиства. Посебно се то односи на младиће недовољно мотивисане за служење војног рока, код којих су родитељи вршили притисак да се у Војсци, због различитих разлога, остане. Није се ретко дешавало и да војник од родитеља добија претеће поруке да ће се убити уколико се пре времена врати кући. У таквим случајевима, због немогућности да успостави вербалну или неку другу комуникацију са собом и са околином, војник чини компромис – убија себе. Такав чин у суштини представља импулсивни акт освете и кажњавања породице, те очиту демонстрацију њене кривице.

Породичне околности, уз боравак у војној средини, немогуће је проверавати приликом психолошких тестирања младића на регрутацији, јер се одлазак у Војску дешава накнадно. Зато анализе самоубиства у протеклим неколико година показују да су војници на лекарским прегледима имали врло високе оцене. Професор Чабаркапа то образлаже речима – Ако селекцију младића за служење војног рока посматрамо са становишта укупног квалитета, она је боља него у било којој државној установи. Али врло је тешко да психолог на групном испитивању, за кратко време, са високом поузданошћу, оцени личност. За то не постоје ни јасни стандарди нити чврсти оријентир, сем списка болести који елиминира кандидате са израженом патологијом. За остале регруте се само са одређеном вероватноћом претпоставља да ће одговорити захтевима војне организације. И тестови за психолошка испитивања, без обзира колико су стари, помоћне су технике или увод у интервју, уколико за њега постоје индикације. Код савремених тестова отвореног типа постоји опасност да регрути симулирају проблеме.

Истраживања стручњака са ВМА потврђују да војна средина није искључиви окидач, то јест узрок самоубиства. Она само пружа могућност или повод, а стицај околности даје прилику за његову реализацију. Зато није потребно говорити о узроцима већ пре о факторима ризика који га стимулишу. Књига *Превенција самоубиства у војној средини*, коју су објавили психијатри и психолози ВМА 2003. године, својеврстан је подсетник примарном ментално-хигијенском тиму у јединицама Војске – лекару, психологу и старешини. Спречавање самоубиства, како каже доц. Дедић, почива на правилној селекцији, едукацији и мотивацији војника. Спроводи се на четири нивоа – у центру је војник са одређеним ризиком, иза њега делују другови из јединице, затим примарни ментално-хигијенски тим, а потом клинички психолог и психијатар. Четврти ниво превенције односи се на лечење и рехабилитацију.

На пораст броја самоубиства међу млађом популацијом данас утичу и бројна економско-политичка превирања, општа друштвена криза и сиромаштво, али понајвише уздрман систем вредности. Скоро по правилу, иза, или још боље речено испод те добровољне смрти, крију се најтананије намере. Како каже проф. др Ратко Божовић – *Човек се некада, уместо свакодневног умирања опредељује за вечну смрт, и тако окончава нагодбу са собом уместо са животом. Зато је немогуће утврдити да ли се одлука о самопредаји доноси кад потамни човеково унутрашње сунце, кад човек у бићу јењава или кад најјасније распознаје апсурд властите егзистенције, односно живот без смисла. Шта се истински иза тог чина скрива, остаје само да наслућујемо.* ■

Владимир ПОЧУЧ

СУИЦИД У ПОРАСТУ

ПОБЕДА БЕЗНАЂА

Чак 99 одсто свих самоубистава може се објаснити депресијом, неподношљивом патњом, незадовољеним амбицијама, или неоствареним превисоким очекивањима околине, осећањем беспомоћности, бекством у нереално, менталном деорганизацијом, неузвраћеном љубављу, неизлечивим болестима, дакле патологијом, док је тек један одсто, па и мање, условљено рационалним мотивима, односно жељом да се избегне заробљавање или учини подвиг достојан жртвовања за отаџбину

ако често супротстављене, медицина и религија су јединствене у одлучној осуди самоубиства, као непоправљивог чина против живота. Мада догматски проповеда вечни живот, хришћанство не оправдава самовољан одлазак на онај свет, сасвим у складу с веровањем да оно што бог даје само бог може и да узме. С друге стране, медицинска наука суицид осуђује верујући да свакоме и свему има лека, чак и ако се, тренутно, излечење не назире. Нажалост, они који се одлуче на тај драматични последњи корак не маре превише ни за науку, ни за религију. Најчешће, тада не размишљају ни о чему, или им је на памети само психички, односно физички бол, коме желе да учине крај.

Анализирајући разлоге и мотиве због којих се човек одлучује на самоубиство, многи научници, а међу њима су најбројнији психолози и психијатри, али и филозофи, наводе депресију, неподношљиву патњу, незадовољене амбиције, или неостварена превисока очекивања околине, осећање беспомоћности, бекство у нереално, менталну дезорганизацију, неузвраћену љубав, неизлечиве болести... Чак 99 одсто свих самоубистава може се објаснити неким од ових, или сличних разлога, дакле патологијом, док је тек један одсто, па и мање, условљено рационалним мотивима, жељом да се избегне заробљавање или учини подвиг достојан жртвовања за отаџбину (камиказе). Психолози и психијатри су јединствени у мишљењу да је свест самоубице готово увек измењена, што им даје за право да га лече и тако спрече покушај суицида и против воље онога ко се на такав чин одлучи. А могућности за лечење, по мишљењу професора др Јована Марића, психијатра и директора Института за психијатрију Клиничког центра Србије – има, упркос не увек срећном исходу.

– Сваки покушај самоубиства је драматични крик упомоћ, жеља да се најближима да до знања колико патимо. Не треба заборавити да више од половине самоубица свој наум не оствари “из прве”. При томе жене покушавају да се убију чешће од мушкараца, али су они успешнији у томе, што такође говори да лепши пол увек тражи још једну шансу. Уз то, број покушаја суицида је чак десет пута већи од реализованих самоубистава. Све то говори нам да улога и могућности лекара, породице, па и друштва у целини, у спречавању суицида нису мале. Најважније је да се на време открију и препознају симптоми суицидног понашања и на њих ефикасно реагује. Неке од њих, попут безвољности, повлачења у себе, безнадежности, незаинтересованости... и није тако тешко уочити. Превентива има огроман значај, али није једини начин борбе против те драматичне појаве у порасту – сматра професор Марић. – Светска психијатријска организација је 1977. године у Хавајској декларацији препоручила принудно лечење, односно недобровољну хоспитализацију, као један од

успешних метода у борби против суицида и заштити живота. Сасвим је природно да медицина чини напоре у лечењу суицида, али резултати не зависе само од умешности, знања и упорности лекара. Свој допринос у борби против тог зла, нарочито у превенцији, морају да дају и породица и друштво – упозорава Јован Марић.

■ ПРЕВЕНЦИЈА ЈЕ МОГУЋА

За превенцију самоубиства експерти предлажу разне стратегије и мере, али истичу и да су највеће препреке табуи и мноштво предрасуда које се са суицидом повезују. Једна од нарочито распрострањених заблуда јесте та да ће онај ко је решио да се убије то свакако и урадити. Чињенице, међутим, говоре да је већина суицидалних особа заправо амбивалентна у односу на живот и смрт. О томе, поред стручњака, сведоче и волонтери различитих организација које се баве превенцијом суицида и пружањем помоћи особа-

ФАКТОРИ РИЗИКА

Депресије и друге психичке болести спадају у најчешћи разлог за суицид. Неуспех у школи, на послу или у остваривању других животних циљева, безнадежност и бесперспективност, такође спадају у изразите мотиве за дизање руку на себе.

Усамљеност или отежано успостављање интерперсоналне комуникације, такође, може бити један од преовлађујућих “окидача”, а психијатри наглашавају и припадност појединим сектама као могући разлог за одузимање живота не само другима већ и себи.

ЦРНА СТАТИСТИКА

На суицид се најлакше одлучују старије особе, које чине више од половине самоубица. Поред њих, ту су и алкохоличари, наркомани, неизлечиви и хронични болесници. На трећем месту су адолесценти, чији број, међу самоубицама, последњих година незадрживо расте. Доказано је да самоубиство чешће покушавају жене, али су мушкарци знатно успешнији у том чину. Напуштени су нешто бројнији од породичних људи, а грађани од становника руралних насеља.

Међу најчешћа “средства самоубилачког чина” убрајају се конопац, ватрено оружје и таблете. Последњих година младе самоубице, поред скока с висине, “преферирају” и саобраћајне незгоде.

Пажљиви статистичари су, попут ледених патолога, утврдили и да се самоубиства најчешће извршавају у касним ноћним, или раним јутарњим сатима, чешће у јесен, но у пролеће и, већином, почетком недеље.

ма које о самоубиству размишљају. Једна од таквих је и новосадско "Срце", чији чланови већ годинама спасавају неодлучне, нудећи тра-чак светла у, наизглед, бескрајном тунелу.

– Најчешћи разлог који суицидалну особу "вуче" ка размишљању о смрти јесте доживљај неплодностљивости ситуације у којој се налази и из које не види излаз. Срећом, тај доживљај безнадежности не траје вечно – каже Милена Ћук, психолог у центру "Срце". – Основна техника коју примењујемо јесте тзв. активно слушање, које подразумева прихватање саговорника у потпуности, без предрасуда, и постизање расположења које му омогућава да истражује своја осећања и отворено прича о њима. При томе се саговорницима не дају никакви савети, морални судови или утеха да ће оно што их мучи проћи. Искуства говоре да разговор вођен на такав начин неће довести до решавања актуелних животних проблема и дилема, али може емотивно растеретити особу и помоћи јој да лакше преброди критични тренутак, а у најбољем случају, може довести до посматрања проблема из другог угла, што отвара могућност да се појаве нове идеје које могу допринети његовом превазилажењу. Поред побољшања система друштвене подршке (службе за психолошку помоћ, центри за интервенцију у кризи), постоји потреба и за променом става јавности, односно за повећањем нивоа свести и знања о суициду и о томе да он може да се превенира – закључује Милена Ћук.

■ ТРАГИЧНИ ЛЉУБАВНИ ЈАДИ

Од Гетеа и младог Вертера наовамо, љубавни јади "признају се" за један од разлога суицида, коме није одолела ни Ана Каренина. Страсна љубав опхрвала је и Ромеа и Јулију... Млади људи, посебно адолесценти, последњих година и код нас убрајају се у ризичну групу, којој треба посветити посебну пажњу. Говорећи о томе за-

ТРИ ПОЗИВА ДНЕВНО

Центар "Срце" прима више од хиљаду позива годишње. Према подацима из 2003. године, 67,7 одсто позива односило се на жене, а 30,7 на мушкарце. Помоћ су најчешће (27 одсто) тражиле старије особе (од 51 до 60 година) одмах за њима (22 одсто) били су грађани средњих година (од 31 до 40), док су они узраста од 21 до 30 и од 41 до 50 година били равномерно заступљени са око 18 одсто позива.

У најчешће проблеме због којих су грађани звали "Срце" могу се убројати ментални поремећаји (19 одсто позива), породичне тешкоће (17,8 одсто), усамљеност (17 одсто) и болести зависности (9,4 одсто).

што, поред старих особа и малолетници све чешће дижу руку на себе, психијатри наглашавају да се млади у нашем друштву осећају изгубљено, без сигурне перспективе и будућности. Пад морала, уза све већу отуђеност и конфузију у породици, школи, међу пријатељима, драматично се одражава на психу младог човека, који и најситнији неуспех осећа као ненадокнадив губитак. У таквој ситуацији, љубавна разочарања или неуспех у школи могу да поприме и фатални исход. Млади су данас захтевнији, отворенији и одлучнији него раније, а препуштени сами себи и неспремни на многобројне изазове не налазе увек најбоље решење за излаз из кризе и проблеме идентитета. Психијатрима је позната и такозвана "јунска епидемија самоубиства" међу средњошколцима и студентима, који на неуспех у школи или на факултету реагују на најгори могући начин.

У целини посматрано, свака животна прекретница, промена школе или животне средине, одлазак у војску или повратак с одслужења војног рока, губитак запослења, пензионисање, прва неуспела љубав... представљају повећани ризик за могућност суицида. У таквим ситуацијама честа су и тзв. "билансна" самоубиства, која, у одређеном животном добу, чине особе незадовољне постигнутим. Који ће тас на теразијама живота да претегне, онај с надом, или онај без ње, не зависи само од тога у ком тренутку се "подвлачи црта" већ много више и много чешће од тога ко ту црту подвлачи. Психијатри истичу да је самоубиство, ма због ког разлога, кукавички чин, чији број сведочи о неуспеху друштвене заједнице у борби за хуманије, човека достојније друштво. Емил Диркем, један од најцењенијих теоретичара суицида, сматра да је то феномен који доказује поремећај социјалне равнотеже и угроженост међуљудских односа, без обзира на степен развијености друштва. Ипак, чињеница да се, у релативно стабилним временима, број самоубиства повећава у богатијим земљама, говори нам да благостање није предуслов за срећан и смирен живот.

У времену социјалне и политичке кризе, међутим, суицид се повећава због сиромаштва, као што се то данас догађа у источноевропским земљама. После дугогодишње доминације Мађарске, нордијских земаља и Немачке, у којима се проценат самоубиства, крајем осамдесетих година, приближио броју од 30 на сто хиљада становника, данас примат преузимају Летонија, Литванија, Русија... Што се нас тиче, број самоубиства се драматично повећава. Најалармантнија ситуација је традиционално у Војводини, посебно у Суботици, у којој руку на себе, можда и под утицајем Мођарске, доскорашњег шампиона на црној листи, диже више од 25 људи на сто хиљада становника. У европском просеку, или испод њега, налазе се центар и југ Србије, са око 15 особа на сто хиљада, док је у Црној Гори та "црна бројка", доскоро, била два пута мања од данашње. Нажалост, број особа које "пресућују себи" од 1990. године је у сталном порасту. Краткотрајна "пауза" током 1999. године, када су нам нагоми за самоодржањем беспрекорно функционисали, није се знатније одразила на коначни биланс, па се наша земља и даље уздиже на табели суицидом релативно оптерећених држава. Нежељена, али изузетно озбиљна упозорења стижу нам свакодневно. Процене говоре да дневно најмање пет особа у Србији и Црној Гори диже руку на себе, што је претња пред којом не смемо да затварамо очи. ■

Душан ГЛИШИЋ

78. МОТОРИЗОВАНА БРИГАДА

ЧУВАРИ МИРА НА ЈУГУ СРБИЈЕ

Припадници 78. моторизоване бригаде из Врања обележили су тринаест година постојања или, како кажу, тринаест година напора, истрајности и борбе за мир на подручју које је било изложено безбедносним изазовима. Од 1999. године они живе и раде у сложеним теренским условима, а од уласка у Копнену зону безбедности изводе мировну операцију са садржајима противтерористичке борбе.

Зона одговорности бригаде обухвата територију општина Трговиште, Владичин Хан, Сурдулица, Босилеград и Црна Трава, али је тежиште ангажовања усмерено ка Копненој зони безбедности и општинама Врање, Бујановац и Прешево. Напад снага Северноа-тлантског савеза 1999. године бригада је дочекала у одбрани јужне границе наше земље, када је погинуло 11 припадника, да би се после рата та јединица ангажовала на обезбеђењу задњег обода Копнене зоне безбедности и спречавању активности такозване “Ослободилачке војске Прешева, Медвеђе и Бујановца” на пресецању комуникације Врање–Бујановац–Прешево.

Војници и старешине бригаде, у оквиру Здружених снага безбедности, учествују 2000. и 2001. године у припреми, организовању и извођењу противтерористичке операције и уласку у Копнену зону безбедности, коју и данас обезбеђују.

■ ПРОБЛЕМИМА НИКАД КРАЈА

Брдско-планинско земљиште масива Црне Горе, Светог Илије, Пљачковице и Кукавице није погодно ни за обично кретање, а камоли за патролирање под пуном борбеном опремом. Свака патрола пређе на својој траси више успона и падова, тако да је изванредна физичка припремљеност војника и старешина нешто што се подразумева. Њихови задаци нису лаки. Напротив, патролирање ради контроле територије, постављања заседа, осматрања важних праваца и административне линије у целини захтева од њих највеће залагање, а често и улагање надљудских напора.

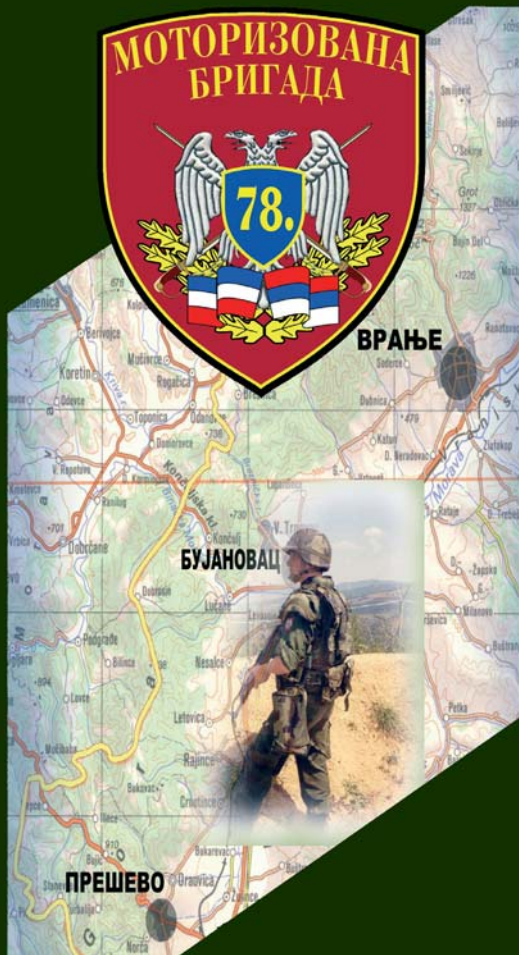
Базе се налазе на надморским висинама већим од хиљаду метара и често се догоди да се на њима у току једног дана промене сва четири годишња доба. А кад дође зима – мука жива. Службе за рашчишћавање раде свој посао даноноћно, али није никаква реткост да се војници и старешине упуте пешице према удаљеним базама.

Одређени степен ризика стална је одредница живота и рада припадника бригаде већ шест година. Наиме, територија на којој они извршавају задатке непредвидива је у погледу безбедности. Изненађења су увек могућа, што врањски пешадинци добро знају и у складу с тим предузимају све потребне мере безбедности. “Будни” су 24 сата дневно, што говори да нема ни тренутка опуштања. Мере безбедности почињу већ са пионирима, који сваког дана миноистраживачем и пипалицама претражују путеве до база и околне терене. Ниједно возило се не упућује на те правце само, већ увек уз обезбеђење. Одржава се и непрекидна веза са возилом у покрету, са људством у заседама, на осматрачницама и у патролама.

Базе су тако инжењеријски уређене да представљају неосвојиву тврђаву и за велике снаге противника. На њима се налазе посаде тенкова, минобацачке послуге и руковаоци другим савременим оруђима и оружјима, који у случају потребе могу да интервенишу и на ширем подручју. Ипак, тек разговор са војницима и старешинама открива да најзначајнији удео у укупној безбедности врањског војног колектива има другарство, међусобна упућеност једних на друге, поверење изнад свега и солидарност. “Све је лакше”, рече десетар по уговору Бојан Алексић, “када знаш да су око тебе прави, истински другови”.

Важно је знати да на базама задатке обављају професионалци (старешине и војници по уговору), док се мањи број војника на одслужењу војног рока ангажује на задацима непосредног обезбеђења и логистичке подршке. Због тога се у 78. моторизованој бригади виде зачеци будуће професионалне војске и све одлике таквог начина организовања оружаних снага. Простор на коме извршава-

ТЕРОРИСТИЧКИ НАПАДИ

У последње две године нису забележени терористички напади у зони одговорности бригаде, осим две пљачке које су извеле наоружане криминалне групе на путном правцу Бујановац—Гњилане. Памти се, међутим, 2003. година, када је било 16 терористичких напада на припаднике Војске Србије и Црне Горе и МУП-а Србије, при чему се посебно издваја напад из бацача граната на базу "Добросин". Јавност је обавештена и о рањавању мајора Рахмана Бандића на путном правцу Лучане—село Добросин. Тешко рањени мајор Бандић је спасен захваљујући присебности војника возача Владице Субашића, који је указао прву помоћ и позвао своју јединицу. За то дело он је добио сребрну плакету "Вечерњих новости" у акцији *Најплеменитији подвиг године*.

Нешто раније постављена је и противтенковска мина на коју је наишла цистерна за воду. Том приликом лакше су повређени млађи водник по уговору Саша Станковић и десетар по уговору Бобан Илић.

падника наше војске за учешће у мировним операцијама. Сасвим је јасно да нема боље припреме "мировњака" од практичног извршавања задатака у сложеним безбедносним условима.

Врањска бригада је смештена на 27 локација, од тога је 19 у Копненој зони безбедности (11 база контејнерског типа и осам поседнутих објеката типа барака). "Волели бисмо и ми", каже командант бригаде пуковник Милосав Симовић, "да постројимо целу јединицу у касарни и да се бавимо обуком, али наши задаци су такви да се могу извршавати само на терену".

Разуђеност јединице, велика фреквенција и тежина задатака нису једини проблеми са којима се бригада суочава. Моторним возилима су одавно истекли ресурси (просечна старост им је 28 година), а са њима треба сваког дана прећи, у просеку, 4.500 километара и савладати велике успоне и непроходне терене. Нема ни горива довољно, а у јединицу нису пристигле чак ни одобрене количине за ову годину. О хроничном недостатку гума, акумулатора, резервних делова и потрошног материјала не треба ни говорити, кад је проблем и обезбеђење дрва за предстојећу зимску сезону. Чак ни за ту намену нема новчаних средстава. Припадницима бригаде од 15. фебруара ове године нису исплаћене новчане припадности за извршавање задатака у Копненој зони безбедности, трошкови превоза, лечења и службених путовања. А познато је да они задатке извршавају више на терену него у касарни. Та околност умањује ионако скроман стандард припадника јединице.

Зар треба наглашавати да ни њима нису решена стамбена питања, да им супруге, углавном, не раде и да децу школују у удаљеним великим градовима.

■ ЉУДИ ПОСЕБНОГ КОВА

Па како припадници те јединице успевају да у таквим околностима квалитетно и професионално изврше све задатке? Формулације попут високог морала и слично овог пута нису довољне и зато треба набројати да у свакодневном раду до пуно изражаја долазе

сналажљивост, воља, упорност, издржљивост, организованост, самопоуздање и смисао за сарадњу, али и јединство тог војног колектива. Највећа снага бригаде је у људима и то, како се каже, посебног кова. Навикли су на недаће, али и спремни да уложе највише напоре како би их решили.

Бригаду предводи пуковник Милосав Симовић, који је све војне школе завршио са одличним успехом, а Школу националне одбране са просеком 10,00. Недавно је био члан делегације ВСЦГ, која је у Приштини присуствовала примопредаји дужности команданта Кфора, а о каквом је човеку реч довољно говори догађај од пре неколико година. Кренуо је пуковник Симовић да заједно са војницима и старешинама дочека нову годину у бази "Печено брдо" код Прешева. Снежна међава и наноси онемогућили су пролаз возила, али не и пуковника, који се неколико сати пробијао кроз снег како би дошао до својих војника.

Сличне особине одликују и новопостављеног начелника штаба пуковника Зорана Лубура, који је до сада обављао дужности у логистици и обавештајним органима. Своју судбину везао је за Врање и југ Србије, иако је рођени Сарајлија. Недавно је магистрирао одбранивши тему из обавештајног обезбеђења.

Људи на базама су тек посебна прича. Колико су се они саживели са својим војним колективима говори и податак да када из Врања крену према базама, возачима кажу: "Идемо кући". Командант бригаде је желео да у овај текст смести на стотине имена тих одважних људи, али овом приликом поменућемо потпуковника Слађана Стаменковића, капетана прве класе Дејана Пешића, поручника Братислава Обродовића, потпоручника Живана Икраша, старијег водника Предрага Кекића и војника Анђелка Марића из Деспотовца. То су старешине и војници који не одустају пред било каквим препрекама, баш као што се и њихов колега потпуковник Рахман Бандић, после тешког рањавања, вратио на своју дужност и опет обавља задатке у Копненој зони безбедности.

САРАДЊА СА КФОРОМ

Припадници 78. моторизоване бригаде из Врање успоставили су добру сарадњу са мултинационалном бригадом "Исток", чије је згро чини контингент америчке војске. Бригада је добила и писано признање од МНБ "Исток" за показани професионализам и кооперативност у безбедносној контроли административне линије са Косовом и Метохијом. До сада је одржано 186 састанака са припадницима Кфора на локалном, координационом и командном нивоу.

Посебан напредак у безбедносној контроли административне линије учињен је ангажовањем једновремених патрола са обе стране, чиме су знатно смањени број илегалних прелазака административне линије и бесправна сеча шуме.

Плод одличне сарадње два састава јесте и извођење заједничке вежбе под називом "Хеликоптерска медицинска евакуација у Копненој зони безбедности". Било је то први пут да се на нашем простору изводи заједничка вежба чија се основна порука огледа у партнерским односима наше војске и међународних снага безбедности.

Илустративан је и пример командира базе "Норчански пут" мајора Мифте Бећиревића, коме је база већ пет година и радно место и дом. Нема поподневних шетњи градом, вечерњих излазака, одлазака на утакмице и осталих благодети које цивилизација доноси. Ипак, мајору Бећиревићу оптимизам не недостаје. Са великим стрпљењем, очинском благошћу и великим ауторитетом гради колектив из кога војници не желе да иду и поред отежаних услова живота и рада.

У врањским касарнама "1.300 каплара" и "Сима Погачаревић" одвијају се нешто мирније активности него на терену, у оквиру којих се тенкисти потпуковника Јенета Радића, артиљерци мајора Дејана Петковића и други припадници родова и служби оспособљавају за извршавање наменских задатака. За старешине и војнике и у касарни и на терену много значи све оно што чини логистика бригаде. За потпуковнике Милорада Митића и Радоша Павловића, поручнике Александра Тошева и Станишу Бркића, старијег водника Срђана Јањића, цивилно лице Невенку Гаврић и друге, не постоје тешкоће које би их спречиле да нахране и излече људе и обезбеде исправност технике.

ВЕЛИКО СРЦЕ

Велико срце имају припадници бригаде који чувају мир на југу Србије. Учествовали су у свим хуманитарним акцијама организованим у Војсци и ван ње и од 2001. године до сада прикупили скоро два милиона динара. И не само то. Старешине и војници нису пропустили ниједну прилику да пруже помоћ грађанима са југа Србије, без обзира на њихову националну, верску и политичку припадност. Примери за то су неимарска дела инжењераца, као што су изградња путева од села Бујић до села Мађере (општина Прешево) и Велики Трновац–Мали Трновац, поправка пута у рејону села Муховац (општина Бујановац), довод воде манастиру Свети Пантелејмон у селу Лепчинце (општина Врање), поправка пута после елементарних непогода на путном правцу Трговиште–село Радовница (општина Трговиште)...

Због таквог односа и професионалних квалитета припадници бригаде имају велики углед међу српским живљем, а коректним, војничким и људским односом према Албанцима умногоме доприносе реализацији државне политике и стварању поверења између мештана и државе.

Припадници бригаде пронашли су прави начин да успоставе добар контакт између Војске и албанског живља на југу Србије. Корак по корак и узајамно поверење и добра сарадња су већ ту. Много је показатеља који потврђују такве оцене, а један од њих је и коректан пријем у албанским селима на који су наишли инжењерци капетана прве класе Владана Стевановића када су у њима изводили родове.

Можда и један августовски догађај говори још више. Тада је Неиод Малићи из Прешева дотрчао до базе "Цворе" и затражио помоћ за свог сина Јетона који је посекао ногу моторном тестером. Командир базе капетан прве класе Јовица Босанац реаговао је одмах. Јетону је превијена нога првим завојем, да би га потом војно санитарско возило пребацило до Дома здравља у Прешеву. Неколико дана касније на базу "Цворе" пристигао је трактор са члановима породице Малићи, који су, у знак захвалности, донели војницима и старешинама лубенице, сокове и друге дарове.

Сличан пример забележен је и на бази "Норчански пут", када је Селим Дервиши сломио ребро. Опет је затражена помоћ од војске и опет су припадници базе брзо реаговали. Због таквих поступака, бригада готово да више није само јединица Војске већ и права институција на југу Србије. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ

Снимили:

Радован ПОПОВИЋ и Звонко ПЕРГЕ

**ЗАВРШЕНО
СНИМАЊЕ
СЕРИЈАЛА
“МОЖЕ БИТИ
САМО ЈЕДАН”**

СПЕЦИЈАЛЦИ СА ТВ ЕКРАНА

**Похвале
такмичарима
за показану
мотивисаност и храброст
да се упусте у савладавање
тешког програма обуке
специјалних јединица**

релепи амбијент Борског језера био је поприште завршних борби у серијалу БК телевизије “Може бити само један”. Узбудљивом финишу два преостала кандидата присуствовали су и досадашњи начелник Генералштаба ВСЦГ генерал-потпуковник Драган Паскаш и аутор емисије Аљоша Миленковић.

После дисциплина алпинистике, гађања и марша, такмичари су ушли у циљ и главни инструктор пуковник Радослав Цветковић могао је да саопшти: “На основу постигнутих резултата и показаног интересовања, залагања и пре свега воље, проглашавам за победника ...” Наравно, нећемо открити име победника како гледаоцима емисије “Може бити само један” не бисмо ускратили задовољство да уживају у неизвесности такмичења које је стекло велику популарност због своје специфичности и занимљивости.

■ ВОЈНИЧКИ САДРЖАЈИ

Није било лако изборити се за учешће у такмичењу, јер се пријавило 2.500 људи, а од њих је, после тестирања и физичких провера, изабрано 20 најбољих. Снимање је почело 26. септембра у Пожаревцу, на полигону “Пескови”. Инструктори из 565. наставног центра Ков са такмичарима су извели део основних војничких садржаја, као што су стројне радње, маршеви, гађања из аутоматске пушке и пиштоља и бацање бомбе. “Тај део је”, каже пуковник Радослав Цветковић, “свима пао најтеже, што због непривикнутости на војнички живот, што због неподељености опреме. Али успели смо да у ходу отклонимо све недостатке”. Већ на првом кораку одустала су три кандидата – због жуљева и напора.

Процес оспособљавања настављен је у 72. специјалној бригади, где су изведени садржаји примењеног физичког вежбања, алпинистичке обуке, обуке на води и друге радње својствене за обуку извиђача и диверзаната. Тако су, на пример, кандидати морали да се докажу у савлађивању диверзантских препрека, форсирању Тамиша, борењу и уласку у мочвару. После тог дела остало је девет кандидата.

Обука у Противтерористичком одреду “Кобре” није била ништа лакша јер је обухватила физичке вежбе које су ту јединицу учиниле оним што јесте, делове ватрене обуке и радње везане за борбу против тероризма, као што су напад на возило или обезбеђење личности. Пет најбољих је кренуло пут 82. поморског центра, где су савладали основне радње из обуке поморског диверзаната – рониоца.

Координатор пуковник Милорад Секуловић, главни инструктор пуковник Радослав Цветковић и помоћник главног инструктора старији водник прве класе Милутин Марковић, уз помоћ из јединица, предузимали су потребне мере да се такмичење одвија без већих проблема. По речима људи са БК телевизије, припадници Војске су током снимања емисије исказали максимални професионализам.

■ ХРАБРА СРЦА

“Била нам је изузетна част”, каже Аљоша Миленковић, “да 17 дана проведемо у елитним јединицама ВСЦГ, да и сами изведемо релативно мале делове њихове обуке и да на тај начин покажемо гледаоцима и грађанима наше земље како се припремају не само припадници елитних састава већ и обични војници. Све што су преживела два кан-

ТЕЖЕ НЕГО У ЖАНДАРМЕРИЈИ

Уредник емисије “Може бити само један” Аљоша Миленковић, његови сарадници и сниматељи, тврде да су садржаји обуке специјалних јединица тежи од оних у Жандармерији. “Психички притисак је био слабији”, каже Аљоша, “зато је много јачи био физички притисак, који је довео до тога да и психички притисак буде на већем нивоу него што смо га вештачки стварали у Жандармерији прошле године”.

дидата која су дошла до краја само је мали део уложених напора свих 20 кандидата. Њихово велико срце, несебичност, залагање и другарство пример су за све младе људе у Србији и Црној Гори. Сигуран сам да ћемо током 20 емисија бити у прилици да се дивимо њиховој вољи, упорности и другим позитивним особинама”.

Обука у специјалним јединицама била је прилагођена кандидатима и њиховим способностима, мада треба признати да ниједан учесник није успео да прође обуку по свим елементима. Треба похвалити све такмичаре за мотивисаност и храброст да се упусте у програм обуке специјалних јединица, који је по многим својствима изузетно тежак.

Колико су у томе успели видећете у серијалу “Може бити само један” на БК телевизији. ■

3. МИЛАДИНОВИЋ
Фотографија архив БК телевизије

ПОСЕТА
37. МОТОРИЗОВАНОЈ БРИГАДИ
У РАШКОЈ

ПОПУЛАРИЗАЦИЈА СПОРТА

У акцији спортске солидарности коју је организовала Управа за људске ресурсе Генералштаба ВСЦГ, припадници 37. моторизоване бригаде добили су вредну спортску опрему и реквизите. Поклони су уручени и деци бораца палих у рату 1999. године.

Редставници Управе за људске ресурсе Генералштаба ВСЦГ, спортских организација, друштва "Црвена звезда" и "Партизан" и више наших врхунских спортиста посетили су припаднике 37. моторизоване бригаде у Рашкој и уручили им вредну спортску опрему, тренерке, патике, дресове, фудбалске, кошаркашке и одбојкашке лопте, затим кошеве, мрежу за одбојку, те ваздушне пушке, дијаболе и мете. За најбољег припадника јединице и његову породицу обезбеђен је седмодневни боравак у хотелу у Сурдулици.

Начелник Одељења за морал у Управи за људске ресурсе пуковник Станко Мијатовић, који је био на челу делегације, положио је венац на Споменик палим борцима 37. моторизоване бригаде у Касарни "Ибарски рудари" у Рашкој. За време агресије НАТОа, у дејствима на Косову и Метохији погинуло је 60 припадника те јединице, 189 је рањено, а два припадника су нестала. Пажња је указана породицама палих бораца, а њиховој деци уручени су пригодни поклони. Најрадоснији међу малишанима био је добитник бицикла Никола Кошанин, који ће дар поделити са братом.

Командант 37. моторизоване бригаде пуковник Радомир Мијаиловић захвалио је на поклонима и нагласио да ће опрема и реквизити бити искоришћени на најбољи начин – за популаризацију спорта у јединици.

Да посета буде пријатнија допринело је дружење деце и војника са успешним спортистима – Драганом Перићем, бацачем кугле из "Црвене звезде", иначе учесником на четири Олимпијаде, Бојаном Томићем из "Партизана", репрезентативцем у рукомету, и Радомиром Петковићем, младим рвачем, освајачем бронзане медаље на Медитеранским играма.

Делегација је посетила и припаднике јединице који се налазе на задацима обезбеђења административне линије према Космету у бази Источни Мојстир, где је војницима осим спортске опреме уручен и телевизор.

Акцију спортске солидарности помогли су Фудбалски савез СЦГ, Рвачки савез СЦГ, Спортски савез Београда, Спортско друштво "Црвена звезда", Спортско друштво Партизан, Савез за школски спорт и олимпијско образовање и Стрелачки клуб "Вождовац". За успешно изведену акцију заслужна су и приватна предузећа Фитекс група "Капа", НА-АИ – предузеће за производњу и дистрибуцију спортске опреме, Дистрибутерска кућа "Ванс" и Хотелско-угоститељско предузеће "Европа" из Сурдулице. ■

Р. ФЕМИЋ

УКРАТКО

КОРУПЦИЈА ТРУЈЕ ДРУШТВО

Атлантски савет СЦГ организовао је Београдски форум новинара посвећен ресурсима система одбране СЦГ. Интересантна тема привукла је велики број припадника седме силе који су били у прилици да чују шта о могућностима и потенцијалима одбране СЦГ за НАТО и Партнерство за мир мисли представник норвешке амбасаде Бригт Ваге.

О "људским ресурсима" у Војсци говорио је Слободан Косовац, генерал у пензији, а о имовини – Владан Живуловић, председник Фонда за реформу Војске и Атлантског савета. Наоружање и војна опрема и одбрамбена технологија, била је тема Ивана Ђокића.

Члан антикорупцијске комисије у Влади Србије проф. др Мирослав Милићевић скренуо је пажњу на корупцију, као на једно од оних зала који растачу ткиво друштва. ■

С. Ђ.

ОТКРИВЕНО СКЛАДИШТЕ ОРУЖЈА КОД ПРЕШЕВА

Заједничком акцијом органа Војнобезбедносне агенције, Војне полиције, Безбедносно-информативне агенције и МУП-а Републике Србије, на око један километар северозападно од села Црнотинце у општини Прешево, у подземном складишту пронађени су један противавионски митраљез 12,7 мм, два минобацача 60 мм, два ручна бацача са 15 мина, четири ручна ракетна бацача "зоља", сандук ручних бомби и већа количина муниције.

Према расположивим сазнањима, пронађена средства припадала су бившој Ослободилачкој војсци Прешева, Медвеђе и Бујановца. У непосредној близини откривеног складишта, 28. јануара 2001, од дејства противтенковске мине, онеспособљено је једно борбено возило пешадије М-80 здружених снага безбедности и рањена су три припадника Војске СЦГ. ■

НАУЧНИ СКУП О БАЛКАНСКОМ ПАКТУ 1953/1954.

Војноисторијски институт организује 9. и 10. новембра у Централном дому ВСЦГ у Београду међународни научни скуп "Балкански пакт 1953/1954". Учешће су потврдили представници научних установа Турске, Грчке, Италије, Немачке, Израела, Русије, Бугарске и Мађарске и домаћи истраживачи из више научних установа. ■

В. Ж.

СУСРЕТ 38. И 38. А КЛАСЕ

Двадесет година од завршетка школовања 38. и 38. А класе Војне академије КОВ-а биће обележено 26. новембра у 10 часова, у Војној академији ВСЦГ у Београду.

Информације: Мићо Чудић (011/3608228, 31-228), Дејан Оровић (011/2350996, 35-996) и Горан Филиповић (011/2350638, 35-638). ■

ПРОТИВТЕРОРИСТИЧКА ВЕЖБА ЕЛИТНИХ ПОЛИЦИЈСКИХ СНАГА

МУЊЕВИТА АКЦИЈА

**Терористи савладани
за петнаестак минута.**

**Улица кнеза Милоша
била блокирана више
од сат времена.**

**Вежби присуствовали
амбасадор САД
Мајкл Полт и министар
унутрашњих послова
Србије Драган Јочић.**

Смочлана група терориста која је за таоце у америчкој амбасади у Београду узела људе који су чекали за визе успешно је неутралисана, а талачка криза решена је муњевитом акцијом полиције за свега петнаест минута. Епилог напада – повређена су четворица терориста и два припадника Службе обезбеђења дипломатског представништва САД. Експлозивна направа је детонирана на безбедном месту.

То би био сиче замишљеног терористичког напада, односно пажљиво инсцениране вежбе под називом "Капија", одржане 21. октобра, у којој су учествовали припадници снага безбедности Републике Србије, тачније Специјалне анитерористичке јединице (САЈ) и Противтерористичке јединице (ПТЈ), те чланови обезбеђења Амбасаде САД.

Тактичка претпоставка вежбе је да осмочлана група терориста наоружана аутоматским пушкама "калашњиков" и експлозивом напада фронтални део Амбасаде САД. Један од терориста који се претварао да је апликант за визу утрчао је у Амбасаду. Остали чланови групе елиминисали су спољно обезбеђење и по уласку у зграду поставили експлозивно пуњење на врата која воде у унутрашњост. Врата су само оштетили и пошто нису успели да се пробију даље, ушли су у чекаоницу конзулата и за таоце узели затечене апликанте за визу.

Највиши руководиоци МУП-а Србије, одмах по добијању информације о терористичком нападу, наредили су ангажовање две елитне јединице – САЈ и ПТЈ. Убрзо је блокирана најпрометнија саобраћајница у Београду – Улица кнеза Милоша. Снајперски тимови су распоређени по крововима околних зграда, а хеликоптер је лебдео изнад амбасаде...

Муњевит напад припадника снага безбедности, са две различите стране, изненадио је терористе... После краћег времена специјалци су из зграде извели ухаћене терористе.

Поред окупљених грађана вежбу су посматрали и Мајкл Полт, амбасадор САД у Београду, Драган Јочић, министар унутрашњих послова Републике Србије и представници дипломатских представништва акредитовани у СЦГ.

Успешном и ефектно изведеном акцијом припадници специјалних полицијских снага још једном су потврдили високу увежбаност за анитерористичка дејства. ■

Ратко ФЕМИЋ
Снимео Звонко ПЕРГЕ

ПЕДЕСЕТ ГОДИНА ШКОЛЕ НАЦИОНАЛНЕ ОДБРАНЕ

ВРХУНАЦ КАРИЈЕРЕ

Школа националне одбране врх је нашег војног образовања већ пет деценија. Које је њено будуће место у систему државног и војног школства и каква се искуства могу извући из све богатије сарадње са сличним школама у свету?

Снимио Радован ПОПОВИЋ

едесет година Школе националне одбране обележава се у једном, можда преломном тренутку реформе целокупног војног школства – истиче на почетку разговора начелник Школе и заступник начелника Војне академије ВСЦГ генерал-мајор мр Видосав Ковачевић. – У том процесу Школа треба да одигра пресудну улогу јер је већ деценијама, а и данас, у њој концентрисан највећи део војне памети. Ту не мислим само на наставнике и управни део, већ и на наше слушаоце, официре који су прошли школу и који су сада на школовању.

Генерал Ковачевић каже да ће на реформу Школе утицати припадници Војне академије, у оквиру које се Школа данас налази, затим Управа за школство и Сектор за људске ресурсе, у чијем је саставу Војна академија. У целу причу укључен је и међународни фактор. Сагледавају се искуства земаља које су већ урадиле реформу војног школства и у том смислу Школа ће имати материјалну и стручну помоћ једне од земаља чланица Партнерства за мир и Натоа. Иза целог пројекта стајаће Министарство одбране и држава.

■ ОБЛИЦИ УСАВРШАВАЊА

Постоји и видљиво интересовање из иностранства да се сагледа како се тај вид школовања спроводи код нас и да се један број припадника страних оружаних снага ту усавршава. Тако је некада и било, пре распада бивше СФРЈ. Сада је на школовању један официр америчке војске, мајор Мајкл Тарквинто. Он је тренутно на усавршавању српског језика, а после курсева везаних за геополитику, традицију и историју овог региона он ће се при-

Генерал-мајор Видосав Ковачевић, начелник Школе националне одбране и заступник начелника Војне академије:

– *Треба констатовати да Школа има изванредне капацитете и потребне услове за израстање у престижан центар за усавршавање високог стручног официрског кадра у региону. Такве потврде стижу и од представника сличних иностраних школа који су долазили у посету, а само у последњих неколико месеци ту су биле делегације Америчког ратног колеџа, Турског националног колеџа и Холандског одбрамбеног колеџа.*

кључити слушаоцима Командно-штабног усавршавања.

У овој школској години настава се одвија на свим нивоима и облицима школовања. На Командно-штабном усавршавању ове године је свега 31 официр. У последњих десетак година то је најмањи број, примера ради прошле године било их је 99. И то је један од реформских потеза, да се смањи број официра на школовању. На овом нивоу усавршавања старешине се припремају за дужности команданата у тактичким и здружено-тактичким јединицама. Битан корак у односу на читав ранији период је што школовање траје годину дана. Долази се по конкурс, полаже

пријемни испит, али командовање на нивоу колегијума начелника Генералштаба и министра одбране одлучује ко ће да похађа Школу. Ником није ускраћено право да конкурише, али су критеријуми поштрени и бирају се само они који то заиста заслужују.

Други вид школовања је Генералштабно усавршавање, на коме је ове године 21 официр. За разлику од неких ранијих периода води се строжа кадровска политика и вођење кроз службу. Ту се официри школују за високе и најодговорније дужности у оперативним саставима, Генералштабу и Министарству одбране. По завршетку школовања слушаоци добијају сертификат, диплому да могу да обављају те најодговорније дужности. Полазници прошлогодишње 48. класе дипломе су добили на свечаности у Скупштини државне заједнице, јер то и јесте право место за тако свечан чин. Свима су уручене официрске сабље, а тројицу најбољих сабљама је наградио председник државне заједнице.

Постдипломске студије су трећи облик усавршавања у Школи националне одбране. Ове школске године конкурисала

Пуковник доцент Љубиша Лојаница, заменик начелника Школе националне одбране

– *Структура наставних планова и програма тежи да изједначи однос теорије и праксе. Посебно је значајно што у практичном делу – наставне посете, командантска извиђања и студијска путовања ради сагледавања простора и процене евантуалних дејстава – наши официри могу добро да сагледају какво је стање привреде и друштва на конкретним теренима. Мањка нам таквих студијских посета иностранству, да видимо како то раде други. И није то једино што нам недостаје. Морамо осавремењавати материјалну базу наставе, јачати информатичку и мултимедијалну подршку, имати више стране стручне литературе и часописа, а неопходан нам је и кабинет за симулационе моделе невојних кампања и војних операција!*

Пуковник ванредни професор Јоже Сивачек, начелник Катедре стратегије

– *Учинили смо значајан напор да се садржаји рада помере са неких традиционалних облика размишљања на захтеве пред којима стоји официр 21. века. Зато сваки старешина који се овде школује треба да буде наједукованији официр за апликацију, али и државник дипломатског профила. Постоје периоди када је важно да официр буде врхунски стручњак у војној делатности, али и периоди када је важније да буде способан дипломата и преговарач, бранећи исте вредности али на другачији начин. И друго, истичем*

потребу да Школа едукује људе из области безбедности и одбране који не припадају официрском саставу. То је некада била пракса. Сада, поготово кад се тежи цивилној и демократској контроли, слушаоци из тог дела система треба да се обавесте шта захтевају нове мисије и који су задаци Војске и целокупног система одбране.

Пуковник доцент Зоран Јаковљевић, начелник Катедре оператике

– *Наставни садржаји на Катедри оператике везани су за операције Војске у миру, као што су операције превентивног размештаја снага, противтерористичке и противпобуњеничке операције, операције Војске у случају природних непогода и катастрофа и мировне операције. Затим, за операције које би Војска изводила у рату, а то су операције Копнене војске, Ваздухопловних снага и ПВО, Морнарице, здружене операције и операције посебне намене. Слушаоци стичу нова знања из области припрема и извођења операција, а поред кабинетске наставе, у различитим облицима практичне наставе они имају прилику да директно сагледају рад и живот у јединицама ВСЦГ на целом простору наше земље.*

Пуковник доцент Петар Тодоровић, начелник Катедре тактике

– *Тактика као предмет бави се различитом тематиком, од курсева школа резервних официра, основног студирања и Командно-штабног усавршавања, где је заступљена са 48 одсто од*

су 34 кандидата. И ту су знатно пооштрени критеријуми, па је изабрано свега 14 официра.

Важно је нагласити да без обзира на сва незадовољства наших официра, влада велико интересовање за сва три облика школовања, а однос изабраних и пријављених је 1:5. То је разумљиво јер је Командно-штабно усавршавање услов за чин пуковника, а Генералштабно за добијање генералског чина.

У СРЖИ РЕФОРМСКИХ ПРОЦЕСА

Начелник Школе националне одбране генерал-мајор Видосав Ковачевић посебно истиче допринос Школе у процесу реформе система одбране. Она се ту налази у сржи процеса, јер има значајну улогу у доношењу свих најважнијих доктринарних и теоријских докумената. Активно је учествовала у изради Стратегије одбране, Војне доктрине, Беле књиге, Нацрта закона о Војсци и одбрани, сада у изради Стратегијског прегледа одбране...

Иако реформа војног школовања тек предстоји, ових година интензивно се радило на актуелизацији сва три облика школовања. Праћени су савремени трендови у свету, земљама у окружењу и чланицама Партнерства за мир. Ино-

вирање наставних садржаја перманентан је процес. За праћење различитих сегмената војног школовања у страним земљама задужени су поједини наставници, а неки су и завршили сличне школе у Француској, Великој Британији, Немачкој, тако да су најбоља искуства искоришћена у раду Школе.

Без намере да прејудира будућа решења надлежних институција, генерал Ковачевић на крају истиче да Школа националне одбране, као највиши облик војног стручног усавршавања, не треба да остане у саставу Војне академије, већ решења треба тражити по угледу на сличне високе војне школе и колеџе у земљама Партнерства за мир. За то у Школи има довољно знања, програмских садржаја и организационог искуства.

И зашто да Школа националне одбране не буде место где ће се усавршавати, поред официра, и велики број цивила из структура власти и државних организација и институција из области безбедности и одбране! У сличним страним колеџима број цивила иде и до половине укупног броја полазника. То је само једно од питања којима се може отворити сагледавање будућег места и улоге Школе националне одбране у систему војног и државног школовања. ■

Раденко МУТАВЦИЋ

укупног плана и програма. Циљеви и задаци остварују се на свим нивоима школовања, а настава се реализује пола у кабинетима а пола на терену. Посебно наглашавам да слушаоци, пре свега Командно-штабно усавршавања, обилазе све тактичке и оперативне правце на територији Србије и Црне Горе, ради војногеографске процене и оспособљавања за доношење конкретних решења у задатој ситуацији, која би могла бити и потенцијална опасност по безбедност земље у будућности.

Пуковник доцент Радослав Стаменковић, начелник Генералштабног усавршавања

– Ова 49. класа Генералштабног усавршавања изабрана је по прецизно и строго одређеним критеријумима. И одмах да нагласим да су полазници изузетно мотивисани за рад и учење. Они за то имају и све потребне услове, уз то и одличан смештај. Поред планиране наставе сви они ће до краја школовања бити оспособљени за коришћење информатичких система и једног страног језика, углавном енглеског. То је допунски план и програм који се већ спроводи.

Пуковник доцент Радољуб Китановић, начелник Командно-штабног усавршавања

– Овај облик стручног усавршавања до сада је чак седам пута мењао назив, а тренутно се школује 52. класа официра. Од ове школске године усавршавање траје годину дана, а карактеристике га

ослобађање од застарелих садржаја и иновирање новим трендовима у области безбедности, ризика и сукоба. Посебно су актуелизовани садржаји из области антитероризма и мировних мисија. Наглашавам да је ово усавршавање преломни тренутак у школовању официра, где се процењује целокупан рад на претходним дужностима и старешине које показују таленат, знање и мотивацију, одређеном селекцијом долазе у Школу на даље оспособљавање за сложене дужности у Војсци и Министарству одбране.

Пуковник доцент Братислав Мартиновић, наставник

– Као официр који је највиши ниво војног школовања завршио у иностранству хоћу да истакнем да наш официр у поређењу са онима у другим армијама заиста нема чега да се стиди. Он не заостаје ни по стручним знањима ни по општем образовном нивоу. Оно по чему се разликујемо јесте што наше школовање потенцира војна стручна знања из области управљања војском и командовања, а мање обраћамо пажњу на знања из области са којима наша војска до сада није имала превише додира. Ту се морамо мењати, пре свега у области дугорочних планирања, цивилно-војних односа и односа са јавношћу. То потенцирам због нових партнерстава, где наши официри треба да имају више знања и вештина у преговарању и облицима међуармијске сарадње.

50

ГОДИНА
ШКОЛЕ
НАЦИОНАЛНЕ ОДБРАНЕ

САМО ЗА ОДАБРАНЕ

**Прва класа
Ратне школе
Југословенске
народне армије
почела је школовање
5. новембра
– пре 50 година.
Школа је само
једном престала са радом
– у време сукоба на
територији
претходне Југославије.
Као предуслов
за унапређење
у чин генерала,
Школа националне
одбране је циљ
сваком официру,
али у њу нису могли сви,
већ само најбољи.**

Звање генералштабни официр, које се данас стиче завршетком Школе националне одбране, одувек је био крајњи циљ стручног напредовања сваког официра, од Војске Кнежевине Србије до Војске Србије и Црне Горе. Пут до тог звања је напоран и дуг, почевши од основног војног образовања – Војне академије до генералштабног усавршавања.

Командовање војском у рату сложен је процес, па зато позив официра захтева стално учење и усавршавање. То се посебно односи на оне који својим способностима заслужују да достигну највиши ниво стручности и командују јединицама на оперативном и стратегијском нивоу или да буду носиоци највишег војног образовања и научноистраживачког рада у области ратне вештине.

Ово звање је, пре свега, намењено официрима родова, уз могућност да и изванредан број официра из служби заврши овај ниво школовања.

■ РАТНА ШКОЛА

По завршетку Народноослободилачког рата, војно школство је заузело посебно место у развоју Југословенске народне армије. У складу са таквим опредељењима организован је школски систем од основног до највишег нивоа школовања официрског кадра.

Већ 20. марта 1945. образује се Виша школа (Курс) Генералштаба Југословенске армије у Београду. Она представља корен касније формиране Ратне школе. Била је намењена за оспособљавање виших војних старешина (команданти дивизија) и виших командних и штабних официра.

Друга фаза почиње образовањем Војне академије октобра 1948. године и трансформацијом ове академије у више војне академије, као другом нивоу школовања после официрских школа и војних училишта. Посебно је значајно образовање Више војне академије Југословенске народне армије 1. фебруара 1952, у чијем саставу се налазе Школа тактике и Школа (Курс) оператике.

Ратна школа, уместо Школе оператике, формирана је одлуком Генералштаба ЈНА 1954. године, а школовање је почело 5. новембра 1955. Услови за пријем били су: чин капетана и виши са завршеном Школом тактике, односно другом школом тог ранга, најмање две године проведене на командним дужностима и положен пријемни испит из тактике, војне историје, војне географије и страног језика.

старешине за обављање највиших војних дужности, посебно за руковођење и командовање оперативним и оперативно-стратигijsким саставима, те за обављање највиших дужности у Генералштабу и Државном секретаријату за народну одбрану. Програмска оријентација имала је тежиште на војној стратегији и оператици, с посебним нагласком на планирању операције у класичним и нуклеарним условима.

Од формирања па до 1976. године Ратну школу завршило је 20 класа са 632 слушаоца.

Била је то највиша интервидовска школа у ЈНА. Циљ јој је био различито дефинисан у појединим документима, али се своди на стицање стручне спреме и највиших знања из оператике и стратегије, припреме и употребе оружаних снага, вођење операција и решавање других важних питања одбране. Од формирања до школске 1963/1964. године школовање је трајало две године, а после тога годину дана.

■ ШКОЛА НАРОДНЕ ОДБРАНЕ

Наредна фаза развоја највишег нивоа школовања почиње преименовањем Ратне школе у Школу народне одбране. Школовање је поново трајало две године. Њен наставни процес је осавременењен и допуњен новим предметима: ратна економика, територијална одбрана, аутоматизација и механизација командовања. Остало је и једногодишње школовање за старији кадар (рођен 1925. године и раније). По новим плановима и програмима школовање је почело школске 1971/1972. године. Већ 1973. године одлучено је да школовање траје годину дана.

Законом о војним школама и научноистраживачким установама из 1978. године, Школа народне одбране дефинисана је као високошколска наставна и научна установа која оспособљава старешине за обављање најодговорнијих дужности у оружаним снагама, за организовање и извођење ратних операција, за командовање вишим здруженим саставима, те за научноистраживачки рад у области општенародне одбране и во-

јних наука. Ту су упућивани официри чина мајор – потпуковник, до 43 године старости. Школовање је трајало годину дана.

Школске 1984/1985. године уследило је преименовање у Школу општенародне одбране, која је ушла у састав Центра оружаних снага за стратегијска истраживања и студије.

Командно-штабне школе оператике видова почеле су са радом школске 1985/1986. године. Школовање је концепцијски постављено тако да се заједнички интервидовски део наставе обрађује у једној трећини наставе, а око две трећине су за видовске садржаје оператике. Школа је трајала годину дана, с тим да се први семестар завршава уз рад, а други тако што се четири месеца изучава видовска проблематика, а два интервидовска.

Тако је Школа оператике преузела део програма Школе народне одбране и била школа за оспособљавање за високе војне дужности, док је Школа општенародне одбране преузела само део војне стратегије као интегрални део стратегије општенародне одбране.

Следећа фаза овог нивоа школовања започиње реформама 1989/1990. године. Тада су учињене две крупне промене – поново је формирана двогодишња Командно-штабна школа (по видовима) за тактички ниво, а Школа општенародне одбране трансформисана је у Ратну школу, у трајању од годину дана.

Ратна школа почела је са радом школске 1990/1991. године и била је самостална наставна и научна установа у саставу Центра високих војних школа, предвиђена за редовно и ванредно школовање припадника ЈНА, али и за образовање и лица из грађанства за руковођење у систему општенародне одбране. Одшколована је само једна класа, а следећој је због догађаја 1991. године прекинуто школовање.

■ ШКОЛА НАЦИОНАЛНЕ ОДБРАНЕ

У новом школском систему, у коме је формиран Универзитет Војске Југославије, Ратна школа је преименована у Школу националне одбране, у оквиру Центра војних школа, али у свом саставу није имала катедре, већ само управни део. Школовање 37. класе почело је са извесним закашњењем, фебруара 1994. године и трајало је свега пет и по месеци.

Већ наредне школске године дошло је до нове промене организације школског система – укинут је Универзитет Војске Југославије, а Школа националне одбране остала је самостална у саставу Центра војних школа Војске Југославије. Имала је катедре оператике и стратегије, што је омогућило централизовано планирање наставе, њено извођење и праћење.

Школовање за 37–39. класу делило се на два дела. Први семестар организован је редовном наставом у трајању од пет дана месечно и уз самосталан рад слушаоца у преостало време. Други семестар у целини је реализован у Школи.

Од школске 1996/1997. године слушаоци су и даље примани преко конкурса, али су морали положити пријемни испит. Уведено је оцењивање, а школовање је трајало непрекидно годину дана. Уз слушаоце Војске Југославије, по истом наставном плану и програму школују се и припадници Војске Републике Српске.

По Закону о војним школама и научноистраживачким установама из 1999. године Школа националне одбране је саставни део Војне академије и у њој се организује генералштабно усавршавање. Слушаоци који заврше Школу стичу звање генералштабни официр, што је равно осмом степену стручне спреме.

Поред генералштабног усавршавања, Школа има и командно-штабно усавршавање (претходна Генералштабна школа) и последипломске студије у области ратне вештине.

Школовање је до сада завршило једанаест класа (од 37. до 48. класе), а сада се на школовању налази 49. класа генералштабног усавршавања Школе националне одбране. ■

Бошко АНТИЋ

ДЕСЕТАР ФИЛИП ГОЛУБОВИЋ СПАСАО ДВОЈЕ ДЕЦЕ ИЗ ЗАГРЉАЈА СМРТИ

ДРАМА НА ЈЕЗЕРУ

Вадесетпетогодишњи десетар по уговору Филип Голубовић, запослен као возач у 506. пешадијској бригади ВСЦГ у Зрењанину, одлучио је да тог прохладног јесењег поподнева скрати пут до куће и прође поред језера које се протеже испод старог металног моста, центром тог банатског града.

У једном моменту бацио је поглед на двоје деце која су, излазећи из Културног центра, прилазила бетонираној обали језера. Били су то сестра и брат, седмогодишња Марина Ненадић, ученица првог разреда основне школе "Вук Караџић", и десетогодишњи Александар Деак, ученик четвртог разреда школе "Жарко Зрењанин". Неколико тренутака касније Филип је, инстинктивно, поново погледао ка њима. Мала Марина је већ пала у језеро, док је Александар, покушавајући да помогне сестри, и сам падао у хладну воду.

Без размишљања десетар Филип почиње борбу са секундама, за живот двоје деце. Онако одевен скаче у воду и извлачи на обалу прво Александра коме је био ближи, а затим уз помоћ још два пролазника и Марину, која је већ по другом пут потонула.

– Једино о чему сам у тим тренуцима размишљао било је да спасем два мала живота – прича Филип Голубовић, за чију

адресу и број телефона су тек касније, у Скупштини општине Зрењанин, сазнали Миле и Анкица Ненадић, родитељи мале Марине, и Александрова мајка Лола Деак.

– Оно што је Филип учинио за наше две породице ненадокнадиво је. Па то је прави подвиг! Он ће за нас остати највећи херој, а од тог дана је најомиљенији члан наших породица – кажу родитељи, и даље видно потресени догађајем који је могао да има трагичан крај.

Захваљујући присебности десетара Филипа до тога није дошло. А он скромно одговара да је то била његова морална и војничка дужност, да помогне не размишљајући о себи.

У јединици за десетара Филипа Голубовића, који још прима честитке колега старешина и војника, имају само речи хвале. Један је од најбољих, најсавеснијих, најодговорнијих. Беспрекорно извршава све постављене задатке.

Командант 506. пешадијске бригаде потпуковник Жељко Петровић истиче да ће Филипов подвиг још више ојачати углед Војске у Зрењанину и у домаћој јавности, потврђено и њиховим ангажовањем током пролећних поплава у Банату. ■

Будимир М. ПОПАДИЋ

ТЕХНИЧКИ РЕМОНТНИ ЗАВОД КРАГУЈЕВАЦ

ПИРОТЕХНИЧАРИ СА МЕДНЕ

Сакривен од погледа и загњурен у шумадијску питомину, Технички ремонтни завод Крагујевац бивствује ту више од тридесет година и чини се да је с временом урастао у околни терен, па само znalци који се ту затекну имају представу о томе шта се на простору подно брда Жежељ, опасаног речима Ждраљцом и Медном, налази и производи. А адреса је знана – Доња Сабанта, десетак километара удаљена од Крагујевца.

Но, није само место скривено, већ је због природе делатности те војне установе посебне намене – генералног ремонта, одржавања, техничких прегледа и уништавања убојних средстава – постојала цензура и у протоку информација, па је под третманом “строга тајна” загубљен и део документације, списа и дру-

ге архивске грађе, тачније прохујали део историје до половине седамдесетих година прошлог века.

Данас, када обележавају 55 година постојања, не могу а да не примете да су им корени чвршћи и бар још сто година у прошлост дубљи. А будућност, она је као лептир шарених крила, обећава узлет и сигуран лет, али је варљива као и све што је нестварно лепо. За запослене то значи излазак у свет и отварање тржишту, али је истовремено и прелазак са сигурних примања, за која гарантује држава, на сурову, економским законима одређену утакмицу, где су квалитет и цене једна страна, а оштра конкуренција и реклама она друга, убојитија.

Ремонтерима у Доњу Сабанту радо се иде, јер они госте примају раширених руку. Иако се ти људи баве опасним занима-

Током дуге историје
увек су били војни,
кововски ремонтни
заводи, али су их
најчешће својатали
артиљерци.

Посетили смо их
и питали – чему се
надају у будућности.

њем и у јавности се ретко виде, ми који трагом настанка оружја идемо, знамо их са полигона. Тамо они уништавају муницију којој је прошао век трајања, испитују квалитет ремонтване муниције, али и нечег новог.

— ■ ОД БАБЕ ДЕВОЈКА

Знамо их из кризних времена, када су од дрвене грађе коју поседују производили кошнице, метеоролошке заклоне, кућице за псе, палете и када су од месинга почели да израђују украсне предмете – свећњаке, пепељаре, кутије за накит. То зову жути програм.

Током дуге историје увек су били војни, прецизније кововски ремонтни завод, јер су освојили генерални ремонт свих убојних

Пуковник др Југослав Радуловић

средстава из надлежности КоВ, а највише су их својатили артиљерици. Њихов највећи купац била је Војска, односно Министарство одбране – у 97 одсто случајева.

– Ми из Завода дајемо свој допринос да оно што је на располагању у систему одбране буде квалитетно и да све интервенције које радимо буду урађене максимално професионално, те да квалитет ремонтваних средстава буде једнак новом. Односно, ја у шали знам да кажем да ми од бабе правимо девојку – каже пуковник др Југослав Радуловић, онедавно директор ТРЗ Крагујевац.

А када неко толико инсистира на квалитету, може се претпоставити да се сличним питањима и пре бавио. И заиста, пуковник

СА ПОЖУТЕЛИХ СТРАНИЦА

Иако је ТРЗ Крагујевац званично основан 21. октобра 1950. као главна артиљеријска радионица за оправку муниције под називом Војна радионица бр. 515, његови корени су много дубљи. Потичу од погона Лабораторијум који је био у саставу – Тополивнице, основане најпре у Београду 1848, а потом измештене у Крагујевац, која касније постаје Војнотехнички завод, највећа војна фабрика на Балкану (уништена током Другог светског рата). Лабораторијум је 1853. године отпочео са производњом муниције, а прве активности на ремонту пушке почеле су 1858. године (пушке кремљаче прерађене су у оне са капислама). Исте године започела је и изградња нових погона Лабораторијума.

Током ослободилачких ратова ремонтују се испуцале чауре и шрапнели, а после завршетка Првог светског рата преправљају калибри заплењеног наоружања и муниције. У годинама после Другог светског рата обнавља се Војнотехнички завод у Крагујевцу, а већ 1944. године и пиротехничка делатност. Наиме, истоимено одељење постоји у новом предузећу "21. октобар", а касније "Црвеној Застави". Од Одељења "Пиротехника", 26. септембра 1950. оснива се Војна радионица бр. 515, која почиње да ради управо 21. октобра, на дан који се и данас обележава као дан фирме.

Потом се Доња Сабанта гради, ничу нови објекти, радионице. До 1953. углавном се поправљају експлозивна убојна средства заостала из рата или добијена од савезника, а потом је почела производња нових експлозивних елемената за комплетирање убојних средстава. Осваја се производња барутних пуњења од нових барута, почињу лабораторијска испитивања хемијске стабилности барута. Установа 1955. постаје Технички ремонтни завод за муницију – Сабанта, односно Ремонтни завод број 10. Под тим називом остаје све до 1973, када добија данашње име. У Доњу Сабанту потпуно прелази 1975. године и до данас је изграђено око 90 објеката.

Завод је поново страдао током бомбардовања 1999. године.

Радуловић био је први човек Војне контроле квалитета, а сличне послове радио је и у Министарству одбране. Зато није за чуђење што ТРЗ свој јубилеј дочекује са два уведена међународна и национална стандарда квалитета – ИСО 9001 из 2000. (или ЈУС ИСО 9001 из 2001) и новим војним стандардом СНО 9010, рађеним по нацрту стандарда који је за основу имао Нато стандард AQUAP 2110, који дефинише захтеве за обезбеђење квалитета наоружања и војне опреме.

Ти референтни документи помоћи ће им у предстојећем периоду, када војнодоходовне установе постану предузећа, да не сметано изађу на тржиште и отклоне тржишне баријере квалитета и условљавања било ког купца. А то може веома брзо да се догоди, јер већ у Министарству одбране раде елаборат за реструктурисање техничких ремонтних завода. Када једног дана постану правно лице промениће се и односи Министарства одбране и њихових купаца према њима.

Промениће се можда и помињани проценти, који би убудуће могли да буду већи у корист тржишта. Искрено речено, били би презадовољни ако би тај однос био 80 према 20 одсто. Можда би то било нереално, али у Заводу обећавају да ће покушати да активирају све технологије које могу да производе и за друга тржишта, невезано за убојна средства. То

су првенствено производи од дрвета, услуге у областима разних превлака и заштита, хемијска испитивања.

— ОРГАНИЗАЦИЈА ОД ПОВЕРЕЊА

Завод тренутно испуњава све постављене задатке, али то не значи да нема простора да се још више ради, јер је сада упослена само једна смена. А могле би и две. Резултат њиховог постепеног отварања према тржишту је и посао уништавања противпешадијских мина, који раде на основу уговора између државне заједнице и NAMSE. Уговором је предвиђено да се посао обави током две године. За Завод то није велики посао и неће знатније оптеретити њихове капацитете, јер је само десетак људи ангажовано на томе, али ће за имиџ фирме значити веома много, јер су се стручњаци из NAMSE већ похвално изразили, рекавши да су "организација од високог поверења".

До сада су ремонтери улагали паре и у развој. Реч је пре свега о изради јединице генератора гаса, који су заједно са ВТИ радили за метак 130 mm M93 и за 155 mm HE ERFB-BB. Постоји интересовање и за извоз тих пројектила. Њихових руку дело је и Покретна муницијска радионица за одржавање класичне муниције – ПМР М85, а у Заводу је пројектован и израђен и инжењеријски комплет за минирање и разминирање КМР-3.

Даље отварање тржишту подстакнуће конверзија одбрамбене индустрије, процес о коме се често говори, а који значи преусмеравање дела капацитета и кадра у производњу робе за тржиште.

ОСНОВНА ДЕЛАТНОСТ

Данас је ТРЗ Крагујевац специјализована, савремено опремљена установа, са високоразвијеном технологијом ремонта и производње муниције, муницијских елемената и других убојних средстава и богатим искуством на генералном и техничком одржавању убојних средстава за потребе оружаних снага земље. Контролним испитивањима и испитивањима хемијске стабилности барута обављају надзор квалитета ускладиштених убојних средстава и на основу добијених резултата предлажу и реализују нивое њиховог одржавања.

— ТРКА НА ДУГЕ СТАЗЕ

— Наша оријентација јесу тржиште и профит, али немамо амбицију да створимо нови производ, кога нема на тржишту, већ да са познатим производима уђемо у трку с конкуренцијом. Ми немамо довољно пара да бисмо развили властити производ са искључиво нашим конструкцијама, али можемо побољшати постојећа решења и дати им нову тржишну димензију. Један од примера је такозвани жути програм – широк спектар производа од месинга. Преостаје нам само да предочимо ближем окружењу што ми то производимо и да произведено пустимо у промет. Морамо наћи меру у томе да нешто зарадимо, а и да купци буду задовољни.

Да би обезбедили агресивнији наступ на тржишту, намеравају да током следеће године ојачају функције истраживања тржишта и маркетинга.

— Надамо се да ће то донети резултате. То није трка на кратке стазе. Свесни смо да брзих резултата нема. Ми смо отворени за све купце. Приоритет ћемо дати оним организацијама које нас дугорочно виде као пословне партнере, поштују, не уцењују, а отворени смо за све који су испунили закон ове државе да се баве тим послом. Нећемо се затварати и ограничавати, спутавати друге – истиче пуковник др Радуловић.

А хоће ли држава бити дарежљива током процеса реструктурисања? Надају се да хоће, јер без одређене "финансијске инјекције" неће моћи да се оспособе за излазак на тржиште и набавку нове опреме.

Колатерална штета свих привредних реформи обично су запослени, јер је један од првих услова за успешнији рад отпуштање прекобројних. Има ли вишка у Доњој Сабанти?

— Чињеница је да ћемо бити принуђени да одређен

број запослених збринемо уз помоћ социјалних програма како бисмо боље пословали и остварили бољи квалитет. У овом тренутку нашу установу посебно оперећује одређен број инвалида рада и људи који имају ограничења за рад на појединим пословима. Проблем је што ми сада немамо других послова да им понудимо, јер је ово специфична производња која тражи потпуно способне људе за тај посао. Али рачунамо да ћемо у процесу реструктурисања тај проблем

решити на најбољи начин: обезбедити несметан рад Завода и задовољити хуману и социјалну димензију – сматра директор.

Обилазећи погоне тог завода, у пратњи потпуковника Душана Коварбашића, начелника техничког сектора, уверили смо се да се води брига о људима – мере заштите на раду строго се примењују, а радници имају обезбеђен топли оброк, превоз до посла, и колико-толико редовне плате. На високом нивоу је и заштита животне средине и посебно радује чињеница да и поред тога што ремонт муниције слови за тзв. прљаву технологију, речице које тим подручјем теку и даље су чисте, а Завод изгледа попут лепо уређеног парка. И заиста великог, јер се протеже на респективних 144 хектара. ■

Мира ШВЕДИЋ
Снимио Горан СТАНКОВИЋ

**ОТКЛАЊАЊЕ
ПОСЛЕДИЦА
ХЕМИЈСКИХ
УДЕСА**

ВЕЖБА СА ПОРУКОМ

**Успешно
супротстављање
евентуалним
акцидентима
и њиховим
последикама јесте
значајан чинилац
заштите становништва
и све угроженије
животне средине**

Нови Сад је град са веома развијеном хемијском индустријом, а путним, железничким и речним саобраћајницама свакодневно се превозе велике количине токсичних материја, потенцијалних извора опасности. Када се дода и све већа опасност од терористичких напада, планско предузимање потребних мера ради умањења ризика и последица евентуалних хемијских удеса јесте један од важнијих задатака Новосадског корпуса и јединица ВСЦГ размештених у гарнизону.

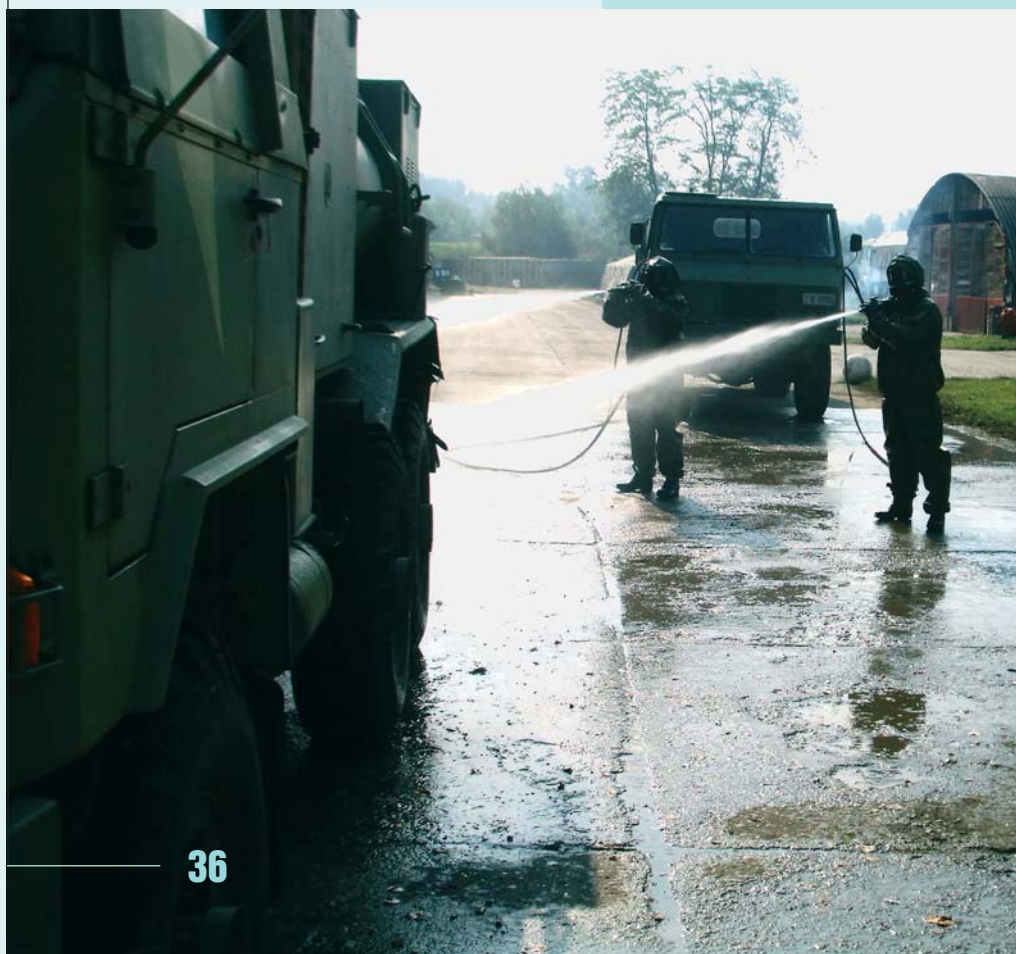
Недавно изведена вежба Одрета за отклањање последица хемијског удеса у миру Новосадског корпуса, којом је руководио пуковник Љубиша Петровић, показала је да Одред може релативно успешно заштитити припаднике новосадског гарнизона, али је истовремено скренула пажњу да, у случају хемијског удеса већих размера, припадници те јединице становништву не би могли пружити сву потребну помоћ.

Иако се на вежби показало да је људство добро обучено, остало је много нерешених питања. Није усаглашена законска регулатива, велики је недостатак специјалне опреме и средстава за детекцију потенцијалних хемијских акцидента, координација и сарадња са фирмама које у производном ланцу користе хемијска средства све је тежа, јер су многе од њих приватизоване...

Оно што охрабрује јесте добра сарадња са хидрометеоролошком службом и службом осматрања и јављања, те са органима цивилне одбране и локалне самоуправе у граду Новом Саду, те њу треба унапређивати.

У Центру за одбрану Министарства одбране имају прецизно израђене планове садејства са јединицама Новосадског корпуса, целог гарнизона и МУП-а, а систем осматрања и обавештавања функционише 24 часа. ■

Будимир М. ПОПАДИЋ

РЕШЕЊЕ ЗА ВИШАК ВОЈНОГ КАДРА

ПРИСМА ЗАТВАРА КРУГ

Половина прве деценије новог века уверава нас да ће се умногоме разликовати од претходних. Хоће ли нова ера бити боља или гора од ранијих, тешко је рећи, али да ће бити посве другачија – у то смо сасвим сигурни. Огромне промене на светском плану, плима и осека глобалних размера, стигле су и до наших обала. Судбина једне земље и њеног друштва уско је везана са околином. Реч транзиција одомаћила се код нас.

У основи знамо шта значи, делимично је осећамо, а подоста наслућујемо њену суштину. Обичан свет је опскурно (по)везује са губљењем радног места, растом цена, падом животног стандарда... Предуго смо живели у систему који је, сем осталог, укорењен на свести о (све)општој сигурности (радних места, редовних примања, бесплатног школовања, лечења, пензија...), тако да се, уз такво ментално наслеђе, тешко миримо са оним што је дошло и што ће неминовно доћи. Наравно, то се односи и на професионалне припаднике Министарства одбране, односно Војске Србије и Црне Горе. Река реформе је у току, а њени брзаци однели су многа радна места, угасили су се читави гарнизони, јединице, установе... Хиљаде људи је остало без посла, са професијом која се једино може исказати у униформи. Међутим, брзо је реаговало Министарство одбране Програмом за збрињавање вишка војног кадра – Присма (акроним: Program for Resettlement In Serbia and Montenegro Army).

Темељи се на провереним искуствима земаља које су завршиле процес транзиције. Такође, изучени су модели које увелико примењују западноевропске земље у решавању тих питања. Судаћи по првим резултатима школовања наших официра, популарне преквалификације, не само да је зло мање већ је добит поприлична.

РЕШЕЊЕ ЗА ВИШАК ВОЈНОГ КАДРА

Точак историје се толико брзо окреће да немилице гази преко страница календара на којима су означени дани, месеци и године. Не стижемо ни да се честито осврнемо, саберемо, а нека нова математичка радња захтева брз и тачан резултат. Добили смо и ново (европско) радно време, стичемо европске навике, уклапамо се у нове токове, учимо у ходу, мењамо се... Што народ каже, не можемо мимо света. У кратким и ретким тренуцима предаха од дневних обавеза и проблема, сетимо се речи мудрог Јована Цвијића, који је записао, а често и зборио како га наш народ подсећа на радног и честитог домаћина, успешног и гостопримљивог, који је, ето, само једно превидео: саградио је кућу насред пута! Наравно, мислио је на државу, њену територију, народ...

Шта све није снашло ту нашу кућу у последњу деценију и по: ратови, изолација, немаштина, деветоцифрена инфлација... Све је то прошлост, кућу јесмо сачували, наравно, на истом месту, сређујемо је и уређујемо да личи на Европу и свет.

Уз очигледно уважавање наших добрих особина, у свету влада мишљење да смо народ склон митовима, легендама, величању и улепшавању прошлости, да смо често оптерећени емоцијама, у којима се још читају појмови "вечне" браће, савезника, пријатеља... А имали смо прилике да се уверимо како стоје ствари бар у опсегу нашег памћења. Дакле, постоји само интерес: војни, политички и економски. И тачка! Свиђало нам се то или не, сматрамо ли то праведним или нелогичним, те чињенице једноставно морамо прихватити такве какве јесу.

■ РЕЗОВИ БЕЗ АНЕСТЕЗИЈЕ

Деценијама је једна од темељних вредности нашег друштва била њена одбрамбена моћ, пре свега способност, бројност и наоружање оружаних снага. За такву снагу издвајана су огромна средства државе, уз неподељену подршку народа. Међутим, догодило се то што се десило, територија је толика колика је, односи снага су такви какви су, ратовима је дошао крај. Додуше, остале су претње друге природе, тероризам пре свих, као опасност глобалних размера. Можемо се сложити да смо са суседима на "ти", да смо успоставили међусобно поверење и народски речено "подвукли црту" испод неспоразума. Ниједна држава у Европи није, нити ће у скорој будућности, укинута војску. За то је безброј познатих разлога. Али су све земље пројектовале своје оружане снаге према реалним потребама и проценама, имајући у виду, пре свега своју економску моћ и интеграцију у глобалне системе одбране. То се посебно односи на земље у транзицији, процесу којим је обухваћена и државна заједница Србија и Црна Гора. Ниједна друштвена промена те врсте није ни лака, ни једноставна. Захвата све сегменте државе, од темеља до најудаљеније периферије. То су болни резови без анестезије!

Како би се прилагодила потребама, уклопила у евроатлантске интеграције, постала савремена и сврсисходна, Војска Србије и Црне Горе морала је да претрпи знатне промене. У Стратегији одбране постављена су темељна опредељења ка стварању бројчано мање, примерено наменама наоружане и опремљене војске, са врхунски обученим припадницима, чија ће професионалност и одговорност бити на првом

месту. Далеко од тога да се то може извести преко ноћи. За тако нешто потребна су огромна средства, а ми их немамо. Потребна је и подршка наших партнера, али она је засада недовољна. Неопходно је да много тога и сами учинимо, и ту смо добро почели.

Прва фаза реформи система одбране је завршена, предстоје још две. Угасили су се поједини гарнизони, јединице и установе. Све што је било изнад замишљеног опсега и бројног стања смањено је до за сада зацртаног нивоа. Тај процес ће се наставити. Наравно, у средишту свега је човек, припадник Министарства одбране и Војске Србије и Црне Горе, најчешће са деценијским стажом, нерешеним материјалним статусом, школован за специфичну врсту занимања, одан својој професији. Проблем на квадрат! Хиљаде таквих људи, у најпродуктивнијим годинама за рад, остало је, силом прилика, не само без својих радних места већ и без професије: официри, подофицири, цивилна лица наменски школована за потребе Војске...

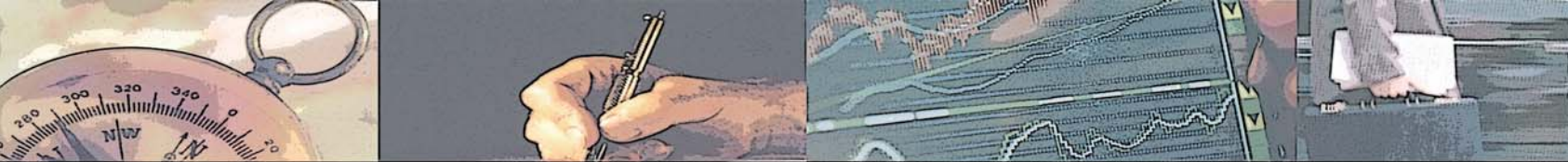
■ ПРЕЛОМНА ОДЛУКА

Задатак за Министарство одбране схваћен је веома озбиљно. При Управи за кадрове сектора за људске ресурсе формирана је Дирекција за преквалификацију и проучила слична искуства високоразвијених земаља и земаља у транзицији. Њени стручњаци су сагледали све програме и донели свој под називом Присма. У сарадњи са високошколским установама начињени су програми које похађају, за сада, официри током тромесечног школовања на факултетима организационих наука у Београду и Новом Саду, те на Машинском факултету у Нишу. Школовање је бесплатно, учила такође, обезбеђени су врхунски предавачи и средства влада Уједињеног Краљевства и Краљевине Холандије. Оно што се до јуче чинило немогућим постало је стварност. Полигоне, вежбалишта, строј, пилотске и бродске кабине замениле су учионице и кабинети. Уместо униформе – цивилно одело, разговори с командантом, командирима и војницима уступили су место консултацијама с професорима, пословним људима и будућим партнерима.

Промењене улоге, навике, речник. Мала колебања, несналажења и резерва на почетку брзо нестају. Поверење у властите могућности нарастају, шире се нови хоризонти и до јуче неухватљив пословни свет постаје свакодневица. Далеко брже него што се мислило, лакше него што се слутило. Дојучерашњи официри постају менаџери, воде своја мала предузећа, постижу прве успехе и, зашто не рећи, увећавају капитал. Без магије и чаробног штапића, са добром теоријском основом стеченом на курсу, уз много образовања стеченог у Војсци и са особинама веома цењеним у послу.

Тако је Присма затворила круг, од припадника Војске који је остао без посла и професије, преко школовања (преквалификације), до пословног и успешног човека. Статистике прве генерације полазника курса дају за право да се надамо најбољем. Наиме, значајан број бивших официра већ има своје фирме, неку производњу или посао развија у домену услуга. Па нека буде по оним чуваним војничким командама: "Напред" и "За мном"! ■

Бранко КОПУНОВИЋ

Прилагођавање система одбране новим условима

ПУТ У НОВИ ЖИВОТ

Државна заједница Србија и Црна Гора определила се за целовиту реформу система одбране. Реформа је неминовност прилагођавања система одбране новим условима. Неодржив је онај који је димензиониран за безбедносне услове какви су били у прошлом веку. Зато је неопходно да се прилагоди савременим условима, сагласно опредељењима ка колективном систему безбедности, пре свега Партнерству за мир и евроатлантским интеграцијама. При томе, морају се уважавати и економске могућности државне заједнице. Као последица свега неминовно је смањење броја припадника Војске Србије и Црне Горе. Како ти људи не би остали без будућности понуђени су им квалитетни, бесплатни и перспективни програми преквалификације за уносна занимања. Али, то није све. Развијамо и програме подршке бржем запошљавању, кредитирањем и кроз бизнис инкубаторе.

Пише пуковник Слободан ТАДИЋ, начелник Управе за кадрове Сектора за људске ресурсе Министарства одбране Србије и Црне Горе и руководиоца Програма за збрињавање вишка војног кадра – Присма

Х својена је Стратегија одбране, промовисана Бела књига, урађена Војна доктрина и у завршној фази је израда Стратегијског прегледа одбране. Тиме се обезбеђују стратегијске претпоставке за реформу система одбране, јер ће се овим документима јасно дефинисати сва битна питања реформе. Такође, завршавају се нацрти Закона о Војсци и Закона о одбрани, чиме се заокружује нормативни оквир реформе и стварају се претпоставке да се низом подзаконских аката детаљније уреди ова област.

Реформа система одбране подразумева промене у свим сегментима, јер се успоставља нов систем, у коме ће Војска и даље имати значајну улогу. Ипак, треба истаћи опредељење државне заједнице ка бројно мањој, савремено опремљеној, професионалној Војсци, способној да одговори постављеним задацима и мисијама.

■ ПОКРЕТАЧКА СНАГА

Свакако да су најзначајније промене у кадровској области, јер се ради о судбини више хиљада запослених у Министарству одбране и Војсци који ће се појавити у вишку. Ово питање је изузетно деликатно када се има у виду социјални статус запослених, оптерећеност низом других проблема, а посебно чињеницом да ће се у вишку појавити и они који ће губитком посла изгубити и професију. Јер, официре, подофицире и цивилна лица школована у војним школама за специфична војна занимања, тражи само Војска. Поставља се питање како та лица могу употребити своја знања и вештине у структурама ван Војске? Управо на ово питање покушавамо наћи адекватан одговор Програмом за збрињавање војних лица – Присма.

Програм за збрињавање вишка војног кадра – *Присма* (акроним: *Program for Resettlement In Serbia and Montenegro Army*) развијен је са намером да се пружи адекватна помоћ свима онима који ће током реформе морати да оду из Министарства одбране и Војске. При томе, тежишно се разматрају управо оне категорије лица које, поред губитка посла, губе и професију – официри и подофицири родова (пешадија, артиљерија, ОМЈ, авијација...), те цивилна лица школована у војним школама за специфична занимања (авио оружари, механичари за ракетно наоружање, артиљеријски механичари...). Они не могу наћи послове ван Војске у њиховој струци, а изузетно тешко могу наћи послове адекватне њиховом степену стручне спреме. Међутим, није нам намера да програм ограничимо само на ову категорију кадра, већ да пружимо помоћ свима онима који одлазе из Министарства и Војске, у мери расположивих средстава. Намера нам је да подршку проширимо и на војнике по уговору, ради њиховог збрињавања по истеку службе, јер се не сме занемарити чињеница да су у Војску уградили године живота са најбољим радним способностима.

Са великим степеном поузданости може се већ сада рећи да ће у процесу реформе без посла остати више хиљада људи, официра, подофицира, цивилних лица и војника по уговору, којима је неопходно пружити помоћ. Кроз једанаест програма који ће бити описани у овом прилогу, *Присма* пружа шансу онима који одлазе из Министарства и Војске да дођу до новог запослења у цивилним структурама.

Зашто развијамо овај програм?

Зато што је будућност важна. То је наш мото, наш слоган, наша покретачка снага! Важно је да се што већи број отпуштених лица збрине на правилан начин, важна је њихова будућност, као и будућност оних који остају у Војсци и оних који ће тек доћи у Војску. Желимо да развијемо систем који ће гарантовати адекватно збрињавање свих који одлазе из Војске, јер су у Војску уградили знатан део свог живота, године највећих родних способности. Јер, војни позив је по многим елементима специфичан, поставља изузетне психофизичке захтеве и не сме се дозволити да се једноставно одбацују као истрошени они који више не могу да одговоре постављеним критеријумима.

■ УВЕРЉИВОСТ И МОЋ ИДЕЈЕ

Истовремено, пружа се шанса свим тим људима да "пронађу себе" у занимањима ван Војске. Често се чује питање: "А шта бих ја то могао да радим ван Војске?". То је, пре свега, ре-

ЦЕЊЕНЕ ОСОБИНЕ

У свету савременог пословања, високо су цењене особине које су, током школовања и службе, стекли управо наши официри. Зато с великом предношћу могу да прихвате изазове новог посла. Реч је, пре свега, о дисциплини, приступу послу, реду, одговорности, одлучности, поузданости, поштовању рокова, упорности, прилагодљивости, смислу за рад с људима, способности реаговања у сложеним условима, оспособљености за тимски рад, способност да мотивишу сараднике, искуство у руковођењу, безбедносна култура, чување службене тајне, процена ванредних ситуација, интуиција, непоколебљивост, оданост колективу...

То су само неке од особина које су не само пожељне него и дубоко уважаване код свих послодаваца.

Како функционисемо?

Развијен је низ институција које су стављене у функцију непосредне помоћи онима који одлазе: саветовањем, обуком, непосредном подршком, олакшицама... У њима су запослена лица која су прошла обуку у земљи и иностранству, а у потпуности су оспособљена за послове које обављају. Убеђени смо да смо успели да окупимо ентузијасте који су спремни да уложе своје знање и интелектуалне способности како би помогли свима који им се обрате за помоћ. Регионални центри за преквалификацију у Београду, Новом Саду, Нишу и Подгорици пружају помоћ свима који им се обрате за помоћ – официрима, подофицирима, цивилним лицима и војницима по уговору. Центри за обуку пружају услуге преквалификације у нивоу стручне спреме лица које се упућује, за занимања која су тражена на тржишту рада. Материјална средства су, за сада, лимитирана, тако да не можемо обучити све.

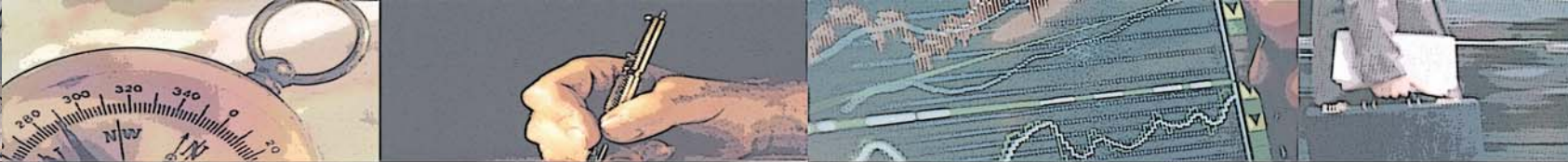
■ ПРЕПОЗНАТЉИВЕ ВРЕДНОСТИ

Посебно истичемо програме које сада развијамо. То су програми непосредне подршке запошљавању, уз бескаматно кредитирање започињања сопствене привредне делатности, кредитирање познатог послодавца, формирање пословних инкубатора и низ других садржаја са истом наменом.

Немамо намеру да развијамо програме по којима ћемо нудити посао онима који одлазе, већ развијамо програме за пружање

зультат непознавања властитих способности и њихове употребљивости ван Војске. Такође, појављују се несигурност, сумња, а не тако ретко и омаловажавање сопствених способности, знања и вештина. Како је страх од непознатог природна појава, ми смо ту да га ублажимо, појачамо самопоуздање и да укажемо на могућности, вредности, шансе ...

Овакво понашање је природна последица чињенице да до сада припадници Војске нису озбиљније размишљали о запошљавању ван њене структуре, јер напосто за то нису имали потребе. Радиле су у систему у коме је било гарантовано радно место до пензионисања, а из Војске су пре пензије одлазили само они који су то желели, или по слову Закона. Будући да је тај систем надале неодржив, постављају се нови критеријуми, сагласно будућим задацима и мисијама Војске. Тако се сужавају могућности задржавања у служби свих официра и подофицира до пензионисања. Неминовна је селекција, а тиме и потреба да одлазе и они који нису испунили услове за пензију. Стога је неопходно развити систем подршке тим лицима како би могли што пре да се запосле у другим структурама.

РЕШЕЊЕ ЗА ВИШАК ВОЈНОГ КАДРА

Детаљ са вежбе: асистент Милош Јевтић и тема "Организација услужних делатности"

жање непосредне подршке у активном тражењу посла. Ми нудимо саветовање, обуку, информације а наше дојучерашње колеге бирају и опредељују се да ли ће кренути са самосталном привредном делатношћу, удруживањем са другим лицима или ће потражити посао код другог послодавца.

Настојимо да код људи препознамо оне вредности које може максимално да искористи на другим пословима, код других послодавца. Упућујемо их како да траже посао, како да припреме документа, на који начин да разговарају са послодавцем. Многи о томе уопште нису размишљали, до сада нису ни имали потребе да о томе размишљају. Али, сада ће им то и те како требати и од тога ће у великој мери зависити хоће ли пре или касније доћи до новог посла.

Често чујемо од послодавца да има много незапослених, али да нема онаких какви су баш њима потребни. Посебно то истичу власници малих предузећа. Они не могу да запосле специјалисте за сваку област, већ им требају радници који поседују више способности из различитих области, они који могу "покривати" више послова. Ту видимо нашу шансу, шансу да максимално искористимо знања и вештине до којих смо дошли током школовања у војним школама и током службе у Војсци. Уосталом, то није ништа ново, доказано је у небројеним случајевима у западноевропским земљама и земљама у транзицији.

Такође, треба нагласити да програмом покушавамо да променимо начин размишљања о раду и радном односу. Наиме, неопходно је променити садашњи став "тражим посао да бих решио своје социјалне проблеме" у став примерен новим односима са послодавцем "уочио сам проблем – нудим решење", уз презентацију знања и способности којима ће се послодавац уверити у реалност понуде. Резултат је – заснован радни однос, па и решавање социјалних проблема незапосленог. Мало је оних који се могу похвалити да послодавци траже баш њих, чешће је неопходно да незапослени траже послодавца, не чекајући конкурсе или огласе. Јер, најбољи послови се не оглашавају.

Коме пружамо услуге?

Програми су намењени свима онима који одлазе из Министарства одбране и Војске. Међутим, њихова доступност није идентична за све. Постављени су критеријуми где је дефинисано којим категоријама су поједини програми доступни. Сигурно да је тежиште на школованим у војним школама за занимања која немају адекватну примену ван Војске, али има и оних који су доступни и осталима. При томе, уважавају се социјални статус тих лица, време проведено на служби у Министарству и Војсци, степен службених оцена и низ других елемената којима се обезбеђује рангирање корисника услуга.

Жеља нам је да пружимо адекватну помоћ свима који одлазе из Министарства одбране и Војске, али смо лимитирани расположивим средствима. Пружамо максималну помоћ у расположивим оквирима, али је неопходно да активно учествују и они који ма помажемо.

Ми пружамо помоћ, али и постављамо питања: колико сте ви спремни да сами себи помогнете? Да ли очекујете да вам се обезбеди ново радно место док пасивно чекате или желите да у томе учествујете? Брзина запошљавања, квалитет посла и висина плате и ваше задовољство послом битно ће зависити од спремности да учествујете у комплетном процесу. Да ли чекате конкурс, оглас или пишете и посећујете потенцијалне послодавце нудећи им да вашим запошљавањем реше своје проблеме?

Какав посао и на који начин тражите? Очекујете ли да вас неко запосли само због познанства или пријатељства или због ваших знања и способности? Ставите се у улогу послодавца, кога бисте запослили: рођака или пријатеља за кога знате да неће радити или ћете тражити способног стручњака који ће обезбедити просперитет вашег предузећа? Где је ваша шанса?

Присма ће вам помоћи онолико колико сте ви спремни да сами помогнете себи. Програм ће вам помоћи да знатно брже и лакше дођете до жељеног циља – започињања сопствене привредне делатности или запослења код другог послодавца. Успети можемо само заједно, што је до сада већ у више наврата доказано.

Без обзира на то у којој сте старосној доби, колико стажа имате, предлагемо да овај прилог прочитате и сачувате. Јер, можда ће његов садржај већ сутра и за вас бити интересантан.

Ако вам треба више информација, обратите се координатору Програма за збрињавање вишка војног кадра – Присма у вашој јединици, установи или најближем регионалном центру за преквалификацију, телефоном или лично. Њихов је задатак да вам помогну, они су ту због вас. ■

Преквалификација војних лица

ОФИЦИР МЕНАџЕР

Ради реализације, координације и даљег развоја програма ПРИСМА, формирана је Дирекција за преквалификацију у оквиру Сектора за људске ресурсе Министарства одбране Србије и Црне Горе. На њеном челу је пуковник Милан Мићановић. Поред управне структуре, у оквиру Дирекције раде четири регионална центра у Београду, Новом Саду, Нишу и Подгорици. Задатак центара је да пружи неопходну помоћ професионалним припадницима Министарства одбране и Војске Србије и Црне Горе у преласку с војног начина живота и рада. Први резултати дају за право ауторима програма да су у правом тренутку пронашли најсврхисходније решење.

Крајем седамдесетих, биоскопске дворане и цепове продуцентата пунио је култни филм "Официр и џентлмен". У насловној улози прославио се Ричард Гир, коме ће улога пилота будућег пилота донети светску славу и наговештај блиставе каријере. Потоци женских суза лили су на све стране, а даме су уздисале за момком у униформи, јунаком филма који је на неки начин постао персонификација официра данас најмоћније војне силе. Омиљени лик који је у себи сјединио две велике љубави, према униформи (отаџбини) и девојци, будућој супрузи. Неустрашиви официр и беспрекорни џентлмен. Две тако инспиративне особине у младом човеку.

ГОТОВИ ПРОГРАМИ

Питање без кога се не може размишљати јесу финансије. Сасвим је извесно да су средства обезбеђена за следеће програме:

- Програм обуке у центрима,
- Програм мотивационих курсева у регионалним центрима,
- Програм за информисање о малим предузећима,
- Програм медијске подршке,
- Програм саветовања и подршка у тражењу посла,
- Програм редовних отпремнина.

Елем, беше то у прошлом веку, али пожељне одлике људи који носе војничку униформу остале су (за)увек исте. Руку на срце, те особине красе и наше официре који су у протеклих петнаестак године прошли кроз многа искушења, а остали "Верни отаџбини и позиву", како гласи наслов књиге познатог војног публицисте Ивана Матовића. Тај и такав официр, саткан од војних врлина, постојаног морала, стручан у својој области, вазда спреман на жртву и свакојака одрицања, суочен с временом чије су законитости неретко сурове, остаје једног тренутка "у вишку" или, најпростије, губи посао, а самим тим професију. Како и због чега – добро је познато.

■ ТРЕНИНГ ТРЕНЕРА

Није било ни нормално ни морално оставити хиљаде официра тек тако, да се сналазе у непознатим водама, често мутним и сумњивим, у најмању руку. Улица, беспосленост и немаштина сигуран су пут у незнање. Зато су људи из Министарства одбране, у оквиру Сектора за људске ресурсе формирали Дирекцију за преквалификацију. Отпочео је тежак задатак збрињавања вишка војног кадра. О томе говори челни човек Дирекције пуковник Милан Мићановић:

– Нисмо имали ни много времена, ни властитог искуства. Прву сарадњу остварили смо 2003. године са Министарством одбране Уједињеног Краљевства Велике Британије и Северне Ирске. Они имају осам деценија искуства у решавању тих проблема. Организована је обука запослених у Регионалним центрима за преквалификацију коју је извела организација *Партнерство за транзицију у каријери* ("тренинг наших тренера"). Један број припадника Дирекције за преквалификацију обишао је британске центре за преквалификацију и пословну школу у Манчестеру, која се бави преквалификацијом британских официра. Потом су у МО СЦГ формиран Регионални центри за преквалификацију и центри за обуку – каже пуковник Мићановић.

Програм *Присма* јесте рађен на темељу туђих искустава и на сазнањима како се то ради у свету, али потпуно је ауторски, прилагођен нашим условима и проблемима. Коришћени су позитивни резултати земаља у транзицији: Украјине, Мађарске, Румуније, Бугарске, Албаније, Словеније, Босне и Херцеговине, Хрватске...

Замишљено је да *Присма* пружи 11 програма помоћи. За сада их је шест у реализацији. Центри су формиран у Београду, Новом Саду, Нишу а ускоро и у Подгорици. Настава се одвија на Факултету организационих наука у Београду и на Машинском факултету у Нишу. Какви су услови током школовања?

– За обуку у центрима, смештај, исхрану и плату, средства обезбеђује Министарство одбране, док се реализација програма плаћа донаторским средствима. Иначе, преквалификација прве групе официра почела је 6. септембра 2004. године на Факултету организационих наука у Београду. До сада је 258 официра оспособљено за послове менаџера. Донатори из Уједињеног Краљевства Велике Британије и Северне Ирске планирали су да у наредних пет година финансирају школовање 300 официра годишње. Тај факултет је изабран на јавном тендеру, јер је оцењено да нуди најквалитетнији програм преквалификације. Избор је пао управо на ту угледну високошколску установу у конкуренцији девет факултета и виших школа из Београда. Машински факултет у Нишу је одбран по истом принципу, услови школовања су једнаки, а финансирање је обезбедила Краљевина Холандија – појашњава пуковник Мићановић.

Каква су досадашња искуства?

– Рекли бисмо, очекивано добра. У Београду је у току школовање четврте групе официра. Од 258 полазника, колико их је завршило програм, њих 119 је већ у некој врсти посла, било да су развили властите фирме, производњу, врше услуге или успешно раде код послодавца. Профиле специјалности на школовању дефинише Министарство

ФИНАНСИРАЊЕ

Кочница у размишљању и током преквалификације најчешће је мањак средстава да би се кренуло у посао. Како обезбедити средства за добре пројекте учи се током школовања, али бивши официри, сасвим природно, погледом траже своју "матичну кућу".

– Били бисмо најсрећнији када бисмо свима помогли онолико колико је потребно. Тражимо начин и то да остваримо, али није лако. Покушавамо на све начине да обезбедимо средства за подстицај запошљавања, односно самофинансирање наших дојучерашњих колега.

Пуковник Милан Мићановић

ВИШАК

Изгледа како ће стара војничка крилатица да "од вишка глава не боли" бити преиначена у своју супротност. Од бројева који следе боли глава, још како. Основни разлози резова у Војсци СЦГ јесу финансије. Имајући у виду средства која су на почетку године у буџету Србије намењена за плате њених припадника, у вишку се нашло 1.300 официра и подофицира, те 6.300 цивилних лица, док је на основу захтева Владе Црне Горе, Врховни савет одбране раније донео одлуку да укупан број професионалних припадника Војске на територији те републике буде 3.470. Решавање кадровског проблема условљено је иностраним зајмовима. Тако је, на пример, Међународни монетарни фонд, пре склапања одређених кредитних аранжмана са нашом земљом, водио рачуна и о саставу Војске, те закључио како имамо озбиљне вишкове кадра, док Европска унија прописује да буџетска издвајања за Војску не смеју прећи 2,1 одсто бруто националног дохотка.

одбране Србије и Црне Горе, уз консултацију са Центром за обуку, Тржиштем рада и Унијом послодавца. До сада су се полазници опредељивали за једну од следећих специјалности: менаџмент продаје, менаџмент услуга и оснивање и вођење малих предузећа. Настава се завршава одбраном тимских пројеката и берзом кадрова, на којој се преквалификовани официри представљају потенцијалним послодавцима – истиче наш саговорник.

■ ПРЕДВИДИВА КАРИЈЕРА

Може се рећи да је избор будућег занимања прилагођен образовању, навикама, менталним особинама официра, уз поштовање тржишних прилика, привредних токова, потреба становништва и свега што успоставља корелацију робе и купца. Дакле, нису насумице одбране професије које су *in*, већ позиви у којима ће се бивши официри најбрже прилагодити и најуспешније радити.

Још нешто, програми на факултетима намењени су људима са високом школском спремом стеченом у Војсци, па је одатле често апострафирање официра. Шта је са осталим, немалим бројем припадника Министарства одбране и Војске Србије и Црне Горе који су такође остали без посла?

– Уз напомену да је преквалификација превасходно намењена официрима родова ипак, морамо да будемо праведни према свима. Али исто тако принуђени смо да идемо корак по корак. Пресудну улогу имају финансијска средства. Чинимо огромне напоре да оснујемо један центар у коме би се школовали подофицири и цивилна лица са специфичним занимањима применљивим само у Војсци. На томе се увелико роди и у догледно време биће формиран такав центар, а за његово финансирање изразиле су спремност

владе нордијских земаља. То се односи и на скори почетак пилот-програма за преквалификацију у Подгорици – закључује пуковник Мићановић. ■

Б. КОПУНОВИЋ

Поглед изблиза

ИЗ ИНКУ- БАТОРА У ПОСЛОВНИ СВЕТ

На Факултету организационих наука у Београду школује се четврта генерација бивших официра будућих менаџера. Како су се прилагодили на нови начин живота и организацију наставе, где виде себе после школовања, шта их храбри, а шта спутава, колико стичу реалних знања, нека су од питања чије смо одговоре потражили на лицу места.

 Program PRISMA
Centar za obuku Beograd
Fakultet organizacionih nauka Univerziteta u Beogradu

Доцент Рада Јаничић предаје тему "Планирање продаје"

Здање Факултета организационих наука у Београду већ на први поглед улива поверење. Зграда каква доликује високом академском профилу: и споља и када се крочи под њено окриље. Савремени кабинети, учионице, вежбаонице, добро опремљени, лепо уређени. Чак и "споредне" просторије, које на свој начин показују стандард једне установе.

Тај факултет, сада већ мирне савести можемо рећи, у потпуности је оправдао очекивања што се тиче Програма за збрињавање вишка војног кадра – Присма. За неке би то била "немогућа мисија" да дојучершњег официра преобразе у пословног човека од знања, самопоуздања, угледа и поверења. Да му измени понашање, ставове, речник. Заиста тако.

Директор Центра за обуку чији рад финансира донација Уједињеног краљевства В. Британије и Северне Ирске је професор др Драгана Бечејски-Вујаклија, угледни стручњак са огромним искуством, сјајан педагог, увек расположена да своје богато знање пренесе на оне који је пажљиво слушају. Њене речи су свима разумљиве и једноставне, она се не служи тешким фразама нити превише држи до пуке форме. Рад, ред и дисциплина јесу основа схватања процеса образовања, али веома је комуникативна и увек спремна да помогне. Савремени професор у сваком погледу. Отуда су и њена запажања о бившим официрима у најмању руку занимљива.

– Када дођу на Факултет и укључе се у Програм, суздржани су, помало збуњени. Све је то разумљиво, нашли су се у посве различитом окружењу. Током првог месеца, колико траје базни курс, још су крути, формални, понашају се као у војсци. Потом следи тест знања, и то је за њих велика психолошка прекретница. И виртуално скидају униформу. Тек тада имају осећај свог будућег занимања. Понашају се и размишљају као менаџери – истиче професор Бечејски-Вујаклија.

■ ПУТ ДО ПРОЈЕКТА

Након базног курса, бивши официр постаје менаџер. То није продавац, како многи погрешно мисле, већ пословни човек који организује, систематизује, предлаже начине, едукује, усмерава пласман робе у својој или туђим фирмама. Средњи курс је, заправо, базна обука за усмеравања: менаџер продаје, менаџер услуга или менаџер за оснивање и вођење малих предузећа. Завршна фаза школовања припада израдама пројеката. Посећују се успешне фирме, доводе директори, власници компанија, људи који нешто значе у пословном свету. Њихова реч и искуства су драгоцене.

– На крају школовања је евалуација, оцењивање, вредновање. Ради се у групама од четири до пет полазника. Износе се мишљења, шта им се допало, шта није прихватљиво, бране се ставови, воде се живе и веома занимљиве расправе. Постају веома критични. Умеју да запазе готово сваки детаљ, да препознају добар пословни потез и наговесте промашај. Развију интуицију, смисао за ваљану процену. Били смо, на пример, у посети Новосадском сајму. Током повратка разговарали смо о свему. Њихова запажања, од изгледа штандова до њихове садржи-

РЕШЕЊЕ ЗА ВИШАК ВОЈНОГ КАДРА

не, готово су се поклапала с мојим мишљењем. Била сам више него задовољна – не крије наша саговорница.

■ ПРОДУЖЕНА ПОДРШКА

Поменули смо кабинете, амфитеатре. Треба ли рећи да је пред сваким полазником рачунар, да предавачи користе најсавременија наставна средства. Јасан је преглед онога о чему се говори, до детаља.

Некоме би цела прича могла да зазвучи непотпуно и спаднувао, поготово ако се има у виду свеколика оскудица у којој живимо. Најпростије питање свело би се на суштину: како обезбедити новац? Лепо је имати диплому, ентузијазам, сијасет идеја, али... На то питање, једно од решења предлаже професор др Винка Филиповић, менаџер за пословне студије:

– Постоје, најпре, берзе кадрова, где се наши кандидати упознају с будућим послодавцима, и ако су довољно убедљиви са својим пројектом – ето прилике. Затим, властита улагања, удруживањем с колегама, повезивањем с партнерима, покретањем породичне производње... Свакако су најзанимљивији такозвани "бизнис инкубатори". То је идеја о пружању помоћи фирмама у оснивању. Власник обезбеђује пословни простор, опрему и почетну логистику у времену од две до три године. Дакле, имамо школоване људе, идеје, готове пројекте... Њихова понуда није без одјека, напротив! Јављају се заинтересовани људи, затим спонзори, донатори. "Инкубатор" ствара средства довољна да се појединци осамостаљују у свом послу и, наравно, одлазе својим путем. Добит "инкубатора" је та што ће имати део акција будуће фирме. Постоје сјајни резултати које су постигли "инкубатори" земаља у транзицији, поготово балтичких република – каже госпођа Филиповић.

И после школовања, бивши официри, садашњи менаџери долазе на Факултет. Присма је за њих увек отворена. Потраже савет, треба им консултација, у недоумици су... То је такозвана продужена подршка на коју могу поуздано да рачунају. Иако је прошло мало времена, многа корисна искуства су стечена. Наравно, увек треба следити најуспешније.

Професор др Драгана Бећејски-Вуџаклија

Професор др Винка Филиповић

ОСНОВНИ ПРОГРАМИ -реализација није започета-

- Програм запошљавања у другим државним органима
- Програм кредитирања самосталне привредне делатности – samozapošljavanje
- Програм кредитирања познатог послодавца
- Програм запошљавања код добављача и пословних партнера МО
- Програм уступања војних објеката за самосталну привредну делатност

АДРЕСЕ И ТЕЛЕФОНИ ЦЕНТРА ЗА ПРЕКВАЛИФИКАЦИЈУ

Дирекција за преквалификацију ул. Кнеза Милоша 33, 11000 Београд	011/3203-252
Регионални центар за преквалификацију - Београд ул. Браће Југовића 19, 11000 Београд	011/3000-169
Регионални центар за преквалификацију - Нови Сад ул. Футошка бр. 26, 21000 Нови Сад	021/528-440
Регионални центар за преквалификацију – Ниш Клуб Војске, 18000 Ниш	018/522-892
Регионални центар за преквалификацију - Подгорица, ул. V Пролетерске бр. 4, 81000 Подгорица	081/244-770
Центар за обуку при Факултету организационих наука Универзитета у Београду ул. Јове Илића 154, 11000 Београд	011/39-50-891
Центар за обуку при Машинском факултету Универзитета у Нишу ул. Александра Медведова 14, 18000 Ниш	018/500-661; 500-662

Божидар Мијатовић је био потпуковник пешадије, а његов пројекат мале фабрике алуминијумске столарије није остварио мртво слово на папиру. Данас увелико ради. Његов колега Љубомир Алексић је храбро кренуо у посао производње еколошких трака. Понудио је свој пројекат преко Интернета и нашао партнера у Италији, који је одмах изразио спремност да га финансира. Данас је "Екотрака" из Земуна успешна фирма.

Пред нама су пројекти, својервни дипломски радови, а професор др Винка Филиповић прелистава неке од најзанимљивијих:

– Ето, припрема фирме за сертификацију квалитета. Одлична идеја. Сви знамо како се, након успешног старта, произвођачи "искваре" и треба их контролисати. Сетимо се само кафа, сокова, осталих прехранбених артикала... Други колега има пројекат дома за збрињавање старих особа с посебним потребама. Треба наћи зграду, адаптирати простор... И ово је такође занимљиво: узгајање ретких и скувих паса расе "бишон". Све је прецизирао, број легла, услове, исхрану, улагања, добит... Још једна сјајна идеја. Оснивање туристичке агенције "Трагом наше историје". Треба изаћи на тржиште, дати понуду.

То су идеје оних који су се отиснули у пословни свет. Сада је при крају школовања четврта генерација бивших официра. Капетан прве класе Радивоје Костић је три деценије био припадник рода пешадије. Каже да се сасвим добро осећа и његов тек урађени пословни план је наговештај будућег позива. Себе види на челу тапетарско-декоратерске фирме. Пуковник у пензији Рајко Милић, енергичан и ведар човек, пун је лепих речи за популарну Присму (Програм за збрињавање вишка војног кадра), Научио је много за кратко

време, проширио хоризонте знања и смело креће ка јави својих идеја. Већ има пословне контакте, а за његове услуге су заинтересоване познате фирме "Лукоил" и "Делта". Оптимизам не скривају ни Зоран Николић, Марјан Матошевић, Драгиша Пешић и Миодраг Милошевић, који су управо савладали модул управљања продајом... ■

Б. КОПУНОВИЋ

Центар за обуку на Машинском факултету у Нишу

КОНКРЕТНА ПОНУДА ПРИВРЕДИ

У Центру је успостављена организација рада која углавном задовољава потребе официра и као крајњи циљ пружа кандидатима специфична знања и вештине, припрема их за рад у конкретном радном окружењу и обезбеђује им наставак каријере у рангу високообразованог кадра

Менаџер Центра за обуку у Нишу проф. др Мирослав Трајановић

Недавно је у Центру за обуку Ниш започела преквалификација групе од сто официра Војске Србије и Црне Горе за цивилна занимања како би што успешније наставили професионалну каријеру у цивилном сектору. Обука се изводи на Машинском факултету у Нишу, коме су, у конкуренцији шест нишких факултета, одговорни посао организовања преквалификације поверили Министарство одбране Србије и Црне Горе и Министарства иностраних послова Краљевине Холандије, које и финансира овај пројекат. Стручњаци са Машинског факултета су озбиљно прионули на посао и веома брзо обезбедили људске, материјалне и просторне ресурсе потребне

за успешно организовање курса, те сачинили програме преквалификације који ће олакшати запошљавање официра и њихов прелазак из војне у цивилну службу. Они су при том успоставили сарадњу и са другим организацијама које су укључене у процес реорганизације Војске Србије и Црне Горе, као што су Национална служба за запошљавање, Министарство рада, запошљавања и социјалне политике, Центар за обуку Београд, Унија послодаваца, привредне коморе и представници медија и невладиних организација.

У самом Центру успостављена је организација рада која углавном задовољава потребе официра, а као крајњи циљ пружа кандидатима специфична знања и вештине, припрема их за рад у конкретном радном окружењу и обезбеђује им наставак каријере у рангу високообразованог кадра.

Центар за обуку Ниш
Програм ПРИСМА
Машински факултет Ниш

■ АДАПТИБИЛНИ ПРОГРАМ ОБУКЕ

– Нисмо желели да измишљамо топлу воду – каже менаџер Центра за обуку Ниш др Мирослав Трајановић – већ смо питали привреду, не да ли вам треба официр, него шта вама треба, и такав профил ћемо школовати. Током разговора са привредницима сазнали смо шта тренутно недостаје на тржишту радне снаге.

Тако је у једном активном процесу настао програм у Центру Ниш, који поред саме обуке садржи и низ других делатности, као што су саветовања, менторство, промоције, повезивање са пословним светом и помоћ у стварању организације обучених официра. Програм обуке траје 65 радних дана, а прве три радне недеље намењене су за основни ниво обучавања из области информационих технологија, наредних девет за обуку из изабраних специјалности, док је пет дана предвиђено за стручне екскурзије и одбрану стручног пројекта. Програм обуке обухвата и наставу из области правно-економског пословања и курс енглеског језика. У првом циклусу обуке по групама се изучавају програми специјалности индустријског менаџмента (организација рада и пословања; планирање и управљање производњом, набавком, залихама, материјално-робним токовима; управљање пројектима, квалитетом и одржавањем), рачунарски подржаног пројектовања производа (коришћење савремених рачунарских програма за пројектовање и информатичку обраду техничко-технолошке документације), енергетске ефикасности (контрола коришћења енергије и управљање енергетским ресурсима ради повећања њиховог искоришћења), управљања аспектима животне средине (подстицање, оспособљавање и овладавање вештинама и техникама менаџмента животне средине) и информационих система (пројектовање и одржавање апликација, база података и рачунарских мрежа; пројектовање, имплементација и одржавање информационих система; Интернет сервис). Важно је знати да се на Машинском факултету у Нишу проводе иновативни и адаптивни програми, који су креирани у зависности од жеља тржишта и афинитета полазника. Они се први пут појављују у нашој земљи и представљају велики изазов за све учеснике у процесу наставе.

Програми у нишком Центру за обуку брзо се прилагођавају према жељама полазника преквалификације, о чему сведочи и један скорашњи пример. Наиме, 12 официра је изјавило

РЕШЕЊЕ ЗА ВИШАК ВОЈНОГ КАДРА

да би у будућности желело да се бави организацијом производње хране или другим пољопривредним делатностима, попут израде рибњака, паковања јагодичастог воћа... Менаџмент центра је реаговао истог тренутка и довео врхунског стручњака са Пољопривредног факултета у Београду – др Владимира Пешића, који је одржао предавање о “Пољопривреди – изазовима, могућностима и проблемима”. Предавање је побудило велико занимање међу полазницима Центра, тако да се већ размишља о сталном ангажовању професора Пешића, који би почетницима дао још шира знања из области пољопривреде. У следећем циклусу, сигурно, биће и нових измена будући да је примећено да полазници нису заинтересовани, на пример, за загађивање гасовима, док велико занимање показују за уништавање медицинског отпада. Суштина свих измена је у прилагодљивости програма и једном интерактивном односу између организатора и полазника курса. Полазници свакодневно попуњавају анкету у којој оцењују актуелност, квалитет и степен разумевања предавања и показних вежбања. Често се ту нађу и духовити коментари, попут: “Нисмо тражили кишу него свеж ваздух. Хвала”; “Шести и седми час су напорни, у питању је напрезање материјала”; или “Никола је фин дечко, је л’ може ма-ло Весна да држи вежбе”.

■ ПРОЈЕКТИ ЗА ПОСЛОДАВЦЕ

Људи на Машинском факултету у Нишу имају искуство са више од сто почетних и напредних курсева. Предавачи су посебно припремани за рад са официрима и имају развијену мрежу познанстава са руководећим људима из индустрије, што уз савремено опремљен простор за обуку (пет рачунарских учионица са више од 100 савремених рачунара, савремене програмске пакете, стални приступ Интернету и потребну лабораторијску опрему) ствара оптималне услове за рад. У тиму предавача нишког Центра за обуку налазе се 53 професора са четири факултета и може се мирне душе рећи да је репрезентативан, јер се у њему налазе и таква имена као што су врхунски стручњак из области заштите на раду др Драган Цветковић, некадашњи министар науке др Драган Домазет, директор Регионалног центра за енергетску ефикасност Младен Стојиљковић и други. По речима менаџера центра Мирослава Тројановића, од старта је било јасно да предавања *екс катедра* неће дати коначан резултат, због чега се и само че-

Полазник курса за преквалификацију официра потпуковник Славољуб Стојадиновић

КАКО ДО ПОСЛА

Процене говоре да ће добар број официра успети да се запосли после завршетка преквалификације на Машинском факултету у Нишу, и поред чињенице да се тим људима не мења само радно место већ и професија.

“Такви људи су потребни нашој земљи у овом тренутку”, каже менаџер нишког Центра Мирослав Трајановић. Са тим се слаже и један од полазника потпуковник Славољуб Стојадиновић, који је школовање схватио као могућност да вештине и способности из војне организације примени на неки нови начин. “У мом летачком позиву”, говори Славољуб, “био је важан распоред пажње, а сада сазнајем да је распоред пажње важан и у индустријском менаџменту, који је иначе сличан неким војним организационим нормама”. После завршетка курса преквалификације, потпуковник Стојадиновић планира да крене у пројекат оснивања спортског клуба, у коме ће се људи рекреативно и професионално бавити мини голфом.

Зоран Чапак жели да у Београду отвори фирму за израду мултимедијалних презентација, због чега у оквиру свог рада овлада технологијама за израду дигиталних мултимедијалних презентација. У исто време група полазника, под менторским вођством др Драгана Домазета, обишла је фабрику кекса у Нишу, снимила њен рад и добила задатак да предложи измене и корекције како би фабрика успешније пословала. Специјалистички пројекат се, иначе, по правилу изводи под менторством стручњака из Центра за обуку или организација које утврђују задатак. Наиме, Центар већ има на десетине фирми – потенцијалних партнера, а међу њима су и предузећа попут “Хебе”, “Пакома”, “Дрвопромета”, “Калцинија”, “Графике – Галеб”, ЈКП “Медијане”, и других. Партнерска предузећа су тражила израду стручних пројеката који ће идентификовати проблеме и слабости, понудити могућа решења, приказати величину уштеде и добити и унапредити пословне активности у целини. Нека од њих су се већ изјаснила да ће после завршетка преквалификације запослити неке од полазника, попут предузећа “Дрвопромет”, које жели да запосли организатора производње паркета и човека који ће организовати продају у Војводини. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ

Лик успешног менаџера: Золтан Дани

ЧОВЕК ЗВАНИ УСПЕХ

Скореновац, месташце поред Ковина. Мирис и боје јесени. Све је равно и право, најчешћа слика благородног Баната. Чак се и Дунав примирио у свом захукталом току. Људи окренути благородним пољима и занату, мирни, ведри, честити домаћини. Њихов добри комшија је наш стари познаник: Золтан Дани, пуковник у пензији, чувени ракеташ и медијски најпознатији ратни командант, који је, како ће се дуго причати у народу, оборио летеће чудо "невидљиви" бомбардер F-117A.

Нећемо више о рату и времену прошлом, било – не поновило се. Хајде да видимо од чега се живи. А ради се лепо и живи пристојно, биће још боље, уверава нас наш домаћин. У првој генерацији школовања бивших официра на београдском Факултету организационих наука стекао је звање менаџера продаје. Уз природни дар, огромну радну енергију, неуништиви оптимизам и подршку породице кренуо је у свој посао. За почетак је адаптирао део куће у малу радионицу за производњу кора, пецива, колача и торти. Купио је ваљак за сушење кора, а мешалицу за тесто сам је направио и уштедео неколико хиљада евра. Дobar глас далеко се чује, а брзо се прочуло по јужном Банату да су Данијево коре без премца! Пору-

бине се унапред заказују, квалитет и време испоруке су светиња. Потражња за његовим производима увелико надмашује капацитете.

Он је менаџер, али не устручава се да засуче рукаве, па с радницима меси тесто, мери, суши, пакује, довози, одвози... Радно време не постоји. Али Дани не би био то што јесте када не би размишљао "сто на сат". Сеоски туризам је једна од његових мета. Ове године је остварио више од 800 ноћења. Гости су били одушевљени, поготово странци. И планира даље, подизање кампа на свом имању, доградњу куће за смештај гостију. И занимљиве програме за намернике: приказ сеоске производње слаткиша, пецарошке акције (Дунав је на пушкомет), обилазак атрактивних локација по Банату... Као велики поклоник бицилизма, осмислио је циклотуризам за љубитеље двоточкаша који би уживали у гостопримству домаћина, ђаконијама са трпезе, изазовној природи и, наравно, војњи питомом равницом.

Сви који га добро познају тврде да је привилегија бити његов пријатељ, уживање је ако вас угости, лепо је дружити се с њим. Такав је и у послу, до краја поштен, пун идеја и акције. О Золтану, легендарном команданту и пословном човеку се доста зна, али откривамо пикантерију из његовог породичног живота. Његов отац Ђерђ је својевремено био један од најцењенијих модних креатора у Шведској, имао је... шта није? Средњовековни замак препун гламура, на пример. Наравно, звао је сина да наследи посао и живот из снова, али Золтан се захвалио рођеном оцу и наставио официрску каријеру. Часно до пензије, а тек онда постао је пословни човек. ■

Б. К.

Ненад Бојовић, власник предузећа "Хипертек"

ОД ПИЛОТА ДО БИЗНИСМЕНА

Свеју војну каријеру мајор Ненад Бојовић завршио је као пилот у 119. хеликоптерском пуку, на дужности помоћника команданта ескадриле. Септембра 2004. године укључио се у пројекат Присма и у оквиру њега завршио преквалификацију на Факултету организационих наука у Београду.

– Тражио сам нов изазов у области која неће бити слична са оним што сам до тада радио – каже Бојовић – Присма се појавила као могућност да стекнем нова знања и одлучио сам да приграбим шансу.

Школовање је трајало четири месеци, а Бојовићу је у памћењу посебно остао другачији начин презентације градива у односу на војно школство. Он је урадио специјалистички рад на тему "Системи хлађења и соларне енергије", при чему се трудио да примени новостечена знања и да пројекат буде у функцији остваривања тих замисли у пракси.

– Елементи рада у Војсци попут организације рада, дисциплине, контроле и многих других компатибилни су са правилима

која владају у бизнису – тврди Ненад.

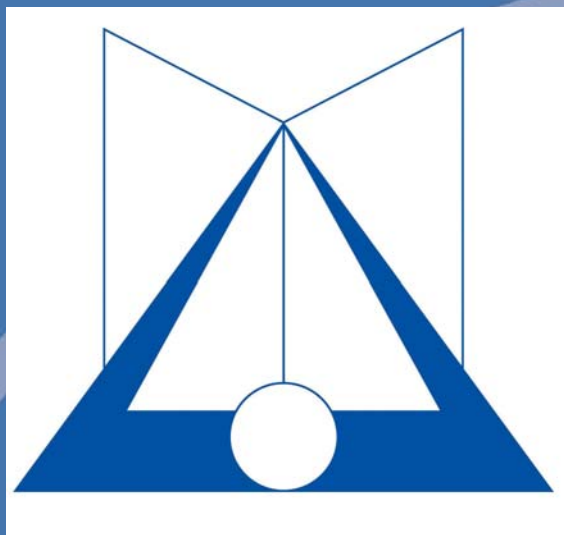
Убрзо после завршене преквалификације Ненад Бојовић оснива фирму "Хипертек" која се бави малопродајом расхладних уређаја и беле технике. За кратко време предузеће је разгранало посао и данас у фирми ради 15 људи који остварују годишњи промет од преко милион евра. Просек плата у Бојовићевом предузећу је 18.000 динара. За сада фирма ради у Нишу, али планови за проширење на градове у окружењу већ постоје.

Бојовић све више размишља и о електронској трговини а прва сазнања о том начину пословања стекао је на курсу Присме због чега искрено признаје:

– Ни сам нисам био свестан док сам слушао предавања на ФОН-у да ће ми то убрзо требати на новом послу. Зато сам захвалан професорима и организаторима што су ми омогућили да то научим јер самостално би ишло много теже. На тај начин су ме поштедели сувишних грешака и учења на сопственим грешкама. Топло препоручујем мојим колегама официрима, који одлуче да се баве сопственим бизнисом или другим запослењима, да пажљиво саслушају све што им професори презентују. Сигуран сам да ће им се сав труд и напор вратити. Мислим да и мој пример то

потврђује. Често смо слушали како се говори да је Америка земља која даје шансу свакоме, а мени се чини да долази време када ће и наша Србија постати земља са шансом за сваког способног човека. ■

З. М.

**ДИРЕКЦИЈА
ЗА ПРЕКВАЛИФИКАЦИЈУ
011/3203-252**

ул. Кнеза Милоша 33, 11000 Београд

**РЕГИОНАЛНИ ЦЕНТАР ЗА
ПРЕКВАЛИФИКАЦИЈУ - БЕОГРАД
011/3000-169**

ул. Мајке Југовића 19, 11000 Београд

**РЕГИОНАЛНИ ЦЕНТАР ЗА
ПРЕКВАЛИФИКАЦИЈУ - НОВИ САД
021/528-440**

ул. Футошка бр. 26, 21000 Нови Сад

**РЕГИОНАЛНИ ЦЕНТАР ЗА
ПРЕКВАЛИФИКАЦИЈУ - НИШ
018/522-892**

Клуб Војске, 18000 Ниш

**РЕГИОНАЛНИ ЦЕНТАР ЗА
ПРЕКВАЛИФИКАЦИЈУ - ПОДГОРИЦА
081/244-770**

ул. V Пролетерске бр.4, 81000 Подгорица

ЗАТО ШТО ЈЕ БУДУЋНОСТ ВАЖНА

Program PRISMA
Centar za obuku Beograd
Fakultet organizacionih nauka Univerziteta u Beogradu

**ЦЕНТАР ЗА ОБУКУ ПРИ ФАКУЛТЕТУ ОРГАНИЗАЦИОНИХ НАУКА
УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ**

ТЕЛ. 011/ 39-50-891

ул. Јове Илића 154, 11000 Београд

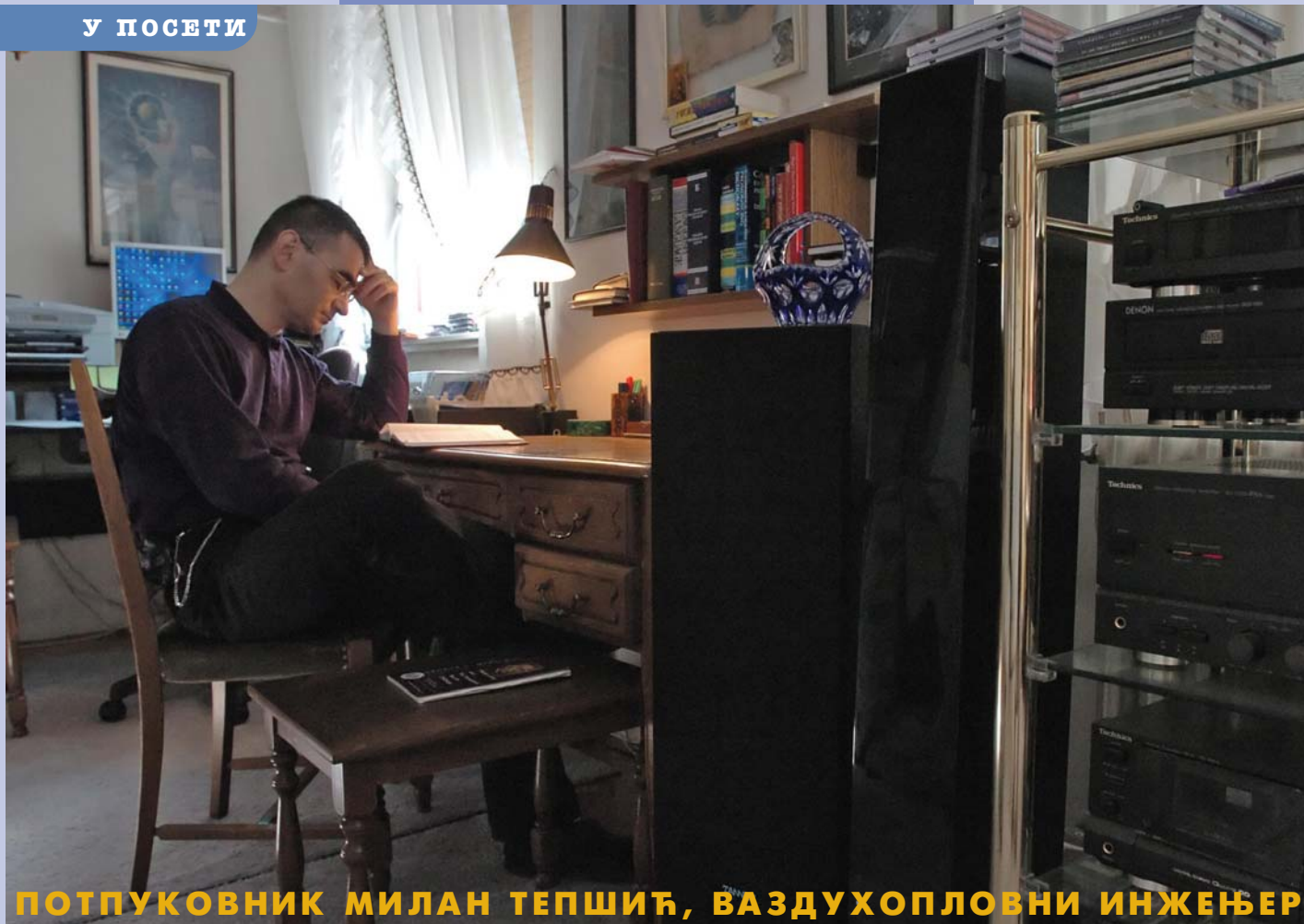

**ЦЕНТАР ЗА ОБУКУ ПРИ
МАШИНСКОМ ФАКУЛТЕТУ
УНИВЕРЗИТЕТА У НИШУ**

ТЕЛ. 018/500-661; 500-662

ул. Александра Медведова 14
18000 Ниш

**Конкурс за преквалификацију
СТАЛНО ЈЕ ОБЈАВЉЕН**

Снимио Горан СТАНКОВИЋ

ПОТПУКОВНИК МИЛАН ТЕПШИЋ, ВАЗДУХОПЛОВНИ ИНЖЕЊЕР

БОРАЦ ПРОТИВ СТРАХА

Ма шта мислили, ветрењаче нису уништене ни пет векова после Дон Кихота. Искуства нашег саговорника то недвосмислено показују.

Рођен је у Нишу, али није Нишлија. Детињство је провео у Бишаћу, али ни Бишћанин није. Најдуже живи у Београду, а не сматра се Београђанином, већ грађанином света. Зато му је последња деценија двадесетог века, проживљена под стакленим звоном у окованој Србији, веома тешко пала. Син официра ЈНА, потомак генерација српских јунака и војника доказаних у балканским ратовима и Великом рату, Милан Тепшић просто није могао другачије, но да пође стазама предака. А покушао је. Један од најбољих ученика чувене Десете београдске гимназије, популарни рокер и бундија, својеглави борац против ветрењача, луцидни контраш свему и свакоме, осим интуицији, уписао је механику на Природно-математичком факултету, а онда се предомислио и конкурисао за пријем у Ваздухопловну војну академију. У доба кад је на једно место у војним академијама јуришало и по десетак одличних и врло добрих средњошколаца, Милан је у Рајловцу оберучке при-

мљен. Врло брзо доказао је да су искусни војни педагози и наставници који су му предвиђали блиставу будућност били у праву. Али, био је у праву и његов отац, кад му је скренуо пажњу на сва ограничења војног позива: "Навикао си на слободу, тако сам те васпитавао, ничим ниси био ограничен, тражио сам од тебе само да учиш. У војсци је другачије, мораћеш да слушаш, понекад и да радиш оно што не желиш, клањаћеш се и онима који ти ни до колена нису, бунитиће ти се срце, нећеш издржати, мислићеш да је живот суров зато што су односи у војсци унапред јасни и одређени, другачији од оних у цивилству... Немој да жалиш док си жив", говорио му је отац покушавајући да га одврати од наума да пође у Рајловац.

– Колико су се те речи разликовале од свих дотадашњих – сећа се Милан. – Увек је говорио да пробам све, да ни од чега не бежим, да сам одаберем своје место. Морао сам, додуше, да будем одличан ученик, али то је све што је отац од мене тражио. Све оста-

ло ми је дозвољавао, чак и неке лоше ствари. Испитивао сам докле смем и могу да идем, које су границе слободе. Био сам слободан до аутодеструкције. Можда сам и зато, због страха од уништења, у једном тренутку застао и кренуо сасвим другачијим путем. А кад бих се нечег дохватио, кад нешто почнем да радим, не престајем док не довршим започето. Још у гимназији сам научио да се послу предајем сто одсто. Тако је било и у Војној академији. Учио сам по десет сати дневно, али бољег од мене није било. Издржао сам све напоре, чак и оне физичке, који су ме често исцрпљивали. На крају трогодишњег школовања, по добијању потпоручничке звездице, као први у рангу, имао сам право да изаберем гарнизон у коме ћу да проведем годину дана и тако сачекам наставак школовања у Београду, у Жаркову. Определио сам се за Бихаћ, јер је тамо било најтеже. На елитном војном аеродрому сам стекао неопходна практична искуства и спреман отишао у Београд, где сам опет, изабрао тежи пут. Уместо већ уходаних и разрађених смерова, изабрао сам ваздухопловне моторе, смер у стварању, за који сам чак и лобирао међу колегама. Било је, наиме, потребно да се јави бар десетак заинтересованих за тај смер, па да он и проради. Успели смо и тако постали прва генерација стручњака за ваздухопловне моторе.

По окончању школовања Милан Тепшић остао је у Војној академији, предодређен за последипломске студије и каријеру научника. Првих неколико година, до почетка деведесетих, данас сматра најлепшим, мада су биле увод у катастрофу и разбијање Југославије. Не одвајајући се од књиге и научног рада, убрзо се нашао у тиму стручњака задужених да развије домаћи мали турбомлазни мотор. И кад су истраживања почела да дају резултате, свет се срушио као кула од карата. Почели су ратни сукоби на тлу заједничке државе. Њен распад најтеже су поднела деца војних лица. Деца која су рођена у једном делу Југославије, одрасла у другом, а живела у многим.

– Те, 1991. године спремао сам се да проведем годишњи одмор у Кенији. Желео сам да видим те “снегове Килиманџара”, почео сам чак и да учим свахили. Неке основне речи сам већ био и савладао. И кад су ми кофери већ били напуњени, стигла је наредба којом се војним лицима забрањује напуштање земље. Осећао сам се као ударен маљем по глави. Догодило се управо оно од чега сам увек бежао. Мојим животом сада је управљао неко други. Сваким његовим делом. Увек сам мислио да је неизвесност највећи животни дар. Шта ће вам живот у коме је све извесно, познато. Родиш се, добро учиш, заљубиш се, ожениш, добијеш децу... Све у своје време, све унапред одређено, све већ проживљено, нема изазова. Ја нисам такав. Зато сам увек бирао тежи пут, присут трњем, уместо ружама. Пут који јача табане. Пут којим се нерадо иде. Звучи невероватно, за многе и немогуће, али и у војсци постоје такви путеви. Све до почетка деведесетих ја сам их налазио. А онда су у Жарково дошли неки официри који нису схватили улогу науке, значај истраживачке делатности. До тада је Академија у Жаркову била нешто између Војнотехничке у Загребу, у којој је превладала наука, и Војне у Београду, у којој су се будући официри оспособљавали углавном за рад у трупи. Наступиле су тешке године за све нас који смо

УДРУЖЕЊЕ

Милан Тепшић има мало слободног времена. Кад није на свом радном месту у Центру за мировне операције ГШ ВСЦГ, готово засигурно га можете наћи у удружењу наших дипломаца Центра “Џорџ К. Маршал”, у коме чини све што може на пропагирању идеја међудржавне сарадње у безбедности. Уместо ограничавања оружја, наши “лидери за 21. век” нуде безгранично поверење, сарадњу и разумевање. Уместо сукоба, нуде разговоре и договоре. Уместо граница, па и оних државних, бескрајну отвореност и заједничке интересе... Кажу, тако је лепше живети.

ИСКУСТВА

Недеље проведене у Европском центру за студије безбедности представљале су тек један од тестова за човека који управо изазове сматра достојним разлогом за живљење. Потпуковник Тепшић истиче да се максимално трудио да достојно представи Војску и земљу из које долази. И народ коме припада. Научио је много. Кад се вратио његов је задатак, између осталог, био и да та знања пренесе својим колегама. Да обзнани шта свет жели, чему стреми и шта се од нас очекује.

желели да се бавимо науком, којима је будућност била важнија од тмурне садашњости.

Ни тода, међутим, Милан Тепшић није напустио Војску. Као стручњак за ваздухопловне моторе могао је без проблема да се запосли и у иностранству.

– Био би то први пораз у мом животу. На то нисам смео ни да мислим. Осећао сам да ми тако нешто не би опростили ни родитељи, ни преци, такође официри. Једноставно, морао сам да останем у Војсци, у својој земљи и онда кад је најтеже. Али, морао сам нешто и да променим. У окружењу у коме сам се тада налазио нисам се осећао као риба у води. Уписао сам енглески језик и књижевност на Филолошком факултету и тако, на другој страни, поново пронашао себе. То ми је омогућило да издржим све оне напоре о којима ми је говорио отац, који војску чине страшном за слободни дух попут мог. А свега могу да се одрекнем сем те слободе. Слободе духа. Убрзо, појавили су се нови проблеми, неки од мојих претпостављених запитали су се зашто студирам, зар ми није довољно то што имам...?! Побогу, била је то средина деведесетих, а у Војсци су још командовали официри којима је сметало образовање, који су бранили млађима да уче. То ме скоро дотукло. Отишао сам у Министарство одбране, закуцао на нека врата и човеку кога сам тамо затекао рекао: “Завршио сам то и то, радио ту и ту, знам три светска језика, путовао сам по свету... треба ли вам такав официр?”

Данас је потпуковник Милан Тепшић један од официра Војске Србије и Црне Горе, лидера за нови век, како популарно зовемо оне који заврше студије безбедности у Европском центру “Џорџ Маршал”.

– Одлазак у тај евроазијско-северноатлантски центар представља једну од прекретница у мом животу. Показало се да нисам узалуд веровао да и у Војсци постоје различити путеви којима се може и треба ићи. И сада се, као на почетку, борим против ветрењача. Препреке су бројне, велике, али и њихово савлађивање има својих дражи. У Центру за мировне операције Генералштаба ВСЦГ чинимо све што можемо да наше припаднике што боље обучимо за будуће задатке у мировним мисијама. Ми смо део света, деведесетих година смо били од њега одсечени, сада смо се вратили и имамо право да учествујемо у његовом обликовању. Показало се да наши људи имају довољно знања и способности за све изазове који их очекују. У то сам се уверио и у Центру у коме сам девет недеља стицао мултидисциплинарна знања о међународном тероризму, новим облицима безбедносне сарадње између земаља, демократском управљању одбраном, облицима цивилно-војних односа, управљању кризама... Иако смо се тамо појавили после дугогодишње изолације, нисмо били непримећени. Напротив. Тако је потпуковник Милан Тепшић поново пронашао свој пут.

Пут изазова и тешкоћа. Свет нам је отворио врата кроз која треба проћи, достојанствено, без страха и непознаница. Отварање наше државе и њено укључивање у интеграционе процесе подразумева и реформу, трансформацију, реорганизацију војске и система одбране. Потпуковник Милан Тепшић осећа у свом окружењу страх од непознатог. Његов је задатак да тај страх отклони. Својим знањем, способношћу и вољом да савлађује ветрењаче. ■

Душан ГЛИШИЋ

НОВЕ МЕТОДЕ ЛЕЧЕЊА
НА ВМА

КАКО ИЗБЕЋИ ОПЕРАЦИЈУ

**Нова опрема са којом
располаже
Гинеколошко одељење
Војномедицинске
академије омогућава
спровођење
једноставне хируршке
процедуре у лечењу
премалигних промена
која у највећем броју
случајева замењује
операцију. Траје свега
два до десет минута, а
пацијенткиња после
неколико сати може да
иде кући.**

Савремене методе рада Гинеколошког одељења Војномедицинске академије у Београду могу да охрабре припаднице лепшег пола и да их ослободе страха од гинеколошких болести. Оклевање, неблагоприятне контроле и неинформисаност заиста могу да буду највећи непријатељ, чак кобан по живот и здравље жене. Начелник Гинеколошког одељења мр сц. мед. др Дане Ненадић истиче да се то одељење успешно бави испитивањем узрока и лечењем стерилитета, које подразумева комплетне хормонске тестове, детекцију овулације, ХСГ и рендгенско и ултразвучно испитивање проходности јајовода, дијагностичку и оперативну лапароскопију, индукцију овулације, интраутерину инсеминацију, укратко и да би било јасније, све изузев вантелесне оплодње. У оквиру Гинеколошког одељења раде саветовалиште за ургентну контрацепцију и менопаузу, саветовалиште за труднице и школа материнства.

■ РАНО ОТКРИВАЊЕ БОЛЕСТИ

Прва и најважнија специфичност, а уједно и највећа предност, у односу на друге гинеколошке установе, произилази из чињенице да је Гинеколошко одељење део великог система какав је Војномедицинска академија. Ниједна друга гинеколошка установа нема у свом непосредном окружењу тако савремену лабораторију, могућност да користи најновије дијагностичке процедуре (преглед скенером или магнетном резонанцом), нити могућност да за најкраће време окупи читав тим лекара различитих специјалности који ће помоћи у дијагностици и лечењу.

Тако је за увођење хормонске супституционе терапије код жена у постменопаузи потребно урадити гинеколошки преглед, Папа-тест, колпоскопију, ултразвучни преглед мале карлице, преглед дојке (хирург) и мамографију (радиолог), хормонске анализе (биохемичар) и мерење густине костију (реуматолог). Просечно време, које по правилу подразумева одлазак у више установа, за ове анализе у другим установама одузима најмање 15 дана, док се на ВМА све ово може урадити за један дан. Дакле, предност је у ономе чему данас тежи савремена наука и медицина, а то је мултидисциплинарни приступ научном проблему, односно пацијенту.

ВМА прва, и за сада једина у нашој земљи, ради типизацију хуманих папилома вируса (ХПВ) најсавременијом методом ланчане реакције полимеразе (метода ПЦР). Досадашња испитивања указују да би тестирања на ХПВ могла да имају велики значај у проналажењу жена са високим ризиком за настајање премалигних лезија, те раном откривању и лечењу пацијенткиња са овом болешћу, што би у будућности могло да буде разлог масовне примене овог теста.

ПРЕВЕНТИВА НА ПРВОМ МЕСТУ

Рак грлића материце је друго по учесталости малигно обољење жена код нас, од кога годишње оболи око 2.200, а умре око 650 жена. То обољење се развија полако, годинама, и претходе му преканцерозна стања која су излечива у 100 одсто случајева. Теоретски, готово ниједна жена не би данас требало да изгуби живот од овог обољења уколико бар једном годишње уради колпоскопски и цитолошки преглед (Папа-тест).

Рак грлића материце је излечив када се открије рано, али и смртоносан ако се не открије на време. За само два-три минута, колико просечно траје гинеколошки преглед, лекар може дијагностиковати ту болест у фази када је 100 посто излечива! Статистика је јасна: више од 80 одсто жена које су умрле од рака грлића материце у последњих пет година дуго нису биле код гинеколога. Умрети данас од рака грлића материце није ствар судбине, него ствар личног избора – поручује др Дане Ненадић.

Данас је познато више од 100 типова ХПВ, и грубо се могу поделити на бенигне и малигне. Они који изазивају полне брадавице (кондиломе) нису у вези са настанком рака грлића материце, што је важно нагласити, јер се свакодневно у пракси сусрећемо са пацијенткињама које имају кондиломе и долазе уплашене јер им је неко рекао или су негде прочита-ле да од тога могу добити рак грлића материце.

– Важна ствар коју желим да нагласим – каже др Ненадић – јесте да и налаз малигнутих типова ХПВ у брису није разлог за панику и страх, јер се само код малог броја жена инфицираних малигним типовима ХПВ развије карцином грлића материце. У нашу установу стигао је и један нови тест и ми се надамо да ће врло брзо бити у рутинској употреби, а њиме би требало да се превазиђу недостаци Папа-теста и ХПВ типизације.

У последњих неколико година лечење премалигнутих промена подразумевало је гинеколошку операцију која се ради у општој анестезији и која је просечно трајала од 20 до 60 минута, док је пацијенткиња остала у болници три до седам дана. У нашој установи сада имамо савремену опрему која омогућава спровођење нове и једноставне хируршке процедуре назване LEEP (енгл. Loop Electrosurgical Excision Procedure), која у највећем броју случајева замењује операцију, а може се радити у локалној или краткотрајној општој интравенској анестезији. Траје свега два до десет минута, а пацијенткиња после неколико сати може да иде кући.

Једино се на ВМА, колико нам је познато, рутински примењује метода којом се под контролом ултразвука у шупљину материце убризгава течност, што омогућава њено коришћење у разним областима гинекологије. Поред те методе ради се и испитивање проходности јајовода ултразвуком – истиче др Ненадић.

■ БРЗ ОПОРАВАК

Емболизација утериних крвних судова представља фундаментално другачији приступ у лечењу миома утеруса, чија је суштина да се убацивањем малих партикула (поливинил алкохол) у артерију материце блокира доток крви, и тако смање миоми, односно излече њихови најчешћи симптоми (70–85%) и у највећем броју случајева избегне операција.

Предност те методе је што пацијенткиња остаје у болници само једну ноћ после процедуре, а враћа се редовним активностима око недељу дана после интервенције, што је много краће у поређењу са класичном хируршком процедуром, која подразумева хоспитализацију од пет до седам дана, док опоравак траје шест до осам недеља после хируршке интервенције.

– С обзиром на опрему и обученост наших радиолога, заједно се спремамо да у току неколико наредних месеци први пут урадимо ову интервенцију у нашој земљи – каже др Ненадић и препоручује пацијенткињама да се ослободе страха и на време се јаве лекару. ■

Нада МИЛОШЕВИЋ

КОНГРЕСИ И СИМПОЗИЈУМИ

На Војномедицинској академији у Београду одржан је Осми конгрес клиничких неурофизиолога Србије и Црне Горе, у коме су учествовали експерти из више европских земаља.

Симпозијум о молекуларној дијагностици и нестероидним антиреуматичима окупио је најпознатије стручњаке из земље. Гост симпозијума био је професор реуматологије Ралф Шумахер из САД, светско име у тој грани медицине.

На ВМА ће од 9. до 12. новембра бити одржан Први конгрес физиолошких наука Србије и Црне Горе са међународним учешћем. Поред домаћих учешће је потврдило и више од 90 стручњака из 23 земље света.

ПОСЕТА НОРВЕШКИХ ЛЕКАРА

Од 11. до 13. октобра, у посети Војномедицинској академији у Београду боравила је делегација здравствене и санитарске службе Краљевине Норвешке. Остварени су контакти и размењена искуства о збрињавању у условима масовног повређивања приликом природних катастрофа и терористичких акција. Стручњаци из Норвешке занимали су се за искуства и резултате у збрињавању компликованих и тешких повреда.

На конференцији за новинаре гости су истакли да су импресионирани одличном организацијом рада на ВМА, која се заснива на савременим принципима.

Начелник ВМА др Миодраг Јевтић изразио је задовољство што се после успостављања сарадње са здравственим службама више земаља, нарочито Грчке и Немачке, сада такво повезивање остварује и са Норвешком. У оквиру те сарадње педесет младих лекара са ВМА биће упућено на усавршавање у стране медицинске установе широм Европе, САД и Јапана.

НОВИ СПОРАЗУМИ О САРАДЊИ

Војномедицинска академија је 21. октобра добила четири нова партнера у области образовања и научноистраживачког рада. Потписани су споразуми о сарадњи са Факултетом политичких наука у Београду, Факултетом техничких наука у Новом Саду, Вишом медицинском школом у Београду и Вишом медицинском школом у Њујорку.

На конференцији за новинаре о будућој сарадњи говорили су начелник ВМА пуковник Миодраг Јевтић, декани Милан Подунавац и Илија Ћосић, те директори медицинских школа Анђелка Лазаревић и Љубомир Марић. Пуковник Јевтић је истакао да ВМА сарађује и са Медицинском факултетом у Београду и да ће та сарадња бити интензивиранија.

60 ГОДИНА УЈЕДИЊЕНИХ
НАЦИЈА

ОГЛЕДАЛО НЕСАВРШЕНОГ СВЕТА

Уједињене нације
немају времена за
празничне песме
поводом
шездесетогодишњице
свог постојања, јер
проблеми човечанства
и убрзани точак
глобализације захтевају
од светске организације
одлучне акције

Овеља Уједињених нација, којом је створена Организација, потписана је у Сан Франциску (САД) 26. јуна 1945. године, а ступила је на снагу 24. октобра исте године, па се тај дан прославља као празник УН. Прославе су догађаји који се препознају по вредним одлукама и мудрим пропитивањима основа неке друштвене институције, и то је добра прилика да се неке идеје и принципи, уколико нису издржали пробу времена, дограде, напусте или потпуно замене. Институције, организације и сложени друштвени феномени не трпе радикалне резове, јер је то увек први корак ка уништавању или парализању њиховог рада, али не мењати ништа у раду старих здања значи препустити зубу времену да буде судија сигурног и лаганог умирања у погубном кашњењу за изазовима времена.

■ НА НОЈЕВОЈ БАРЦИ

Изнаћи праву меру између традиције и стваралачке адаптације подразумева синтезу: старачке мудрости, визије филозофа, вештине дипломата, моћи победника и гандијевске стрпљивости. Уједињене нације немају времена за празничне песме и почасну

паљбу, јер проблеми нашег света и убрзани точкови глобализације захтевају од светске организације одлучне акције. Савремени свет је са сваким новим јутром све ближи опасној прекретници, где се укрштају многоврсни ризици, претње и губици, али и нови изазови, велике, пробужене наде људског рода. Организација Уједињених нација као ретко која творевина људи непосредно дели судбину немирног, неизвесног, колоритног и динамичног света, и она се налази на главним вододелницама страха и наде, разапета између дрхтаја опстанка и космичког лета, нуклеарне катаклизме и чуда науке, онтолошке стрепње и правде за све људе, света хармоније или пустоши.

На годишњицу УН свету прете нарастајуће планетарне појаве: ратови и глад, оружја за масовно уништавање, тероризам свих боја, еколошка ерозија природе, организовани криминал, неконтролисана миграцију, демографска експлозија, морално посрнуће и епидемијске болести, угроженост права детета и милиони избеглица. Човек се пита шта је од наведеног опасније по људски род, као да је из Пандорине кутија одједном потекла лавина свих зала космоса. Комплексни, тешко или готово нерешиви проблеми света

и ужасни изазови данашњице могу се савладати само сложном акцијом нација, сарадњом изван државних граница и вековима утврђених међа, јер се човечанство сада засигурно налази на новој Нојевој барци. Нажалост, Уједињене нације све мање кормиларе тим библијским пловилом спаса. Савремени свет нема много избора пред налетом ужасних глобалних брига, и надамо се да је човечанство, поучено ценом сопствених скупих грешака, разарања и зла, ратова, претњом нуклеарне катаклизме и снагом глобализације, почело да схвата да је један брод у океану постојања, једна судбина и једна нада. Двадесети век је забележен као столеће најмасовнијег, насилног страдања људи у историји човечанства. Зато су речи ефешког филозофа Хераклита “мрачно” да је “рат (polemos) отац свему и краљ свему” биле до данас у темељу једне антропологије о људској агресивности и борби као природном животном принципу. Нема трајне среће за богате појединце и моћне народе ако сви остали народи страдају и пати свет сиромашних. Сабраним снагама држава и народа у моћном деловању Уједињених нација могу људи да граде заједничку, извеснију и мање суморну будућност. У супротном, свет ће бити полигон сукоба народа, држава, религија и цивилизација, место нуклеарне катаклизме и еколошке катастрофе. Изазови времена захтевају одлучну, праведну и ефикасну светску организацију, мудрост лидера света, добру вољу моћника и преговарачки дар нуклеарних господара, спровођење плодних решења под сводовима светске куће мира и наду за све народе света. Земља је сувише драгоцену место живота за све становнике да би се појединац, моћна елита или велике силе поигравали са опстанком за нас јединог света. Људи на земљи немају другу Планету где би се одморили од брига света, а ни организацију која би успешно заменила УН, уз све њене немоћи, недоречености, слабости и исте кораке.

веља, коју су потписали 1941. године председник САД Рузвелт и премијер Велике Британије Черчил, постала је основ за стварање Повеље ОУН. У Атлантској повељи пише: “...они се надају да ће се... успоставити мир који ће омогућити свим народима да живе у безбедности у својим границама и осигурати свим људима у свим земљама да могу живети слободно од страха и беде...”

Нови корак ка стварању ОУН била је Вашингтонска Декларација (1942), а на Московској конференцији (1943) министри спољних послова Британије, СССР-а и САД први пут су разматрали и питање стварања ОУН.

Повеља УН је настала на завршетку Другог светског рата, и несумњиво да су највећу улогу у њеној изradi имале велике силе. Међутим, Повеља ОУН изражава заједничке идеале свих слободољубивих народа света: “Ми, народи Уједињених народа, решени да спасемо будућа поколења немани рата... потврдимо веру у основна права човека... у равноправност људи и жена и великих и малих... да удружимо своју снагу ради очувања међусобног мира...”. Повељу ОУН формулисали су представници педесет земља (укључујући и Југославију), а основни циљеви ОУН су: да сачувају мир и безбедност, да развијају међународно пријатељство и сарадњу ради решавања свих међународних друштвено-политичких, економских, културно-научних проблема и проблема у области права и слобода човека. Повеља УН утврђује не само забрану рата већ и забрану претње силом или употребе силе, без икаквих изузетака, осим ако је реч о самоодбрани у случају започетог напада или примени колективних мера под окриљем светске организације. У глави 7. Повеље утврђени су систем и поступак предузимања принудних мера – санкција невојног и војног карактера против евентуалних прекршиоца, и зато су чланице УН пренеле одговорност за предузимање поменутих мера на Савет безбедности.

Међутим, као што је рекао бивши генерални секретар УН Тригве Ли: “Уједињене нације су управо онакве какве земље чланице желе да оне буду, ни боље ни горе”. Понекад се каже да су политички органи Уједињених нација једноставно одраз света, верна слика, можда чак и увећана, његових ривалстава, идеолошких разлика и самих интересних коалиција. Мада је то неизбежно, не треба губити из вида виши интерес, а то је обезбеђивање светског мира. Намера је била да Уједињене нације буду, а то оне извесно и јесу, више од огледала несавршености света. Две ствари су потпуно јасне: потреба за ефикасним Уједињеним нацијама остаће велика или ће постати још већа у предстојећим годинама него што је била у време оснивања и спречавање рата мора остати главна сврха УН, јер мир ће и даље бити најосновнија потребна садашњих и будућих генерација. ■

Илија КАЈТЕЗ

■ УСПОНИ И ПАДОВИ

Несумњиво да је један од значајних резултата Другог светског рата стварање Организације уједињених народа. После планетарних ратова, где оружје није решило питање света, међународне организације постају један од главних стецишта, трибина и место за разматрање проблема од заједничког интереса, добијају посредничку улогу у решавању спорова између држава чланица. Нигде се не уочава на јасан и очигледан начин вредност мира као у току ратних страдања и оружаних катаклизми, јер мир са свим ужасима рата добија на својој привлачности, вредности и лепоти. Атлантска по-

УНАПРЕЂЕЊЕ МИРА

Систем колективне безбедности дао је, у целини гледано, позитивне резултате и као правна и политичка установа представља базу даљег развоја светске заједнице у правцу јачања међународног мира. Може се рећи да су Уједињене нације од свога оснивања до распада СССР-а (1991) имале веома значајну и конструктивну улогу у процесу смиревања међународне затегнутости и “хладног” рата, гашење ратних жаришта и дале велики допринос очувању мира и безбедности у послератном свету.

После распада СССР-а 1991. године и ишчезавања биполарности у односима између САД и СССР, ОУН често губе некадашњу улогу, због сталног настојања САД да у њој спроведе своју политику, тако да повремено то јасно долази до изражаја. Током свих година свога постојања УН су радиле на питању унапређења светског мира, и биле укључене у решавање свих ратних сукоба, понекад и са својим мировним снагама.

КАКО СЕ
ФИНАНСИРА
УЧЕШЋЕ
У МИСИЈАМА

ЦЕНА ИЗЛАСКА У СВЕТ

Нови безбедносни изазови поново су у први план избацили мировне операције. Учествовање у њима представља један од путева којима мале земље, као што је СЦГ, излазе на међународну војну сцену. И то кошта. Колико? И да ли је то довољно да би подстакло људе на одлазак у мировну операцију?

С д потенцијалних учесника у мировним операцијама не може да се очекује да оду "тамо далеко" само зато што то доноси одређене поене земљи у међународним односима. Поред мотивације да се напредује у војничкој професији, жеље за усавршавањем, новац је трећи битни елемент који одређује хоће ли потенцијални "мировњак" одлучити да то постане и у стварности.

■ КОФИЦИЈЕНТИ ЗА "ТАМО ДАЛЕКО"

Новом Уредбом о платама и другим новчаним примањима професионалних припадника ВСЦГ, особља цивилне заштите и запослених у органима управе Савета министара за време учешћа у мировним операцијама и другим активностима у иностранству (*Службени лист СЦГ* бр. 32, од 5. августа 2005.) учињен је покушај да се уважи таква мотивација. С истом намером донет је и Правилник о накнадама трошкова професионалних припадника ВСЦГ, особља цивилне заштите и запослених у органима управе Савета министара за време учешћа у мировним операцијама и другим активностима у иностранству (*Службени војни лист* бр. 35, од 29. септембра 2005.).

Према Уредби, плата професионалних припадника Војске за време служења у мировним операцијама одређује се према коефицијентима и састоји се од плате, зависно од чина (за професионалне војнике), односно плате према групама радних места (за цивиле у Војсци), те других новчаних додатака. Коефицијенти се, зависно од чина, крећу у широком распону. Шта то конкретно значи?

Коефицијенти се одређују на основу чина, додатка за штабне и командне дужности, специфичности дужности, климатских и

географских услова, те на основу ризика у служби. Укупна примања учесника у мировним операцијама чине плата у иностранству и плата у земљи. Систем новчаних примања прављен је тако да буде подстицајан. Примера ради, месечна плата цивила из најниже платне групе, у земљи најмањих ризика и најповољнијих климатских услова, износи 760 долара, уз плату у земљи. У најтежим околностима (земља високог ризика и најлошијих климатских услова, уз обављање специфичне дужности) исто лице у иностранству би зарадило 2.360 долара месечно и плату коју је примало у земљи. Војник разводник, под истим условима био би "добар" 800 (најмања могућа зарада), односно 2.400 долара месечно (максимална зарада), уз "домаћу" плату. У стварности, ретко када ће се десити да се заради најмање, односно највише. Под истим условима, генерал-мајор или вицеадмирал месечно може да заради од 3.120 до 4.800 долара (и "домаћу" плату), а

ДОДАТАК ЗА УСЛОВЕ

И подручје у коме се мировна операција одвија (високе планине, тропски простор, поларни или пустиња) утиче на њену тежину. Стога постоји и додатак за географско-климатске услове. Висину коефицијента за тај додатак такође потписује министар одбране, а предлаже Центар за мировне операције.

ЧЕТИРИ ГРУПЕ

Мисије су, по опасности, сврстане у четири групе. У прву групу сврставају се мисије са честим и повременим оружаним инцидентима, у другу – подручја погођена природним и другим катастрофама, у трећу – подручја у којима се јављају повремени инциденти или постоји повећана опасност од повреде и скривених убојних средстава, а четврту групу чине мисије на подручјима где владају заразне болести. Лака мисија је, примера ради, она на Кипру, јер не постоји опасност за живот и здравље. Мисије у Африци рачунају се као полутешке због могућег наилаaska на мине, става месног становништва и слично. Мисије као што су у Авганистану су средње високог ризика. У овом тренутку сматра се да је мисија у Ираку најопаснија. У односу на ризик, одређен је и додаток за новчана примања који одражава објективну опасност. Одређује га министар одбране на основу предлога Центра за мировне операције.

цивилна лица у првој групи радних места од 2.920 до 4.520 долара. И њима, такође, следује и динарска плата коју су примали у земљи пре одласка.

Донета решења су савремена и на нивоу оних у земљама које имају дуго и значајно искуство у тој области. Уз то, оставља се могућност повећања коефицијента.

КО ОТВАРА ЦЕП

Законом је одређено да државна заједница СЦГ обезбеђује посебна средства којима ће се финансирати те активности, али је то за сада само слово на папиру. Данас то плаћа Војска, односно мировне мисије се финансирају из редовних буџетских средстава намењених за "војне" плате у земљи. Терет државних обавеза још једном је пребачен на војна плећа, премда није никаква тајна да ВСЦГ грца због недовољних средстава којима располаже.

Иако се на нормативном плану не могу наћи замерке начину финансирања домаћих припадника мировних операција, у пракси се појављују неки проблеми. Примања лица у мисијама обрачунавају њихове матичне јединице. Оне, потом, обрачунаску документацију достављају Рачуноводственом центру. Међутим, плате тих људи нису планиране у буџету, те кад се тај износ појави у Трезору Народне банке, поставља се питање његове исплате.

Када су се већ нашли у мисији, војници треба да се сместе и хране. У мисијама УН у оквиру којих се сада налазе наши представници, трошкове такве врсте обезбеђују Уједињене нације. Трошкове осигурања такође сноси УН, које, илустрације ради, плаћају 50.000 долара у случају погибије припадника мировне мисије под њеним окриљем.

Међутим, шта ће се десити у тренутку када земља уђе у интеграције и наши војници оду у мисије које нису под окриљем УН? Уредба о осигурању, која је недавно ступила на снагу, представља важан корак у настојању да се то питање реши на време. Настоји се да се нађу осигуравајућа друштва која ће осигурати наше припаднике у иностранству. Према доступним информацијама, домаће компаније нису заинтересоване за то.

Управа за снабдевање МО треба да распише тендер, а у буџету да се осигурају средства за премије осигурања. Када се тај процес заврши, сваки учесник у мировној мисији појединачно биће двоструко осигуран, и домаћим и осигурањем УН у мисијама под окриљем те организације.

Настојањем Центра за мировне операције донет је и Правилник о накнадама трошкова професионалних припадника ВСЦГ, особља цивилне заштите и запослених у органима управе, Савета министара за време учешћа у мировним операцијама. Њима се, приликом упућивања у мировне операције, учешћа и повратка обезбеђују бесплатан превоз, смештај и исхрана, и за то им не припада накнада. У посебним случајевима – одсуства ради обилаaska (једном годишње) или смрти брачног друга или деце – трошкови превоза биће надокнађени. ■

Снежана ЂОКИЋ

ДВОСТРУКИ СТАЖ

Време проведено у мировној операцији рачуна се у стаж осигурања у двоструком трајању. Они који су отишли у операцију, задржавају статус у земљи и, после повратка, враћају се на своје формацијско место.

Ред. бр.	Чин	Коефицијент за чин и група радних места за ЦД	Додатак за командне и штабне дужности		Додатак за специфичну дужност		Додатак за ризик у служби		Додатак за географије и климатске услове		УКУПНО коефицијент		УКУПНО УСД (основна 400)	
			од	до	од	до	од	до	од	до	од	до	мин	макс
1.	ген.мај и контраадмирал	7,50	0,20	0,40	0,10	0,40	-	3,00	-	0,70	7,80	12,00	3120	4800
2.	пук. и кбб.	7,00	0,20	0,40	0,10	0,40	-	3,00	-	0,70	7,30	11,50	2920	4600
3.	пук и кф	6,50	-	0,40	0,10	0,40	-	3,00	-	0,70	6,60	11,00	2640	4400
4.	мај и кк	6,00	-	0,40	0,10	0,40	-	3,00	-	0,70	6,10	10,50	2440	4200
5.	к1к и пбб	5,50	-	0,20	0,10	0,40	-	3,00	-	0,70	5,60	9,80	2240	3920
6.	кап и пф	4,50	-	0,20	0,10	0,40	-	3,00	-	0,70	4,60	8,80	1840	3520
7.	пор и пк	3,50	-	0,20	0,10	0,40	-	3,00	-	0,70	3,60	7,50	1440	3000
8.	ппор	3,00	-	-	0,10	0,40	-	3,00	-	0,70	3,10	7,10	1240	2840
9.	з1к	2,80	-	-	0,10	0,40	-	3,00	-	0,70	2,90	6,90	1160	2760
10.	заст	2,70	-	-	0,10	0,40	-	3,00	-	0,70	2,80	6,80	1120	2720
11.	св1к	2,60	-	-	0,10	0,40	-	3,00	-	0,70	2,70	6,70	1080	2680
12.	ств	2,50	-	-	0,10	0,40	-	3,00	-	0,70	2,60	6,60	1040	2640
13.	в1к	2,40	-	-	0,10	0,40	-	3,00	-	0,70	2,50	6,50	1000	2600
14.	вод	2,30	-	-	0,10	0,40	-	3,00	-	0,70	2,40	6,40	960	2560
15.	млв	2,10	-	-	0,10	0,40	-	3,00	-	0,70	2,20	6,20	880	2480
16.	дес	2,00	-	-	0,10	0,40	-	3,00	-	0,70	2,10	6,10	840	2440
17.	раз	1,90	-	-	0,10	0,40	-	3,00	-	0,70	2,00	6,00	800	2400

Шема примања професионалних војника у мировној операцији

ОБАВЕШТАЈНО -БЕЗБЕДНОСНИ СИСТЕМ ХРВАТСКЕ

Апсолутни приоритет хрватске "обавештајне заједнице" била је Србија, односно СРЈ, што нарочито важи за војне обавештајне институције и електронску обавештајну службу, али и службу државне безбедности. Према доступним подацима, у раздобљу од 1994. до 2000. године, служба војне безбедности СРЈ открила је и ухапсила 29 шпијуна у редовима ВЈ, од којих је чак 25 радило за хрватске обавештајне службе.

ЈАКЕ АГЕНТУРНЕ ПОЗИЦИЈЕ

И пре него што је извршена сецесија бивше СР Хрватске из састава СФРЈ 1992. године, утемељени су поједини елементи актуелног безбедносно-обавештајног система Републике Хрватске. Стварање тог система започело је тако што је тадашња Служба државне сигурности СР Хрватске преформирана у Службу за заштиту уставног поретка, а од 1990. године легализоване су и јединице Збора народне гарде (ЗНГ), као "нуклеус" из кога је касније формирана хрватска војска. Уз ове формације деловале су и партијске милиције, на пример Хрватске обрамбене снаге (ХОС).

■ НАСТАНАК И РАЗВОЈ

Најзад, формирана је и нова служба војне безбедности – СИС која је у пракси функционисала и као офанзивна обавештајна институција у органима спољних послова и квазидипломатским представништвима у иностранству ("СИС за иноземство"). Као изузетно агресивна обавештајна служба у то време, СИС је веома брзо уградила своје обавештајце и најјаче агентурне позиције у многа представништва хрватских предузећа (нпр. "Астра" и "Плива") у Хамбургу, Вашингтону, Пекингу, Москви, Кијеву, Прагу и Варшави. Најзад, према бројним страним изворима, "СИС за иноземство" је 1991. године преименован у Обавештајно-безбедносна службу Министарства вањских послова

(ОБС). Према томе, безбедносно-обавештајни систем Хрватске од 1989. до 1992. године био је концепцијски устројен по угледу на тадашњи немачки, а поједине институције и службе по угледу на одговарајуће установе и тајне службе СР Немачке (Уред савезног канцелара, Савезни уред за заштиту устава БфВ, Војна контраобавештајна служба МАД).

Најзначајнија обавештајна институција у овом периоду била је Хрватска извештајна служба (ХИС), конституисана 1993. године, по угледу на ЦИА, као врховно аналитичко тело, али и као изразито офанзивна спољна обавештајна служба са задатком непосредног прикупљања обавештајних података. Поред централе, ХИС је имала и обавештајне центре, односно испоставе у земљи и у иностранству (нпр. у Мостару). На челу службе био је "равнатељ", који је уједно био и заменик директора УНС. Руководилац ХИС-а, али и осталих служби у оквиру УНС-а, био је председник Републике Хрватске без консултовања председника Владе, министара или Сабора.

Јавности је мање позната обавештајна служба ресора спољних послова, чији је званични назив Седма управа – сигурност и комуникацијски суштави Министарства вањских послова. Назив те безбедносне институције био је у међувремену промењен у Управу за безбедносну аналитику, комуникацију и заштиту, а њен актуелни назив је Самостални одјел за унутарњи надзор и контролу. Руководилац тог самосталног одељења директно је подређен министру иностраних послова Хрватске.

Ова служба, у иностранству познатија као ОБС, деловала је коришћењем легалних могућности за обавештајни рад. Једно од њених одељења било је обавештајно и задужено само за праћење стања у Србији, Црној Гори, Републици Српској и Федерацији БиХ. Такође је обављала контраобавештајне и друге безбедносне послове с циљем заштите хрватских дипломатско-конзуларних представништва у иностранству ("заштита властитих телекомуникацијских суштава, радних просторија и особа").

Након смрти Фрање Туђмана и победе опозиционе коалиције на парламентарним изборима 2002. године, стекли су се услови за озбиљну реконструкцију безбедносно-обавештајног система. На ово су утицале и бројне неправилности и злоупотребе у раду појединих служби (СЗУП, СИС, ХИС) које су у међувремену откривене. Исто тако, јавности су стављени на увид неки од хиљада досијеа који су вођени за држављане Републике Хрватске након 1990. године, укључујући политичке неистомишљенике, независне новинаре, интелектуалце и сл. Сачињени су и конкретни предлози закона о обавештајним службама који су, између осталог, имали за циљ да системски елиминирају активности карактеристичне за тзв. политичку полицију, рационализују веома разуђен систем обавештајних институција, појачају цивилну контролу над делатношћу тајних служби и унапреде обавештајни рад према иностранству.

■ НОВЕ ИНСТИТУЦИЈЕ

Поменути правним актима основане су нове обавештајне и безбедносне службе (ОА, ПОА, ВСА), и установљена тела парламентарног и стручног надзора, контроле и координације. Предвиђено је и прецизно орочено оснивање још неких безбедносних институција. Истовремено су престале са радом ресорне обавештајне и безбедносне службе ХИС, СЗУП, СИС и Обавештајна служба МОРХ, затим Национално повјеренство за сигурност, али и читав УНС. У суштини, овде је реч о реформисању досадашњих обавештајних институција, при чему су неке од њих само преиме-

новане, односно преформиране (нпр. СЗУП у ПОА), док су друге настале фузионисањем појединих ресорних служби – рецимо обједињавање свих војних обавештајних и безбедносних служби у ВСА. Исто тако, Национална средишњица електроничног извиђања – НСЕИ формално је угашена као самостална служба, али њене функције преузимају СрЕИ, као институција која је и до сада била задужена за стратегијско електронско извиђање, и Завод за информацијску сигурност и криптозаштитну технологију чије је оснивање реализовано 2003. године.

НОВИ СИСТЕМ

Након сецесије и стицања независности Републике Хрватске, формиран је сасвим нови безбедносно-обавештајни систем, који се реконструисао и дограђивао у више етапа (1993–1995, 1997). Обавештајно-безбедносне институције Републике Хрватске у том периоду могу се разврстати на: 1) УНС као аутономну и кровну институцију за обавештајну координацију и надзор, у оквиру које је деловала и Хрватска извештајна служба (ХИС) као централна офанзивна и аналитичка обавештајна служба, и 2) ресорне обавештајне службе у оквиру Министарства одбране и Генералштаба, те министарства унутрашњих и спољних послова. Овим системом политички је руководило Вијеће за одбрану и националну сигурност, док је контролу законитости деловања свих служби обављао Саборски одбор за унутарњу политику и националну сигурност.

Наиме, Противобавештајна агенција (ПОА) и Обавештајна агенција спојиле би се у једну, док би Војносигурносна агенција (ВСА) постала Војна обавештајна сигурносна агенција (ВОСА), која би проширила делокруг рада на иностранство.

■ ОБАВЕШТАЈНЕ СЛУЖБЕ

Обавештајна агенција (ОА) је типична спољна обавештајна служба која заграничним деловањем прикупља, анализира и процењује податке политичког, економског, војног и безбедносног карактера. У том смислу, ОА је овлашћена да истражује стране државе, међународне владе и невладине организације, међудржавне војне савезе и друге факторе од интереса за националну безбедност РХ.

Као једина служба која у миру има овлашћења за деловање у иностранству, ОА обавештајно делује и за рачун других сличних служби (ПОА, ВСА) и, у споразуму са њима, може користити њихове "службене особе". Најзад, у сарадњи са одговарајућим службама ресора спољних послова, контраобавештајно обезбеђује држављане и институције РХ у иностранству. Према томе, ОА је у основи само преименована ХИС, мада је даном оснивања "наследила" све просторије, техничка средства и другу опрему целокупног УНС-а. Изузетак је архив УНС-а који је предат Државном архиву РХ.

Војна сигурносна агенција (ВСА), као организациона јединица Министарства одбране, представља јединствену обавештајну и безбедносну институцију у том министарству и оружаним снагама РХ. У обављању обавештајних послова ВСА анализира, обрађује и оцењује податке о оружаним снагама и одбрамбеним системима других земаља, о спољним притисцима који могу утицати на одбрамбену безбедност о активностима у иностранству које су усмерене на угрожавање безбедности. Као обавештајна служба, ВСА је овлашћена да самосталним радом у иностранству прикупља податке о страним војскама и уопште обавештајна сазнања војне природе, али само у рату, односно у стању непосредне угрожености суверенитета и територијалне целовитости Хрватске. У стању мира, међутим, ове податке овлашћена је да прикупља ОА, а ВСА их само анализира, обрађује и процењује. ■

Проф. др Милан МИЛОШЕВИЋ
(У следећем броју: Контраобавештајна
и Војна сигурносна агенција)

ВАПАЈ ЗА ОСАВРЕМЕЊИВАЊЕМ

У нашој земљи постоји велики раскорак између реалног стања у противпожарној заштити и потреба организација које се баве заштитним пословима. За осавремењивање избор је био заиста велик, јер је опрему и модерне противпожарне системе представило 166 специјализованих предузећа из 16 земаља.

Како веома занимљив, богат разноврсним новим техничким средствима за противпожарну заштиту и заштиту на раду, те опремом и системима за техничко обезбеђење објеката и људи, овогодишњи 34. сајам Заштита и безбедност 2005, одржан од 21. до 23. септембра на Београдском сајму, ипак ће остати забележен као снажан вапај за променама. Реч је, пре свега, о великом раскораку између стварног стања у нашој противпожарној заштити и потреба организација које се баве заштитним пословима. То потврђују не само стручни скупови и пратеће активности већ и изјаве полицијских и других функционера током обиласка сајма. Тако је Предраг Марић, начелник Управе противпожарне полиције МУП-а Србије, рекао да је та манифестација веома повољна прилика да служба прибави савременију и квалитетнију противпожарну опрему. Наравно, избор је био заиста велик, јер је на овогодишњој смотри учествовало 166 специјализованих предузећа из 16 земаља. Иначе, на представљању Управе противпожарне полиције речено је да је просечна старост опреме која се код нас користи 24 године, али су број пожара у Србији и последице које су изазвали много мањи од нивоа који обезбеђује таква опрема, јер наше друштво располаже изузетно вредним и добро обученим кадром.

Сваки такав скуп прилика је да произвођачи и заступници страних фирми прикажу новине у области заштите на раду, обезбеђења објеката и лица, те савремене сигурносне системе. Ове године у центру пажње била је противпожарна

Специјално ватрогасно возило

Опрема
за спасиоце

Нови тип хидранта

О неопходности промена у целокупној области заштите и безбедности говори и округли сто "Заштита и безбедност лица, имовине и пословања у Србији – неминовност промена", као део пратећег програма 34. међународног сајма Заштита и безбедност. Скупу је присуствовао велики број менаџера који се баве том делатношћу.

Уочено је да је менаџери и они који процењују ризике и одлучују у кризним ситуацијама показују велико неискуство и незнање, јер одлучујуће процене нису засноване на релевантним показатељима. То је истакао др Зоран Кековић, професор Факултета цивилне заштите, говорећи о теми "Ефективно управљање ризицима у безбедности – кризни менаџмент". Он је подсетио на неколико акцидентних ситуација у нашој земљи и у свету: саобраћајну несрећу на Жабалском мосту, поплаве у Банату, штрајк у ЈАТ-у, бомбашке нападе у Њујорку и Лондону, ураган "Катрин", где одговорни за заштиту и безбедност нису најбоље проценили ризике.

Професор Кековић је нагласио да су неопходне промене у управљању ризицима у области заштите и безбедности, у складу са променама које те ризике стварају, применом поузданих и егзактних метода процењивања.

На округлом столу било је још неколико тема о ситуацији у систему заштите и безбедности у Србији и неопходности промена у тој области.

ту, заштиту на раду и средства за техничко обезбеђење, док је овогодишњи био у знаку заштите од пожара.

■ АЕРОСОЛИ ПРОТИВ ВАТРЕ

Које новине су изнете пред очи стручне и специјалистичке јавности, а и обичних грађана? То је, пре свега, техника за гашење пожара аеросолима, коју је представила фирма "JR Developments Ltd" са Кипра (www.jrwifi.net). Реч је о генераторима који ослобађају аеросолно пуњење хемијским процесом сагоревања суперфиних соли алкалних метала. То аеросолно пуњење избацује се у виду суспензије и може се користити за гашење запаљивих течности, чврстих материјала и електричне опреме под великим напоном до 40 kV. Приказано је више типова таквих уређаја, који могу да се користе појединачно, уграђени у аутоматске системе за гашење пожара или у независне модуле којима се штите поједини делови техничких система. Произвођачи тврде да приликом дејства таквог генератора концентрација кисеоника у простору захваћеном ватром не опада, а после гашења ватре аеросоли се уклањају проветравањем. Произведено је више типова тог уређаја, са масом генератора од 2 до 20 kg. Могућност гашења аеросолима је 0,054 kg по кубном метру, па су тако произведени генератори који успешно гасе пожар у простору од 63 до 125 кубна метра. При том се ослобађа топлота која није већа од 1.660 килоџула. Осетљивост таквих уређаја на температурне промене у околини је од -50 до +50 степени Целзијуса. Аеросол за гашење пожара је хемијски неутралан, диелектрик, нетоксичан у радној концентрацији и лако се раствара у води.

Од комплетних противпожарних решења које има, „Autotronika“ из Норвешке представила је системе „AutoSafe“ са софистицираном централом и сензорима за аутоматско откривање пожара, његову процену и уређаје за гашење у стамбеним и пословним објектима и специјалној производњи. „Noha“, такође норвешка фирма, приказала је бројна проверена и веома ефикасна решења за хидранте у пословним и стамбеним објектима. За нас који смо навикли да у објектима постоје хидранти са дебелим платненим цревима ово је нов приступ, јер су црева од пластичних ватроотпорних материјала, промера од 19 до 25 mm. Промер продужних црева те фирме је до 38 mm. Примена код нас захтевала би редуцију прикључака за хидранте, али уградња у нове објекте је оно што предстоји многим извођачима радава који се определе за таква решења.

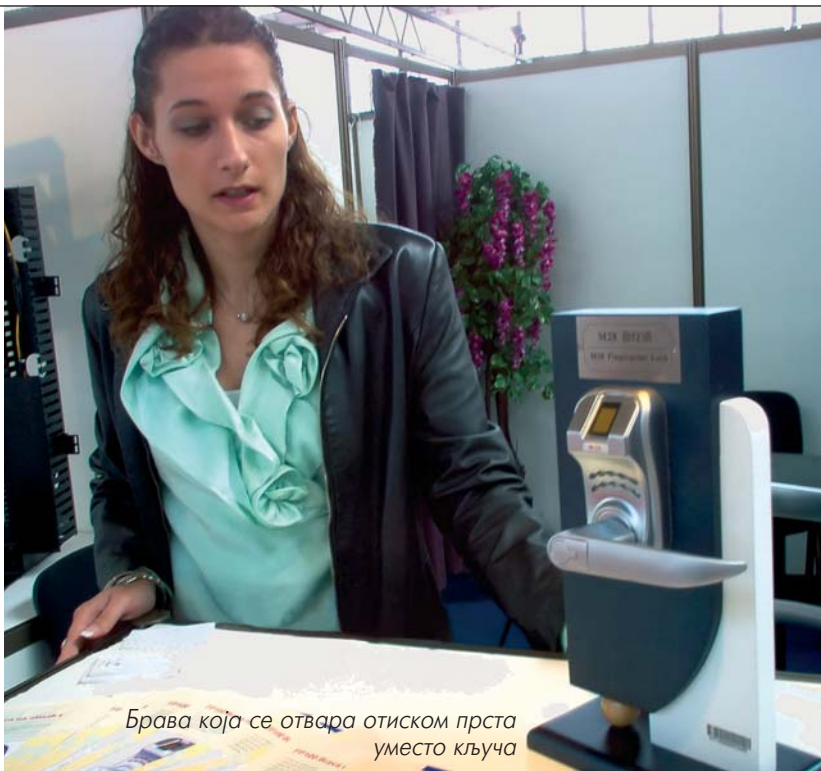
опрема и опрема за заштиту на раду. С обзиром на то да се код нас годишње одржава неколико сајмова на којима је тежиште представљање новина у областима безбедности и заштите (који су огледало односа достигнућа, праксе и стварног стања у тој области), укупну оцену о садржајности сајмова биће могуће дати тек након последњег овогодишњег скупа, који ће се, у октобру, одржати у Новом Саду. Подсетимо се, у априлу ове године одржана је и изложба „Security 2005“, на којој су приказани најсавременија опрема и системи за техничку заштиту и обезбеђење.

У поређењу са прошлогодишњим Сајмом заштитних и безбедносних средстава, пада у очи да су овогодишњи пратила бројна стручна и специјалистичка саветовања, али и многе садржајне презентације. Прошлогодишњи сајам је приказао богатију опрему за цивилну зашти-

Један од нових дигиталних рикордера у систему за видео-надзор

Брава која се отвара отиском прста уместо кључа

Норвешка је, иначе, своју понуду представила комплетним асортиманом противпожарне опреме у оквиру асоцијације "Fire-Tech", која окупља специјализоване компаније као што су "Agnus Fire" из Велике Британије (средства за противпожарну заштиту у индустрији), "Autotronika", "Cisa" из Италије (специјализирани за савремене системе обезбеђења улаза у заштићене објекте), "Gloria" (немачки произвођач противпожарних апарата и заштитне опреме), "Kidde Safety" из Британије (димни сензори и аларми, заштитна ћебад), "Noha", норвешка "Omnic A-S" (сигнализација и означавање) и немачка фирма "SVT" (са комплетним решењима противпожарне заштите у грађевинарству по светским нормативима).

■ ДОМАЋИ ИЗЛАГАЧИ

Несумњиво је да наша индустрија противпожарних заштитних средстава има шта да покаже домаћој јавности и прошири своје пословне сараднике. Код бројних домаћих предузећа може се уочити да су највише специјализована за пружање услуга у набавци и опремању противпожарним апаратима, хидрантском и ватрогасном опремом, средствима заштите на раду... Међутим, њихова понуда проширена је и на програме еколошке превенције и интервенције, те на сервисирање противпожарне опреме и делова. Понуда апарата за гашење пожара била је изузетно обимна и, чини се, да би обичан грађанин без посебних знања о специфичностима те опреме био у великој недоумици за шта да се определи. Наравно, преносних, ручних апарата за непосредно гашење почетних пожара је било највише. "Ватроспрем", "Гасаларм", "Пашалић ватрометал", "Pyroland" и "Волга" из Београда, "Vis Company" из Земунa и још неколико предузећа из земље представили су заиста богату палету противпожарне опреме за превентиву, гашење пожара различитих димензија и отклањање последица. Према изложеној понуди, највећи произвођач средстава за противпожарну заштиту у грађевинарству је "Rigips" из Аустрије, које има представништво у Београду.

■ ВАТРОГАСНЕ СЛУЖБЕ

Ове године, за разлику од претходних, на Сајму је било мање фирми које су представљале опрему и системе за техничку заштиту објеката и пословања. Међутим, била је то прилика да "Almaks", "Pellico" и "Salmonit", пре свега, представе новине

које нису биле приказане на изложби "Security 2005". Била је заступљена и издавачка делатност, па је магазин "Security" имао свој штанд.

Министарство унутрашњих послова Србије уложило је доста много труда да на овогодишњем Сајму представи неколико пројеката, своју делатност и техничка средства којима располаже. Потреба за таквим јавним наступом је очита, јер грађани најчешће нису ни свесни бројних опасности које им прете, а у којима је најефикаснији помоћник Управа противпожарне полиције. Приказани су програм едукације грађана, деловање ватрогасаца у служби грађана и мноштво потребних поступака којима се обезбеђује противпожарна заштита у стамбеним објектима и на јавним местима, које је неопходно примењивати да би се што мање посезало за бројем "093". Одлично замишљен концепт јавног представљања противпожарног деловања и могућности противпожарне полиције у саставу МУП-а Србије, допуњени су исто тако уређеним штандовима и пратећим активностима. Као разлог за прихватање покровитељства Сајма челници противпожарне полиције Србије су навели да је друштвени интерес општа безбедност грађана, што је и приоритетан задатак Управе. Представили су и пројекат интегралног система заштите, са једним позивним бројем за све ванредне ситуације.

Организатори Сајма су се потрудили да са потпуно новим концептом организације приредбе најширој јавности омогуће увид у савремена достигнућа те специфичне и све захтевније области. Осим произвођача и дистрибутера технике, опреме и средстава за заштиту од пожара, здравствену заштиту, безбедност објеката и возила, заштиту информатичких и телекомуникационих система, новина 34. међународног сајма Заштита и безбедност, према речима организатора Зорана Глигорића, јесте представљање пасивне заштите од пожара. Посетиоци су, поред осталог, могли да виде и сазнају све што их занима о специјалним материјалима и премазима отпорним на пожар који се користе при изградњи грађевинских објеката.

Посебна занимљивост овог скупа биле су показне удружене вежбе ватрогасних јединица, интервентних тимова Хитне помоћи и Горске службе спасавања, које су се одвијале неколико пута дневно испред хале II Београдског сајма. ■

Никола ОСТОЈИЋ

ТРАНСПОРТНИ АВИОНИ CN-235 И C-295

ШПАНСКИ АДУТИ ЗА БУДУЋНОСТ

И поред добрих извозних успеха са авионом CN-235, шпански стручњаци се нису зауставили у развоју транспортних авиона. Средином деведесетих направљен је већи модел означен као C-295 који је, релативно брзо, постигао значајан успех на тржишту.

Према се конструкције транспортних авиона обично везују за велике ваздухопловне силе, мање је познато да је шпанска авиоиндустрија једна од најпродуктивнијих у производњи те врсте ваздухоплова. Развоју транспортних авиона у Шпанији нарочита пажња посвећена је после Другог светског рата, када је направљено више модела. Први успешнији авион био је двомоторни CASA 207 Azor, концепцијски сличан совјетском Ил-14. Међутим, прави погодак био је пројекат лаког транспортног авиона CASA C-212. Главни разлог његовог развоја била је намера да се њиме замене немачки транспортери Ju-52 и амерички C-47, који су дотада чинили главнину транспортне флоте шпанског ваздухопловства.

C-212 је први пут полетео септембра 1968. године. У више варијанти произведено је скоро 500 авиона, који су извезени у 42 државе. Његова производња траје и данас под основном ознаком C-212-400. Овај авион погоне два турбоелисна мотора Honeywell TPE331-12JR, сваки снаге 690 kW, који том висококрилцу омогућавају максималну полетну масу од 8.100 kg, носивост од скоро три тоне или 25 војника са опремом. Брзина којом C-212 крстари износи 360 km/h.

Успех који је постигнут са том летелицом подстакao је развој већег авиона, који се по својим особинама приближио правим средњим транспортним авионима. Био је то CN-235, који се, иако настао у кооперацији са Индонезијом, може сматрати шпанским конструктивним решењем. Прототипови обе државе учеснице програма полетели су крајем 1983. године. Прве серијске примерке купиле су цивилне компаније, али је убрзо постало јасно да је CN-235 као створен за војну употребу. Први авиони за те намене испоручени су 1988. године. Купци нису били само ваздухопловства малих држава већ и ваздухопловне велесиле као што је то Француска. Турци су, штавише, откупили и лиценцна права за производњу 50 примерака.

Ваздухоплов CN-235 је висококрилац, класичне полумонокок конструкције, са херметизованим кабинским простором. Покрећу га два турбоелисна

мотора General Electric CT7-9C3, сваки снаге 1.305 kW. Максимални корисни терет авиона је 6.000 kg, односно 48 падобранаца или 21 носило у санитарској варијанти. Кабински, односно теретни простор CN-235 веома је приступачан за брзо и лако манипулисање теретом, и на земљи и у току лета, приликом избацавања терета кроз задњу рампу. Димензије кабине (9,65/2,70/1,90 m) пројектоване су за стандардне палете димензија 88" x 108" инча (2,24 m x 2,74 m).

Авион је изведен у више подваријаната које се разликују по електронској опреми и, у мањој мери, по димензијама кабине.

Одређен број корисника набавио је и морнаричку патролну варијанту, специфично опремљен за извршавање задатака изнад морских површина.

■ НОВО НА ОСНОВИ СТАРОГ

И поред добрих извозних успеха са авионом CN-235, шпански стручњаци се нису зауставили. Средином деведесетих година, прерадом једног серијског CN-235, направљен је већи модел означен као C-295. Дужина трупа је повећана на 24,4 метра, а уграђени су и снажнији турбоелисни мотори Pratt & Whitney Canada PW127, снаге 1.975 kW, опремљени композитним елисама са шест кракова. Циљ је био осетно већа носивост и веће димензије теретног простора.

Авион C-295 је задржао основне одлике CN-235, али уз 50 одсто побољшану носивост, и то на истим удаљеностима. У структуру трупа додато је шест нових оквира, тако да је он продужен за три метра, крило је ојачано, а у крилне резервоаре за гориво могло је да се смести више горива. Занимљив је и податак да су после дораде стајног трапа изједначене полетне и слетне максималне тежине C-295 (23.200 kg). Конструкцијски посматрано, C-295 користи 85 одсто компонената са CN-235.

Теретни простор C-295 је довољан да се у њега смести три лака возила класе Ланд Ровер или пет палета димензија 88" x 108" инча (2,24 m x 2,74 m). Може да носи 9.250 kg, 71 војника или 24 носила. Уједно је повећана и брзина крстарења, и то на 480 km/h, наспрам 455 km/h, којом је крстарио CN-235. Пројекат C-295 је први пут представљен 1997. године на сајму у Ле Буржеу, а први авиони (од девет наручених) у оперативну употребу шпанског ваздухопловства ушли су 2001. године.

Авион C-295 првенствено је намењен за експлоатацију са кратких и слабије уређених полетно-слетних стаза. У стандардним условима, са нормалним оптерећењем, C-295 може да узлети наком 670 m, а слети на импозантних 320 m! Ово је веома битно са аспекта експлоатације на кризним жариштима широм света, посебно у Африци, где не постоји развијена аеродромска мрежа.

Са максималним теретом долет C-295 је 1.455 km. Носи 7.700 литара горива и има максимални долет од 5630 km са три тоне терета. По жељи корисника уграђује се и прикључак за допуну горивом у ваздуху.

Електронска опрема авиона је веома савремена и интегрисана је у складу са највишим стандардима (магистрале MIL 1553 и ARINC 429). Главну позицију у кабинџи заузимају четири велика вишефункцијска дисплеја у боји, димензија 152 mm и 203 mm, компатибилна са наочарима за ноћно летење (NVG). Авион је опремљен савременим метеоролошким/навигацијским радаром, уређајем за идентификацију (IFF), са неколико радио-станица које функционишу у више фреквентних опсега, радио-компасом, VOR/DME системом, инерцијалним и сателитским навигацијским системом (INS/GPS), системом за инструментално слетање (ILS), класе II, и системом за избегавање терена (TCAS). Наравно, по жељи корисника могу бити уграђени и други уређаји и системи, као што су MLS или TACAN.

За самозаштиту авиона стандардно се уграђују и сигнализатори опасности од ПВО система са земље, са којима је увезан диспензер ИЦ и радарских мамаца типа AN/ALE-47.

Опрема морнаричке варијанте (MP Persuader), наравно, другачија је; на четири радне позиције приказују се подаци са

Доле
Ради повећања долета на авионе C-295 се уграђује и прикључак за допуну горивом у ваздуху (снимио С. Влацић)

Кабински простор авиона C-295 дизајниран је по најсавременијим стандардима

	CN-235	C-295
дужина,	21,40 m	24,45 m
распон крила	25,81 m	25,81 m
дужина товарног простора	9,65 m	12,69 m
висина товарног простора	1,90 m	1,90 m
ширина товарног простора	2,70 m	2,70 m
максимална полетна маса	16,500 kg	23,200 kg
максимални терет	6.000 kg (48 војника или четири палете)	9.700 kg (71 војник или пет палета)
максимална маса горива	5.220 литара	7.700 литара
брзина крстарења	445 km/h	480 km/h
дужина полетања/слетања са максималним теретом	745/603 m	844/729 m
максимални долет	5.000 km	5.278 km
погонска група:	2 x General Electric CT7-9C3, сваки снаге 1.305 kW	2 x P&W P127G, сваки снаге по 1.975 kW

осматрачког радара, FLIR уређаја, ТВ камера и других сензора.

БОРБА ЗА ТРЖИШТЕ

Релативно брзо, C-295 је постигао значајан успех на тржишту. Пољска је набавила осам примерака, који се данас интензивно користе на релацији Пољска–Ирак, где Пољаци имају велики војни контингент. Јордан и Швајцарска купили су по два авиона, Бразил 12, Венецуела 10, а Уједињени Арапски Емирати четири (морнарничка верзија). У игри су и други озбиљни купци, на пример, Аустралија, а као потенцијално најзначајније тржиште виде се и САД. Тамо је, наиме, презентован програм FCA (Future Cargo Aircraft), којим се у периоду 2007–2011. предвиђа набавка 33 средња транспортна авиона намењена употреби на релацијама унутар војшта. Главни конкурент C-295 на овом, као и на свим другим тендерима, биће италијански C-27J *спартан*, који се промовише уз помоћ америчке компаније Lockheed Martin. За тај авион, у нашем су се окружењу, осим Италије, одлучиле Грчка и Бугарска.

У стручној штампи честе су анализе та два авиона, у којима се разматрају њихове добре и лоше стране. C-27J је компатибилнији са већим авионом *Херкулес* C-130J и одликује се већом носивошћу, долетом, плафоном и брзином лета. C-295 је јефтинији (оквирно 25 наспрам 28 милиона долара) и наводно економичнији за одржавање и експлоатацију. Међутим, избор не зависи и неће зависити само од специфичних војних захтева (у које се ове особине уклапају или не) већ и од политичких и економских односа земље произвођача и купца. Зато ће даља тржишна судбина C-295 добрим делом зависити и од релација које немају много везе са квалитетом авиона. ■

Славиша ВЛАЧИЋ

КОНТРОЛА ПО УСМЕРЕНИ

Микроталасни зраци усмерени према људима изазивају прегревање организма и несносан бол у року до пет секунди. Верзија микроталасног оружја монтираног на возило биће употребљена у Ираку 2006. године, а наговештена је и могућност израде преносног микроталасног оружја, које ће употребљавати маринци и полиција.

Тестирање микроталасног оружја, према подацима објављеним у часопису *New Scientist*, обављено је у ваздухопловној бази Киртланд у држави Њу Мексико. Реч је о усмереном зрачењу које ће се користити ради контроле побуњеника. Учесници тестирања, у улози побуњеника, морали су да скину наочаре и контакт сочива, не би ли сачували очи, и да одбаце све металне предмете, јер су они појачавали ефекте зрачења на њиховој кожи. Нил Дејвисон, координатор пројекта неубојног оружја на британском универзитету Брадфорд, запитао се "шта ће се догодити уколико неко од побуњеника не успе да се уклони испред усмереног зрачења... остају ли трајне последице и да ли постоји одговарајућа заштита од усмереног зрачења"?

У часопису се такође наводи да ће верзија микроталасног оружја монтираног на возило, по имену *Sheriff*, бити употребљена у Ираку 2006. године, а наговештена је и могућност израде преносног микроталасног оружја, које ће употребљавати маринци и полицијци.

Помиње се и примена уређаја названог *Active Denial System* чији антенски склоп усмерено зрачи и сврстан је у неубојна оружја.

■ ЕНЕРГЕТСКИ УТИЦАЈ

У вести о микроталасном оружју није речено какве су последице повећања температуре људског организма за један степен. У експериментима са животињама, научно је доказано да се неке ћелије мозга скувају када се загреју за један степен Целзијуса, и да "прегревање" изазива рак мозга. Осим тога, електромагнетним зрачењем могуће је изазвати физиолошке и хормоналне промене у живом организму.

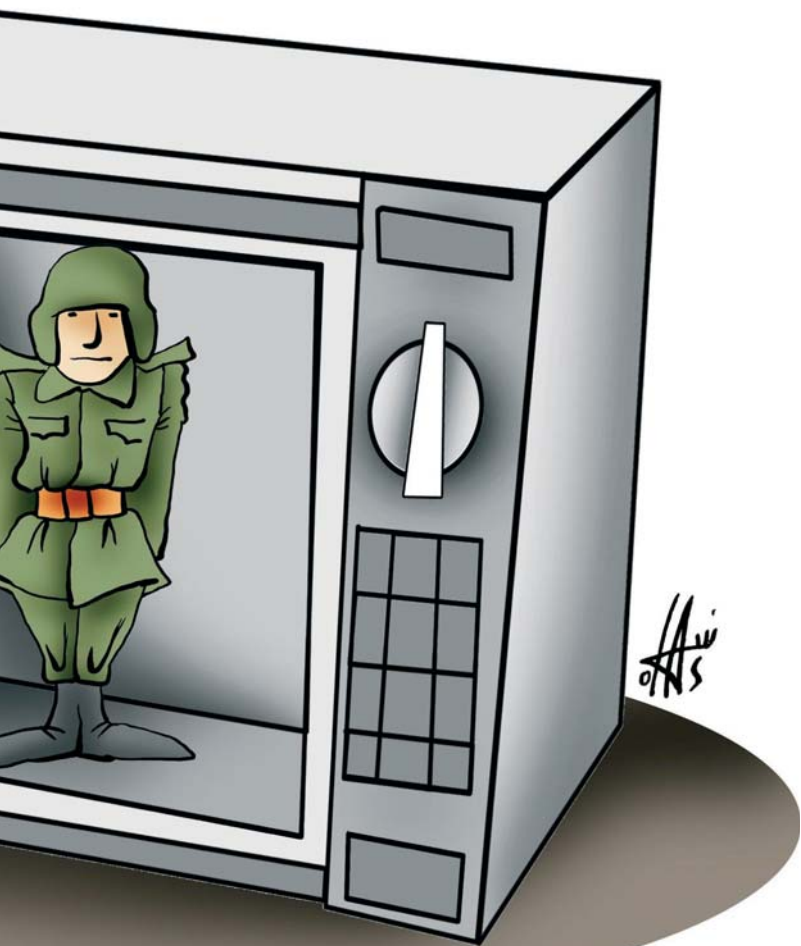

БУЊЕНИКА М ЗРАЧЕЊЕМ

Постојање микроталасног оружја потврђује чињеницу да више нема могућности да се човек заштити од физичких и енергетских напада стављањем леђа уза зид. Радио талас креће се брзином светлости – 360.000 километара у секунди, а екстраниске фреквенције продиру кроз Земљину куглу.

Линдон Х. Лароча Јуниор први је поменуо оружје које је усмерено на виталне функције у људском организму: "Суштински савремена средства омогућавају нам да откријемо и меримо локализоване кохерентне импулсе у рангу кванта емисије, уводећи нас тако у нешто што се данас зове 'нелинеарна спектроскопија животних процеса'. Поређење резултата постигнутих на тај начин у биолошким истраживањима, са наученим лекцијама из високоенергијске физике и слободне снаге плазма стања, јесте кључ нацрта стратешког и тактичког антиперсоналног офанзивног оружја и његове примене".

Нешто упућенији и радознали људи дознали су да су истраживања у вези с енергетским утицајима на човека постојала и раније. Јуриј Ј. Воробјовски је у једној од својих књига навео да је "Независнамаја газета" још 1991. године објавила да су ЦИА и КГБ потписали 24. септембра 1990. Споразум о заједничкој контроли над психотроником. Документ су потписали Н. Кричков и

К. Вајнбергер. Воробјовски је у својим радовима навео и неке од пројеката који су потврда могућности да се електромагнетном енергијом непосредно утиче и на мозак људи.

Игор Вадимович Могила у часопису "Труд" потврдио је постојање генератора – појачивача ласера који ради у дијапазону од 10 до 150 херца. Према речима Могиле, тај уређај већ на 10 до 20 херца производи инфразвуке који "погубно делују на све живо".

Познато је да је руски научник Р. Рудаков моделовао психогенератор (помиње се на сајту: [Psyho Generator v0.2 http://freesoft.ru/?id=80821](http://freesoft.ru/?id=80821)), те да су Апарат за лечење неуропсихијатријских и соматских болести топлотом, светлошћу, звуком и ВХФ електромагнетним зрачењем, пријавили Л. И. Рабичев, В. Ф. Васиљев, А. С. Путипин, Т. Г. Илина, П. В. Раку и Л. П. Керници. Тај уређај патентиран је у САД 20. новембра 1973 (US patent #3,773,049), а амерички научници назвали су га "совјетска машина за испирање мозга". О истраживањима руских научника објављен је текст у часопису "Nexus" под насловом "Technology to Boggle Your Mind", у октобарском броју из 1998. године.

■ УОБЛИЧАВАЊЕ СВЕСТИ

Ваља подсетити да систем HAARP, који се налази у војној бази на Аљасци, производи и екстраниске фреквенције од 0,5 до 300 херца. Тај систем, према објављеним подацима, може да омета "нормални" рад мозга на одређеној територији, деловањем зрацима у фреквентном опсегу од 0,5 до 30 херца. Стручњацима у Институту за истраживање јоносфере, који се налазе у антиракетној војној бази у близини Енкороца, познато је да се на нижим фреквенцијама може утицати на свест људи. Реч је о фреквенцијама које одговарају такозваном алфа или бергеровом ритму (од осам до 12 херца). Мозак вибрира на тим фреквенцијама за време психичке опуштености.

Научно је утврђено да је фреквентни опсег од 400 до 450 MHz оквир основних вибрација људског организма. Зато је изузетно важно на којим фреквенцијама раде уређаји у човековом окружењу. Пристон Николс је на сајту <http://www.time-travel.com/skybooks/> објавио да је ухваћен сигнал система HAARP на фреквенцији 435 MHz, на основу чега је закључио да се користи "прозор према људској свести".

Тим Рифат је у чланку "Микроталасна контрола ума у Великој Британији" (<http://www.brazilboycott.org>) написао да сви ћелијски телефони користе фреквенцију од 435 MHz и да британска полиција користи искључиво ту фреквенцију. Доктор Адеј Рос, некадашњи истраживач у Центру за истраживање мозга на Универзитету Јужне Калифорније и у Медицинској школи калифорнијског Лома Линда универзитета, користио је фреквенцију од 450 MHz за истраживање људског понашања. Адеј је у чувеном пројекту "Пандора" користио микроталасе модулисане екстраниским фреквенцијама између 20 и 60 херца.

Познат је и систем SIGINT у Форт Џорџ Миду. Он може на даљину да открије, идентификује и прати биоелектрично поље контролисаног човека. Доступна му је визуелна меморија субјекта, а у мозак посматране особе може утиснути одређене слике, поготово у REM фази сна.

Суштински проблем, у вези са применом електромагнетне емисије усмерене према човеку, јесте чињеница да је доказано да зрачење уништава холографску компоненту човека (његове мисаоне способности). Осим тога, на тај начин се утиче и на хронално поље чије честице носе информацију о извору зрачења.

Упозорење докле се стигло у развоју и примени микроталасног оружја, које је у књизи "Сенке рата" објавио Американац Адам Манделбаум, крајње је забрињавајуће. Он каже да се истраживања на пољу микроталасних генератора спроводе ради уништавања машина и људи и наглашава да су истраживања оружја која би радиоефектима пореметила нервни систем војника прилично одмакла. ■

Др Светозар РАДИШИЋ

T-72
BALKANS
ON FIRE

КОНАЧНО ИГРА ЗА ТЕНКИСТЕ

Степен симулације игре није на неком високом нивоу и играчи који очекују врхунску симулацију биће помало разочарани. Срећна околност је што не захтева чак ни просечну конфигурацију, па ће и власници рачунара Пентиум 3 моћи да је играју.

Иако за тематику има нестандартну причу о руском добровољцу (тенкисти) који се бори на страни Срба, овај руски производ (фирма Crazy House Team) попуњава вишегодишњу празнину у свету тенковских симулација. У игри пролазите 18 мисија у којима возите различите тенкове које су "заробили" Хрвати. На почетку возите Т-34/85 и са вама је посада која обавља различите задатке. Најлакше ће вам бити да будете возач јер морате да издате много мање команди вашој посади. Ако којим случајем више волите да пуцате из топа или митраљеца мораћете да се мало помучите око наредби које из-

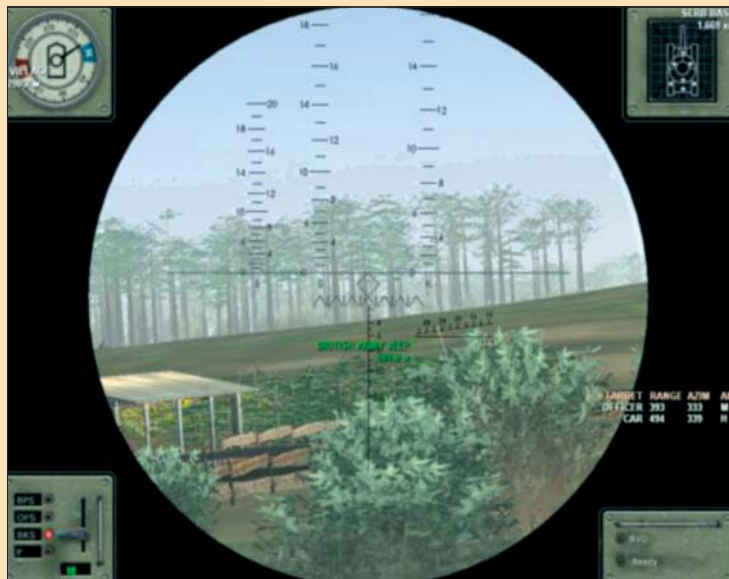

ПОТРЕБНА КОНФИГУРАЦИЈА

За ову игру минимално потребна конфигурација је:

Процесор – 1 GHz
Меморија – 256 Mb RAM
Графичка карта – GeForce 2/4MX, Radeon 7500
Место на хард диску – 2 Gb
Оперативни систем – Windows XP/2000
Препоручен процесор – 2.8 GHz
Препоручена меморија – 512 Mb
Препоручена графичка карта – GeForce FX5600,
Radeon 9600XT

дајете возачу. Мисије нису претерано лаке јер непријатељ увек има више тенкова од вас, који су често и много бољи. У игри углавном имате мало пешадије за подршку, али је утешно што их ни непријатељ нема много више од вас.

Степен симулације игре није на неком високом нивоу и играчи који очекују врхунску симулацију биће помало разочарани. Срећна околност је што не захтева чак ни просечну конфигурацију, па ће и власници Пентиум 3 рачунара моћи да је играју. Тродимензионални модели тенкова су веома добри, али би природа око вас (дрвеће, куће...) могла да буде реалније урађена. Ентеријер тенкова које возите не постоји, командна табла је урађена минималистички. Спољне разлике су очигледне, али док возите готово да немате осећај у коме се тенку налазите. Тенкови се разликују само по распореду инструмената на командној табли. У игри се нигде не спомиње да смо и ми производили неке од тенкова који су били актуелни на ратишту у то време. Сви оклопњаци су руске производње и имају њихове ознаке на контролној табли. Још више могу да вас збуне нишанске справе које имају латиничне називе на инструментима (избору граната).

Гађање из топа захтева доста вежбања јер у почетку треба испалити десетак граната на противнички тенк пре него што га уништите. Разлози за такву непрецизност су бројни, почев од ваше непрецизности, до слабих граната које тешко "буше" јачег противника. Пуцајући из митраљеза ништа не бисте погодили да није обележавајућих метака. Ако се будете ослањали на вашу "паметну" посаду бићете изненађени када буде из топа гађала неког безбедног војника. Играчи који се потруде требало би да за неколико дана пређу целу игру. Прилично смета што игра није урађена као целина, па уколико пожелите да погледате шта све постоји од возила, морате да чекате да се учита тај део игре и све то уз видљиво и често излагање у Windows. ■

Игор ВАСИЉЕВИЋ

50. МЕЂУНАРОДНИ БЕОГРАДСКИ САЈАМ КЊИГА

ПОКУШАЈ ДА РАЗУМЕМО С ВЕТ

Ижда баш зато што је јубиларни, или што му је заслужено враћено полувековно трајање, овогодишњи сајам књига забележио је у своју биографију неколико важних одредница. После Канаде и Француске почасни гост Сајма била је Велика Британија. Земља са дугом традицијом у издаваштву, са годишњом продукцијом од 160.000 нових или поновљених издања, земља чији је драмски писац, књижевник и онедавно песник Харолд Пинтер овогодишњи добитник Нобелове награде за књижевност, својим издањима у сваком случају битно је употпунила лепезу различитих и разnorodних књига показаних на Сајму.

“У Британији постоји велики број кампања које промовишу књиге и читање. Тако од 1986. године милиони путника лондонске подземне железнице имају прилику да на постерима у возовима читају *Приче из подземне*. Наша књижевност се може посматрати као богат и разноврстан спој – од Чосера, преко Шекспира до Бенвила, рефлектујући људски покушај да разуме свет у коме живимо” – речи су Дејвида Мекилпроја, заменика амбасадора Велике Британије у Србији и Црној Гори.

Није ли књига управо то, интимно, ушушкано путовање до необичних дестинација у свету, или времену, и то у свим димензијама – прошлим, садашњим и будућим, а све у потрази за смислом који је негде на крају тог путовања садржан у оним малим корацима којима путујемо по себи, унутарњим световима до – препознавања.

Овогодишњи сајам књига обележио је и први пут издвојен “Школски дан”, као могућност да велики број школа из Србије и Црне Горе организовано посети Сајам. Неколико конкретних потеза повучено је и да би се обезбедило што бољи положај књиге у Србији. Тако је 27. октобра потписан Протокол са Националним центром за књигу Грчке о сарадњи на установљавању Националног центра за књигу Србије. Већ сутрадан потписан је и протокол о сарадњи између Квебешког и Београдског сајма књига, а одмах

Под слоганом “Књига коју пишемо заједно” у Београду је од 25. до 31. октобра одржан јубиларни Сајам књига.

А вероватно се другачије и не може, осим заједно. И не само тих педесет година, него од оне прве написане, па све до данас, књижи живот удахњују они који је пишу, они који је штампају, они који је читају, и сви они, знани и незнани, који је у библиотекама, самоуверено или ненаметљиво, доносећи је са неке наизглед тајне, удаљене полице – баш нама препоручују.

после тога уследио је и разговор на тему “Антипират у фотокопирници”, како би се што боље заштитила права издавача који издвајају велике своте новца за куповину ауторских права, а онда се све чешиће на тржишту суочавају са пиратским издањима. Последњег дана Сајма уприличено је свечано потписивање и примопредаја Отворене књиге између амбасадора Велике Британије и амбасадора Сједињених Америчких Држава, које ће на Сајму 2006. године бити почасни гост.

У време Сајма одржан је и Први форум библиотекара и издавача, а разговарало се о ценама књига, издавачким попустима и условима куповине, али и о квалитету издања код нас. Све то и,

наравно, 700 излагача из земље и света учинило је овогодишњи сајам у правом и потпуном смислу јубиларним.

“У данашње време књижи прете опасности много веће од свеће и зејтина. Прети јој, пре свега, застрашујућа редуција наших културних потреба, неман која је родила другу аждају и претњу: нестанак мерила и осећања вредности. Ситуација у којој се књига данас налази представља својеврстан оксиморон: што се књиге мање читају, то се више пишу и штампају. Књигу не уништава то што неће да је штампа нико, него је убија то што је штампа свако. И онај ко у животу није прочитао ни једну једину књигу, може да се похвали да их је написао и објавио десет. Књиге су некада изазивале страх диктатора и моћника, и они су их, сматрајући их опасним по свој положај, и у средњем веку и у Трећем рајху, јавно и егземпларно спаљивали на трговима. Моћници данас књиге не спаљују, чак им и не суде, чак их и не забрањују, али не зато што су се цивилизовали и демократизовали, него зато што су нашли много дискретнији и ефикаснији начин да њихов утицај осујете. Уместо да их спаљују, они их игноришу” – рекао је отварајући Сајам књига истакнути књижевник и академик Љубомир Симовић.

Остало је на нама. ■

Драгана МАРКОВИЋ

НОВЕ КЊИГЕ

Данијел Џ. Борстин

АМЕРИКАНЦИ ДЕМОКРАТСКО ИСКУСТВО (III том)

Едиција: "Геопоетика" (695 стр.)

Превела с енглеског Мира и Љуи Марковић

Завршном књигом своје монументалне трилогије Данијел Џ. Борстин наставља да гради сложену слику историје америчког друштва, откривајући појаве и процесе који су утицали на његову често непредвидиву и за европске појмове често несхватљиву динамику. Захваљујући Борстиновом огромном истраживачком и аналитичком напору, схватање комплекса обухваћених заједничким именитељем демократско искуство и у овој је, као што је био случај

у претходне две књиге, веома широко и – како убедљиво доказује – сасвим оправдано.

Он прати трансформације америчког демократског модела кроз цео век – од краја грађанског рата до краја 1960, уочавајући његове успоне, нове особености, противуречности, кризе, мањкавости и предности. ■

НИЦ "Војска"

ВОЈНИЦИ СА ДВЕ ЗАКЛЕТВЕ

У низу нових књига Редакције посебних издања Новинско-издавачког центра "Војска" у текућој години светлост дана угледала је монографија "Војници са две заклетве – 63. падобранска бригада", аутора капетана прве класе и падобранца Владице Крстића. Књига садржи 23 целине праћене фотозаписима у којима је аутор сажето приказао 60 година постојања падобранске бригаде, од формирања Првог

падобранског батаљона 1944. године у Ђоје дел Коле код Барија у Италији, до израстања у бригаду и елитну јединицу Војске Србије и Црне Горе.

Врхунска обука те елитне јединице, приказана у књизи, поткрепљена је посебним освртом на догађаје и личности који представљају врхунац професионализма у нашој војсци, и афирмацијом те јединице изван наших граница.

На недавно одржаној промоцији у Централном дому Војске Србије и Црне Горе у Београду о књизи су веома стручно и похвално говорили капетан бојног брода Петар Бошковић, начелник Управе за односе са јавношћу, и рецензенти генерал-потпуковник у пензији Љубиша Стојимировић и пуковник Илија Тодоров, командант 63. падобранске бригаде, а бројној публици обратио се и аутор Владица Крстић. ■

М. М.

Карен Армстронг

КРАТКА ИСТОРИЈА МИТА

Превела с енглеског Зорица Ђерговић-Јоксимовић

"Геопоетика" заједно са још 33 издавача из целог света, од Северне и Јужне Америке, преко Азије и Аустралије, до свих делова Европе, гради едицију Митови. Носилац идеје од 1999. године јесте шкотски издавач Canongate. Ова серија књига састоји се из уводне студије и кратких романа (или краћих прозних форми) који су наручени да се напишу посебно за ову едицију. Од писаца је затражено да по свом слободном избору, како год то желе,

испричају већ постојеће и знане митове из било које културе света. Међу ауторима се налазе највећа и најзанимљивија имена савремене светске књижевности. Планови су да едиција потраје макар до њене стоте књиге.

Дакле, изворници превода на српски језик потичу из рукописа а не од штампаних књига и представљају ретку оригиналност у међународном издавачком заједништву.

Едиција Митови почиње Кратком историјом мита Карен Армстронг, сажетим али студиозним истраживањем о миту и то од његовог настанка па до питања зашто нам је још увек потребан.

Историја мита уједно је и историја човечанства. Митологија, као и уметност, производ је стваралачке маште која нам преко промена, исцепканости и трагичности света помаже да уочимо нове могућности. Митови нам помажу да космос схватимо као нешто што има смисла.

Карен Армстронг једна је од најбољих историчарки религије. Већ њена прва књига (1981) *Кроз узане двери*, која описује њених седам година које је провела као опатица једног римокатоличког реда, постала је прави бестселер. Од 1982. године искључиво се бави писањем. Објавила је велики број књига, од којих је чувена *Историја Бога* преведена на тридесет језика. Живи у Лондону. ■

КУЛТУРОСКОП

Централни дом Војске Србије и Црне Горе
Београд, Браће Југовића 19

2. новембра – Групна изложба радова израђених воденим и масним техникама са ликовних колонија "Викенд у Београду" биће отворена у Малој галерији у 19 сати

7. новембра – Поводом Дана Централног дома ВСЦГ у Великој сали у 13 сати биће одржана промоција монографије "Дом Војске" доктора Предрага Пејчића

10. новембра – У Универзалној Сали у 12 сати биће одржана промоција књиге "Дубински слојеви тринаестојулског устанка у Црној Гори" Милије Станишића, док је за 20 сати у Великој сали предвиђен концерт Уметничког ансамбла ВСЦГ "Станислав Бинички"

15. новембра – Отварање самосталне изложбе слика академског сликара из Београда Вање Ђорђевић, у Малој галерији, у 18.30 сати

БЕОГРАДСКЕ МУЗИЧКЕ СВЕЧАНОСТИ 2005.

УГОДИТЕ УШИМА

На овогодишњем Бемусу највише је било дела 20. века, што (вероватно) одговара сензибилитету уметничког директора, композиторке Иване Стефановић. Али БЕМУС је ишао под геслом “Угодите ушима”, а уши највећег дела публике остале су ускраћене за дела тако популарног романтизма, па и класике, која су пред музиком 20. века устукнула.

И ове године Народно позориште се ни опером ни балетом није укључило у наш највећи музички фестивал. Терет музичко-сценског деловања пао је на тзв. алтернативне сцене, и неке од њих понеле су га са лакоћом, на задовољство публике. При том пре свега треба помислити на “Мадленианум”, чија је екипа представила и тематски и музички веома сложено ткиво Офенбахове опере “Хофманове приче”, у које су извођачи уронили студиозно, зналачки, инвентивно. Ипак, мада сјајно урађена, и даље камерна сцена “Мадленианума” не може да поднесе да на њу стану сви елементи те широко грађене романтичарске опере; тако је хор, коме је у партитури додељена значајна улога да, као у античкој грчкој трагедији, коментарише протекла и најављује будућа збивања, све време (неправедно) био у оркестарској рупи (са посебним озвучењима), јер мала позорница није могла да у маси статиста, пантомимичара, балетских играча и носиоца главних и споредних рола одвоји простор и за хористе.

А Хор Уметничког ансамбла Војске СЦГ “Станислав Бинички”, одлично припремљен (заслугом диригента Милована Панчића), на дикцијски прецизном француском језику, уткан у само ткиво дела, био је сјајна подлога и подршка протагонистима. Редитељ Дејан Миладиновић дао је једно сасвим ново, врло изазовно (често и провокативно) “визуелно читање” те партитуре – допадљиво и динамично, прилагођено визури нашег времена, удаљеног готово 150 година од настанка дела, у чему су му помогли и сценограф Миљен Кљаковић-Крека и костимограф Миланка Берберовић (са донекле неуједначеним и претрпаним решењима, посебно у првом чину). Диригент Горјан Коруноски окупио је изврсне музичаре, почевши од солиста, а највећи терет поделили су одлични Миодрог Миша Јовановић (у четворострукој улози) и Џон Уленхоп (у роли Хофмана), док су Хофманове (просневане) љубави (три у једној жени,

што је, вероватно, вечна чежња свих мушких емоција – лутка, уметница и куртизана) веома доживљено и према захтевима тих сложених деоница оствариле – Дарија Олајош-Чизмић, Софија Пижурца и Робин Фолман.

За разлику од веома одмереног дозирања савременог у романтичарски миље “Хофманових прича”, које никада није ишло на уштрб музичког нарушавања дела (иако има малих скраћења), сценско виђење Глукове опере “Орфеј и Еуридика” младе редитељке Бојане Цвејић (као и у ранијим њеним представљањима Моцартове “Бастјен и Бастјена” и Фаљине “Лутке господара Педро”) нарушавало је склад највећег мајстора тзв. озбиљне опере 18. века бројним оптерећењима која нису имала ни оправдања, ни смисла: Увертира је небројено пута прекидана и слушана у фрагментима,

публика је “јурила” по опустошеним салама некадашњег Музеја “25. мај” за извођачима (Орфејем на бициклу, хористима у фуриозном трку), тако да се често (упркос јаком озвучењу) више чуло лупкање потпетица него љупка и нежна Глукова животна опера. То неприродно озвучење учинило је да се суптилни и чисти глас изванредног контратенора Стива Вехтера чује све време у форте динамици и да прозачни шарм те партитуре не добије своје адекватно озвучење. Иначе, диригент Премил Петровић је веома савесно и зналачки пришао партитури, уз одличног а дискретног корепетитора Ивана Јовановића и шармантну, али ње ради проширену и импровизовану деоницу Амора Ане Софреновић.

Дуо “Commedia nova” (непотребно) покушао је да унесе сценски немир у једноличне (и једнодимензионалне) псалмодичко-солистичке нумере композиторке из 12. века Хилдегарде из Бингена. Балетска трупа Жоржа Момбоја из Париза представила је савремени афрички плес, а традиционална (и увек узбудљива, јер покреће националне драмаре) и добро припремљена поставка Народног стваралаштва упознала нас је ове године са “Мањинама на Балкану”. Атеље 212 укључио се опет само са покушајима да се представи музика за антички балет “Менехми” – где заправо од балета није било ни трага, а снимљени глас Љубивоја Тадића само је одвраћао пажњу од иначе (заслугом наших изврских инструменталиста, уз руковођење Биљане Радовановић) врло добро осенчених древних страница Јосипа Славенског, који је, свакако, заслужио аутентичнију сценску поставку. Биљана Радовановић је са истим глумцем и Јеленом Илић, уз Милоша Петровића и такође изврсну камерну групу, представила и “Причу о војнику” Игора Стравинског, у режији Бориса Миљковића. ■

Гордана КРАЈАЧИЋ

*Румен Драїосїинов, Буїарска
Сребрна йлакеїа на 13. меїународном
салону анїїрайїне карикаїшуре
”Країуїевац 2005”*

ЕКОНОМСКО РАТОВАЊЕ И ПОСЛОВНА ШПИЈУНАЖА (3)

Пише
др Тодор ПЕТКОВИЋ

ТРКА СЕ НАСТАВЉА

Трговина оружјем доноси водећим економским силама света, односно њиховом војноиндустријском комплексу, знатно већи профит од профита у грађанским гранама производње и трговине. У тој грани нема ризика од евентуалног колебања цена, а истовремено су осигурани од промена тражње и понуде. Управо су војноиндустријски комплекси све мање ограничени националним оквирима. Светско тржиште наоружања непрекидно се шири у сталној трци за високим профитима, уз растерећење нагомиланих војних залиха и ослобађање од већ застарелих типова наоружања.

Сједињене Америчке Државе су највећи светски извозник оружја, а шест држава чланица Савета за сарадњу Залива – Саудијска Арабија, Кувајт, Оман, Бахреин, Уједињени Арапски Емирати и Катар – припадају групи најбољих купаца. Од 1990. године, када је Ирак извршио инвазију на Кувајт, заливске земље потписале су уговоре о куповини америчког оружја у вредности од тридесет шест милијарди долара. То значи да су те земље учествовале са 32 одсто у укупном америчком извозу оружја и опреме (110,8 милијарди долара) од 1990. до 1997. године.

Затрпане америчким оружјем, после завршетка Заливског рата, поменуте земље почеле су да смањују поруџбине са 14,7 милијарди долара на само 1,7 милијарди 1997. године. Тако великим извозом наоружања и друге ратне војне опреме Америка настоји да неутрализује дефицит биланса насталог углавном због ратног ангажовања и издржавања армија у низу земаља, што износи више од 60 милијарди долара. Након инвазије на Ирак 2003. и његове окупације Америка годишње троши више од 65 милијарди долара само у тој земљи.

Само у 2004. Сједињене Америчке Државе су за одбрану и војне трошкове утрошиле више од четиристо милијарди долара, односно нешто више од 3,5 одсто америчког бруто националног производа. У односу на 2003. то је повећање војног буџета за педесет пет милијарди долара. Данас САД имају највећу морнарицу на свету, треће по величини ваздухопловне снаге и шесту по величини копнену армију на свету, а све оне су неупоредиво боље опремљене од својих супарника и запошљавају укупно 1.430.000 људи.

ТЕМПО ЈЕ СВЕ БРЖИ

У време хладног рата, када је Совјетски Савез покушавао да држи корак са Америком у војној спремности и снази, коштало их је то скоро половину бруто националног производа. Само тај податак је довољан да покаже ко је и зашто морао да изгуби неравноправну трку. Међутим, Русија се веома брзо опоравља када је у питању извоз наоружања. Тако је у

2003. Русија извезла наоружање у вредности пет и по милијарди долара. Највећи купци су Индија и Кина, јер су за две милијарде долара купиле 36 комада летелица типа Су-30, које по својим одликама спадају управо у технолошки врх када је реч о тој врсти борбених авиона. Истовремено, током 2003. године Алжир је од Русије наручио 50 авиона типа МиГ-29, у вредности једну и по милијарду долара.

У односу на Русију, САД раде на развоју своје противракетне одбране, која је још увек у почетној фази. У наредних пет година Америка планира издвајање педесет милијарди долара за развој тог система, који је суочен с немогућим задатком "погађања метка метком". Америчка Агенција за рaketну одбрану објавила је почетком 2004. да ће систем до краја године бити опремљен тако да заштити педесет држава САД од ограниченог напада балистичких ракета. Такви односи између САД и Русије, због улагања све већих средстава у развој наоружања, прете да поново покрене међународну трку у наоружавању.

Истовремено, Америка само за научна истраживања и развој у области одбране троши три пута више него што у тој области чине следећих по рангу шест сила заједно. Другим речима, САД у војнонаучна истраживања улажу више него што износе сви трошкови за одбрану Велике Британије и Немачке. Милитаризација научних истраживања, нажалост, попримила је доминантну позицију у укупним издацима за истраживања уопште.

Учешће војних расхода за научна истраживања у САД, у маси укупних издатака за научна истраживања, износи данас од 80 до 83 одсто. Највећи део средстава за научна истраживања и у другим земљама развијеног света користи се за војне сврхе. Тако је, на пример, у САД само за неке нове врсте наоружања утрошено четрдесет пет милијарди долара, што представља више од 52 одсто свих расхода федералног буџета.

Све већи напори на плану војних истраживања повезани су са тражњом новијих типова оружја и средстава за вођење ратова са масовним уништавањем, за "предност" у односу на друге економски водеће земље света, што савремени научноистраживачки развој ставља у уске границе војне економије. На тај се начин војна економија ставља у функцију милитаризма, док се осталим цивилним научним истраживањима остављају готово симболична средства, често и сама везана за војноиндустријски комплекс.

Темпо раста војних расхода је из године у годину све бржи, као и раст војних буџета економски најразвијенијих земаља света. Та чињеница указује да се трка у наоружавању наставља и после престанка хладног рата, односно "мртва трка остаје".

МИЛИТАРИЗАЦИЈА СВЕМИРА

Почетком 2004. Америка је спектакуларно најавила нову фазу освајања свемира слањем летелица с људском посадом и формирањем прве људске свемирске станице на Месецу 2018. године. У исто време и Русија је најавила наставак истраживања космоса, те је с тим циљем потписала споразум с Казахстаном о продужењу закупа космодрома "Бајконур". Тако је 2004, с милитаризацијом свемира, потврдила четврту димензију модерног ратовања Америке и Русије, док се претходна 2003. завршила с првим Кинезом у космосу.

Развој технологије спустио је космичку димензију ратовања све до тактичких јединица, па чак и појединаца, који данас уз помоћ уређаја ГПС непогрешиво лоцирају своју позицију. Свемирске команде у Русији и САД нису више војна егзотика "звезданих ратова", већ нешто уобичајено у актуелном животу оружаних снага те две земље. Да би се добро и успешно ратовало на Земљи, мора се помно контролисати свемир, а да би се потенцијални противник одвратио од ратне авантуре мора се поседовати ефикасан сателитски извиђачки систем у свемиру.

Пред водеће индустријске земље света поставља се зато питање: или даља незадржива трка и гомилање војног потенцијала, или преумеравање војноиндустријског комплекса и научно-технолошке политике за мирнодопске потребе и решавање дубоких економских и социјалних проблема којима је оптерећен савремени свет. Сматра се, уколико би економски развијене земље само за један постотак смањиле своје војне расходе, да би то осигурало довољно средстава да се бар отклони глад. Управо данас, уз такву милитаризацију економије и огромне војне расходе, скоро милијарду људи гладује, а још толико је неухрањено. Дакле, сваки пети човек на свету је гладан и неухрањен, а тиме подложан болестима и епидемијама које све чешће харају светом (углавном неразвијеним земљама).

Према неким војним економистима, да би се победила глад у свету, незапосленост, болест и слично, требало би годишње утрошити четрдесет милијарди долара, што представља само 10 одсто годишњих расхода за војне потребе само САД. Занимљив је податак да сва средства прикупљена у последњих десет година за борбу против великих богиња нису довољна да се набави један стратешки бомбардер. Војни расходи учињени само у току једног дана износе више него што се у последњим годинама прикупило средстава за борбу против маларије (а она угрожава више од милијарду људи у више од 60 земаља света), а светској здравственој организацији довољно би било четиристо педесет милиона долара да се победи маларија. То је само трећина расхода потребних за изградњу атомске подморнице "Траидент".

Међутим, огроман раст војних расхода није успео да осигура стабилност раста привреда економски најразвијенијих земаља, због чега оне све дубље падају у рецесију. Последњих година то се читава у кризи раста незапослености и нестабилности (инфлацији). Појава стагфлације – инфлације, ниске стопе раста и незапослености – као најгора могућа варијанта комбинација више циљева у развоју сваке привреде, најбољи је доказ за то.

ФАВОРИТИ

У односу на САД и остале чланице Натоа, по издвајању средстава за војне потребе не заостају много ни Кина, Индија и

Јапан. Тако је Кина повећала свој војни буџет за 11,6 одсто у односу на 2003. годину, када је износио 22,4 милијарде долара. У поређењу са САД, највећа армија света (Кина, која броји око два и по милиона војника) још увек има минималан буџет. Чак и ако се узму у обзир сва скривена средства финансирања кинеских оружаних снага, америчка војска добија 18 пута више. Само у току 2003. године Кина је од Русије наручила наоружање у вредности већој од три милијарде долара (разараче, подморнице и нове верзије борбених авиона, као што су Су-27 и Су-30МК). Истовремено је уговорен и трансфер технологије.

У кинеским истраживачким институцима који се баве ласерском технологијом, посебно минијатуризацијом нуклеарног оружја, тренутно ради око 2.000 руских инжењера и техничара. Заједно са кинеским стручњацима они раде на пројектима производње крстарећих пројектила, нуклеарних подморница и оружја које је стационарно у космосу. Кина и Русија постигле су неку врсту начелног договора о заједничком коришћењу руског сателитског система за глобално позиционирање GLO-NASS, што би кинеској армији омогућило да одреди мете за своје ракете и пројектиле ваздух-ваздух, али и мете у оквиру новог балистичког одбрамбеног система, што је противтежа америчким напорима да се изгради ракетни одбрамбени штит.

Поред сарадње с Русијом, Кина настоји да војну сарадњу развија и са другим земљама, посебно са Ираном и Израелом. Међутим, ту Кина има одређених проблема, по-

Водеће компаније војноиндустријског комплекса, да би себи обезбедиле тржиште за продају наоружања и војне опреме, отварају кризна жаришта, изазивају сукобе ниског интензитета и управљају даљим токовима. Сукоби ниског интензитета, за шта су се специјализовале најмоћније војне компаније, биће ратови који ће доминирати у првом периоду 21. века. Њихова виртуелност и насумична природа могле би да поткопају одрживост бројних националних држава.

Овакви ратови пркосе општеприхваћеним начинима решавања сукоба, стварајући услове који су допринели ширењу војних компанија у тој области. Такве војне компаније се, углавном, региструју оф-шор, јер се тако могу лако пребацити у друге земље, што отежава покушаје да се доведу под јурисдикцију одређене државе.

Страни аутори тврде да је иза разбијања СФРЈ добрим делом стајао и војноиндустријски комплекс САД. Разлог је лежао у чињеници да је тадашња СФРЈ била међу водећим светским државама по вредности годишњег извоза наоружања и опреме. Тако је последњих година СФРЈ извозила наоружање и инжењеринг у вредности од милијарду и по америчких долара, а у току су били послови који би тај износ могли удвостручити. Изнети подаци довољно говоре о томе да смо постигли веома значајне резултате у истраживању, развоју, производњи и извозу наоружања и војне опреме.

себно због уплитања САД, које се противе извозу високоспецијализоване војне опреме и технологије у Кину. Управо због тога је и спречена продаја израелског радарског система авиона AVAKS, вредног двеста педесет милиона долара. Сједињене Америчке Државе су крајем 2003. спречиле извоз најсавременијих израелских беспилотних летелица у Кину у вредности од петсто милиона долара.

Толика средства намењена куповини најсавременије војне технике почела су да се издвајају као последица рата високе технологије, коју су Американци применили у Пустинској олуји 1991, у рату против Југославије 1999, те у рату против Ирака 2003. године. Кина зато настоји да што пре надокнади технолошко заостајање, без обзира на стратешки потенцијал од 24 интерконтиненталне ракете са нуклеарним бојним главама, који непрекидно модернизује. Након одређеног периода стратешког партнерства између Кине и САД, нова америчка

администрација је те односе редефинисала у односе "стратешких конкурената". У Кини се САД све више посматрају као препрека на путу ка статусу регионалне суперсиле.

Индија се у последње време јавља као велики купац оружја, јер жели да буде третирана као регионална сила. Према визији развоја предвиђа се да ће Индија постати суперсила до 2020, док је економски сада трећа по снази у Азији. Значајан инструмент у том погледу јесте амбициозан програм наоружавања индијске војске. Да би тај програм реализовали, настоје да остваре технолошко партнерство са САД. У том погледу важна је најновија одлука САД да олабаве извозну контролу за цивилну нуклеарну и свемирску технику и да продубе сарадњу с Индијом у домену високе технологије. За Индију то представља прећутно признање њихове земље као атомске

силе. Тај корак ће помоћи и даљи развој информатичке технологије, која је ионако у процвату. То би чак Индију могло претворити у партнера САД у развоју ракетног одбрамбеног система. Америка се, осим тога, нада да би Индија могла да постане велики купац америчког оружја. Од једне формалне војне алијансе САД и Индије још је далеко. Пре него што Индија добије приступ осетљивој технологији САД, она мора да заостри своју извозну контролу, како би распршила бојазан од пролиферације нуклеарне и ракетне технологије.

Јапан заједно са САД ради на припреми система ракетне одбране још од 1998, када је Северна Кореја лансирала балистичку ракету која је прелетела јапанску територију. Зато Јапан планира да од 2004. до 2007. потроши око 4,2 милијарде долара за куповину двостепеног система ракетне одбране развијеног у САД. ■

(Крај)

КАЛЕНДАР

3. новембар 1897.

У Берлину је изведен покушај лета првог дирижабла. Ваздушни брод дужине 48 метара достигао је висину од 300 метара, али се нагло приземљио и уништио.

8. новембар 1950.

За време рата у Кореји дошло је до првог сукоба авиона који лете на млазни погон. Ваздушна борба је вођена између совјетских ловаца МиГ 15, којима су управљали севернокорејски и кинески пилоти, и америчких ловаца F86 "сејбр". Резултат је био 8:1 у корист "сејбра".

11. новембар 1927.

У Паризу потписан Уговор о пријатељству између Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца и Француске. Уговор је садржао и тајни технички војни споразум који није представљао војну конвенцију о савезу, већ само о размени мишљења и условима за ад хок сарадњу.

12. новембра 1906.

На стази за јахање у Болоњској шуми крај Париза изведен је први лет авионом у Европи. Бразилац Сантос Димон прелетео је 220 метара за 21,5 секунду.

14. новембар 1914.

У својству поглавара свих муслимана у свету, турски султан посебном фетвом позвао 300 милиона муслимана у свету на свети рат – цихад против земаља чланица Антанте. Косовом и Метохијом су тих дана дељени посебни прогласи против Срба.

Припремио Миљан МИЛКИЋ

ШТАМПА

НАРОДНА АРМИЈА

НАУЧНИ РАД

„Проблема у научноистраживачком раду у друштву, дакле, има и превише, и они ће, без сумње, морати брже и ефикасније да се решавају. Тим пре што је питање развоја науке истовремено и питање развоја друштва. А нама то у овом часу треба више но хлеб.“

7. новембар 1985.

FRONT

ОПШТЕНАРОДНА ОДБРАНА

„СКЈ је идејни творац концепције општенародне одбране. Општенародна одбрана обезбеђује класно-социјални интерес радничке класе. Свенародним ратом може се поразити сваки агресор.“

14. новембар 1975.

ВОЈСКА

ОДБРАМБЕНЕ ПРИПРЕМЕ

„Девет година од прве идеје домаћи војни и цивилни стручњаци конструисали су и израдили монтажно-демонтажни мост дуг 102 m намењен железници у ратним условима.“

5. новембар 1992.

Омладина уређује Немањину улицу у Београду, 1945. године

ФОТО
АЛБУМ

Припремио
Радован ПОПОВИЋ

ЗАСТАВА НАДЕ

а простору Краљевине Србије коју су окупира-
ле Аустроугарска и Бу-
гарска, 1915. године
сва издања књига, но-
вина и часописа могла
су се набављати само пре-
ко новоуспостављене и стро-
го контролисане књижаре
која је припадала окупаци-
оним властима.

Од почетка бугарске
управе, под којом је био и
Пожаревац, била је за-
брањена употреба српских
личних имена, натписа и је-
зика.

У време када су оку-
патори покушали да затру
национални идентитет Ср-
ба, у Пожаревцу је, 1916.
године, на иницијативу и по
нацрту лекара Софије Ље-
шевић, почела израда за-
ставе намењене за дочек
ослободилачке српске вој-
ске. Заставу су, у кући Ље-
шевића, у тајности изради-
ле Олга Манојловић, Ана
Цветковић (Косара), Мили-
ца Матић и Мара Цветко-
вић. Урађена је комбинова-
њем техника сликања и веза. Са
једне стране заставе, у централ-
ном делу је "букет" осликаних са-
везничких застава који у средини
има срмом извезен српски грб.
"Букет" застava уоквирен је венчи-
ћем везеним свиленим концем. У
два угла осликане су по три заставе.
Мотив за ову страну узет је са
разгледнице која је продавана
пре окупације Србије 1915. годи-
не. На другој страни заставе ура-
ђена је у златовезу палмина гра-

на уоквирена лово-
ровим венцем. Мо-
тив је узет са спомени-
ка кнезу Милошу
Обреновићу који је
био у градском парку
у Пожаревцу. Изра-
ђена застava је ста-
вљена у лимену ку-
тију и закопана
у дворишту куће
докторке Љеше-
вић. Пред само
ослобођење Ср-
бије извађена је и
довршена изра-
дом три траке у
бојама српске за-
ставе на којима
је срменим кон-
цем извезено "Хра-
брим ослободио-
цима (Србије) за-
хвални Пожарев-
љани 1914-1918".

Застava је уру-
чена јединици Прве армије
која је октобра 1918. године
ушла у Пожаревац и свеча-
но дочекана. Сачувана је и
тробојна лента коју је носио
председник општине Пожа-

ревац Мијаило Душманић приликом
дочека српске војске. Застava је до
1937. године чувана у Првом ко-
њичком пуку "Обилић" када је на
захтев Пожаревљана предата Вој-
ном музеју. У току Другог светског
рата делимично је оштећена, али
судећи по сачуваној фотографији
урађеној 1918. године није оште-
ћен ниједан поменути мотив. Копље
заставе, које је било урађено у ду-
борезу, није сачувано. ■

Анђелија РАДОВИЋ

Везиле заставе

ДОСАДА

Тамо где се све чини неутешним, утеха већ на прагу стоји. Ослушни, она куца о двери... Отвори без оклевања, јер ти носи оно најбоље – самога себе.

Шта може бити неутешније од досаде? Ко зна, откуда се она накупи? Али, ево, већ је овде. Живот постаје, изненада, тако јадан, тако сив, тако сув и тако туђ. Ништа те не привлачи, ништа те не радује, ништа те не поздравља, ни овде, ни тамо. Свуда само увела трава, сиви каменови, мртва пустиња живота. Време постаје празно и вуче се споро. Све суштинско ме оставља равнодушним; а оно што мора да заузме његово место – неодређено је: ја то не знам... Узалуд лутам развалинама: "то, ипак, није то". Али ја сам остао онај стари; дакле, то је до света, то ме он учинио чамотним. Свет је баналан и низак; сувише је баналан и сувише низак за мене; он ништа не може да ми понуди. И моја досада само потврђује моју "духовну надмоћ"...

О, јадна утехо! Једва да си осетила радост од сопствене надмоћи, као да досада одједном нестаје, а она се гнезди заувек, учвршћује се, постаје животна свакодневица и мрачно светли из твојих очију прекомерношћу и суровом душевном депресијом. Не, истинска утеха долази из дубина твог сопственог духа!

Извор досаде – није у свету, него у теби. На неко време ти си се уморио од живота; остави, не сили себе, љубав ће се пробудити од себе сама... Можда си исувише јако волео? Или твоја љубав није налазила одговор? Или ниси имао довољно снаге за љубав? ... Краће речено, твоја љубав је нестала; она ти је окренула леђа и више ти не дарује себе. Ћуте жеље; срце не жели више да пева – ни Богу, ни идолу, и изгледа као да је свет изгубио своју прелест.

Душа се без жеља загледа у свет, гледа на њега без љубави и управо зато налази га јадним и досадним.

Али, свет није сасвим такав: природа, као увек, пуна је чудесних тајни: човек, као увек, пун је страсти и тежњи, замршен, истовремено божанствен и паклен. То је, у целини – неупоредив видик! Свет је остао исти какав је и био. Неактивна је једино твоја жеља, а ти ту неактивност називаш "досадом". Али, у стварности, досада је само поглед унатраг по искањима утехе, исцељења, нових нада, нових вредности. И пре свега – нове љубави према ближњему, према свом народу, према Богу.

Треба пре свега пронаћи у себи храброст да се поднесе досада: поднеси је спокојно, она ће ишчезнути сама од себе, онда када се обнови љубав.

Али, то не мора да буде исувише дуго... Досада мора да буде кратка, јер је и сам живот прекратак за предугу досаду.

Досада је слична тамним наочарима; она искривљује свет, али даје предах оку срца. Али доста је, око се одморило, скините наочари да би се опет насмејали сунце и боје! Гледај и радуј се!

Постоји посебна вештина: помирити се са суштим, творачки се сјединити са њим, поново пронаћи тачку ослонца и предати јој се.

Постоји посебна вештина: преобразити се и увек налазити ново у староме, вредност у, рекло би се, обезвређеноме, љубав у равнодушноме.

Постоји посебна вештина: увек нешто волети и нешто желети. И то мора да буде оно што не може да разочара.

Томе поучавати друге помало је досадно. Али, то је – средство против досаде. То је њена утеха: јер, сама досада је утеха.

Иван А. ИЉИН

Из књиге "Пред буктавим загонеткама Господњим", Светигора, Цетиње, 2001.

ВЕРСКИ ПРАЗНИЦИ

1 – 15. новембра

Православни

- 5. новембар – Свети апостол Јаков – задушнице
- 8. новембар – Свети великомученик Димитрије – Митровдан
- 12. новембар – Свети краљ Милутин, Тектист и мати им Јелена
- 14. новембар – Свети Козма и Дамјан – Врачеви

Римокатолички

- 1. новембар – Сви свети
- 2. новембар – Спомен вјерних мртвих – Душни дан

СВЕТИ КРАЉ МИЛУТИН

Син Уроша I и краљице Јелене, а брат Драгутинов. Много ратовао бранећи веру своју и народ свој. Ратовао је против Михаила Палеолога зато што је овај примио унију и присиљавао све балканске народе и светогорске монахе – да и они признају папу. Ратовао против бугарског цара Шишмана и Ногаја, цара татарског, да би одбранио своје земље.

Сви његови ратови били су успешни, јер се непрестано Богу молио и у Бога уздао. Сазидео је више од четрдесет цркава. Осим оних у својој земљи: Трескавац, Грачаница, Свети Ђорђе у Нагоричу, Света Богородица у Скопљу, Бањска... зидао је цркве и ван своје земље, у Солуну, Софији, Цариграду, Јерусалиму, у Светој Гори.

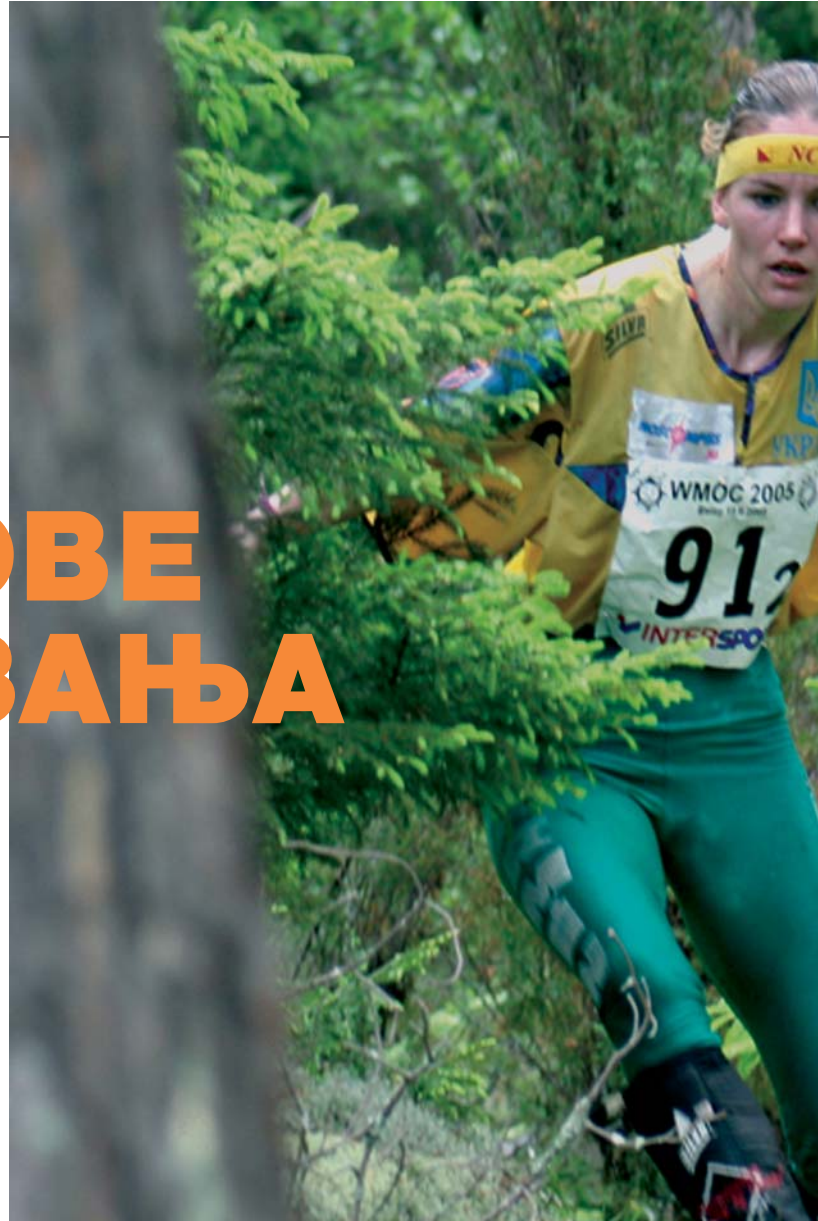
Упокојио се у Господу 19. октобра 1320. године. Тело његово показало се ускоро нетрулежним и чудотворним. Као такво оно и данас почива у Софији у цркви Светог краља.

**ПРВИ КОРАЦИ
У ЖЕНСКОМ СПОРТУ
У ВОЈСЦИ СЦГ**

УЗ ПАДОВЕ И ПОДИЗАЊА

**Један од нових
праваца у развоју
Међународног савета
за војне спортове – CISM
јесте улагање у женски
спорт, интензивније
укључење жена у све
његове активности,
посебно у регионална и
светска војна такмичења.
Штавише, у предстојећем
периоду учешће женских
екипа, поред мушких,
у тим надметањима
биће обавезно.**

Када је пре неких тридесет година донета одлука да се у редове америчке војске приме жене, наишла је на веома велики отпор. Пошто се прашина стишала, учињен је корак даље у истом смеру, па су жене почеле да похађају војну академију. Данас Американци сасвим нормално прихватају чињеницу да су жене не само део професионалног састава војске већ и да одлазе у разноразне мисије широм света. Како сада ствари стоје, у Војсци Србије и Црне Горе таква слика се још дуго неће видети. Не залазећи дубље у проблематику и могућности ангажовања жена у нашим оружаним снагама, задржаћемо се, овога пута, на постојећем женском делу попула-

ције у Војсци и њиховом (не)ангажовању када је о физичком вежбању реч.

До пре годину и по дана, жене у Војсци су, у том погледу, биле потпуно запостављене.

■ НЕДОСТАТАК ИНФОРМАЦИЈА

– У нашој средини још увек не постоји свест о томе да жена у војсци може и треба да се бави спортом и да се такмичи, као што то чине жене у другим земљама. Како сада ствари стоје, да би се то променило, биће потребно да уложимо много времена, труда и добре воље – истиче пуковник мр Бранко Бошковић, шеф Делегације СЦГ при Међународном савету за војне спортове – CISM.

Један од нових праваца у развоју те организације јесте улагање у женски спорт и интензивније укључење жена у све њене активности, посебно регионална и светска војна такмичења. Штавише, учешће женских екипа у тим надметањима, поред мушких, биће обавезно. Како излазак на међународна такмичења под окриљем Међународног савета за војне спортове подразумева полупрофесионални или професионални ниво спортисте, питање које се намеће јесте да ли у Војсци СЦГ уопште постоји основа из које би се издвојиле спортисткиње тог квалитета.

Први кораци у том правцу у нашим оружаним снагама направљени су тек пре две године у области рекреације, а ове године и на такмичарском нивоу. Још увек траје формирање базе података о женама у Војсци које се баве или би се могле успешније бавити спортом.

– Основни проблем на који наилазимо јесте то што немамо основу из које би се својим спортским квалитетима издвајале жене за поједине спортове. Захваљујући рекреативном вежбању које смо покренули на Војној академији успевамо да пронађемо од-

ИЗБОР СПОРТИСТЕ ГОДИНЕ ВОЈСКЕ СЦГ У

2005. ВРЕМЕ ЈЕ!

Како већ традиција изграђена током једанаест до сада одржаних избора за спортисту године Војске Србије и Црне Горе налаже, новембар је време када вас подсећамо на почетак акције у којој бирамо најбољег спортисту и спортску екипу наших оружаних снага у протеклој години. Другим речима, магазин "Одбрана" наставља акцију коју је лист "Војска" покренуо ради промовисања спорта у војсци и његових актера.

Пошто је од претходног избора протекло скоро годину дана, подсетићемо вас на основне пропозиције акције.

За назив спортисте године ВСЦГ могу конкурисати официри, подофицири, цивилна лица на служби у Војсци, студенти Војне академије, ученици војних школа, војници по уговору и они на редовном одслужењу војног рока. Исти принцип важи и за екипе, чији чланови треба да припадају некој од наведених структура. Предлоге могу слати команде, јединице, установе, војне школе и друге образовне институције, спортски савези, клубови и секције.

У тексту предлога треба навести кратку биографију спортисте, односно екипе, образложење с тачно наведеним резултатима оствареним у 2005. години и обавезно послати фотографију (портрет предложеног кандидата, односно групни снимак предложене екипе). Жири ће размотрити све кандидатуре које су потпуне и у складу с пропозицијама одредити се за прва три појединца и исти број екипа.

ређен број кандидаткиња, али је то недовољно. Једина права база, за сада, јесу јединица у Лесковцу, у којој имамо жене војнике по уговору, и Противтерористички одред "Кобре". Велики је проблем и то што немамо податке о томе да ли у још некој јединици постоје жене које би се могле активно бавити спортом. На евентуалну помоћ у добијању информација, нажалост, за сада не рачунамо, пошто је за многе мушкарце идеја да се жена у војсци бави спортом још увек смешна – истиче професор на Катедри физичке културе Војне академије Лела Марић, координатор за женски спорт у ВСЦГ и Министарству одбране. Она додаје и да је илузорно помишљати да би се врхунске спортисткиње наше земље такмичиле за Војску самим тим што их и немамо много.

■ ПРВИ КОРАЦИ

Ова година остаће упамћена по томе што је први пут званично организована једна женска спортска екипа у Војсци, и то у стрељаштву, која је у мају учествовала на спортском првенству ВСЦГ одржаном у Сомбору. Тада је организовано ревијално такмичење жена у гађању из ваздушне пушке. Такође, та екипа је била прва која је учествовала на једном регионалном војном првенству. Било је то у Словенији крајем јуна, када су њене чланице постигле резултате којима су могле да парирају мушкарцима.

За време одржавања кампа "Коралик орен 2005", на коме су се наши војни оријентирци припремали са холандским, почело се са формирањем женске екипе у оријентирингу, док је наша позната атлетичарка и сада успешна ветеранка Снежана Станчетић из Новог Сада задужена за вођење атлетског програма и формирање женске екипе у атлетици.

– Направили смо прве кораке у формирању женских екипа у појединим спортовима, али је почетак заиста тежак, јер наилази-

мо на велики отпор са свих страна. Иако су жене које раде у Војсци углавном чуле шта се дешава по питању женског спорта, бројне обавезе које имају на послу и у кући, али и неразумевање на које наилазе, спречавају их да се укључе у рекреацију, а камоли нешто више. У многим војним колективима још увек влада мишљење да је жени место у канцеларији, где ће да извршава наређења, а не да преузима иницијативу. Због тога оне не долазе уопште, или долазе нередовно на рекреацију. Можете онда замислити какве проблеме имамо када треба да добију недељу или две слободно за припреме пред одлазак на такмичење. Имајући све то у виду можемо рећи да је огроман успех био само њихово појављивање на локалном и регионалном такмичењу – наглашава професорка Марић.

Ваља имати на уму да је бављење спортом жена у Војсци, баш као и мушкараца, нормативно регулисано прописима који се односе на физичку обуку цивилних лица у Војсци. Њихово активније укључење у спортске активности предуслов је да се за две до три године створи основа из које би се издвојиле потенцијалне такмичарке. Јер само спој те аматерске и такмичарске енергије у женском спорту може да изнедри резултате на појединачном и на екипном плану.

Сувишно је и говорити о значају спорта за физичко и душевно здравље, тако да ћемо дамама које се још увек колебају да ли да се укључе у рекреацију препоручити да бар једном учине тај напор који је потребан и оду на Војну академију. Већ после првог дана вежбања осетиће приметно побољшање расположења, док ће, с временом и упорношћу, доћи и увек жељени визуелни ефекат. Ко зна, можда се баш у вама крије таленат који вас може довести до победничког трона... ■

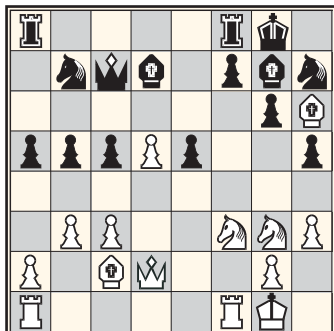
Сања САВИЋ

Комбинација

СМЕЈКАЛ - МЕДИНА

Амстердам, 1971.

Бели: Кг1, Дд2, Та1, Тф1, Лц2, Лх6, Сф3, Ср3, а2, б3, ц3, д5, г2, х3
 Црни: Кг8, Дц7, Та8, Тф8, Лд7, Лг7, Сб7, Сх7, а5, б5, ц5, е5, ф7, г6, х5

Бели на потезу.

1. Сх5! гх5 2. Лх7 Кх7 3. Лг7 Кг7 4. Дг5 Кх7 5. Дх5 Кг7 6. Ср5! 1:0

Занимљивости

ГЕНЕРАЛ РЕШАВАЧ

"Политика" је у свом броју од 22. јула ове године објавила у свом шаховском додатку понедељком занимљив текст И. Цветковића поводом 900. броја те рубрике. Ту се наводе детаљи из једног од првих написа о шаху у том листу, објављеног у недељу 25. јуна 1906. по Јулијанском календару, који почиње изреком немачког филозофа и просветитеља Мозеса Менделсона који гласи: "Шах је за разум и сувише игра, а као игра тражи и сувише разума". У наставку написа аутор пише да је "велики дан за наш шах била среда 15. фебруар 1922" када је први пут објављен шаховски проблем и то са дијаграмом. Две недеље касније објављена су имена успешних решавача. Било их је више од двадесет, а међу њима и В. А. Артаманов, ђенерал.

Први напис о шаху "Политика" је иначе објавила у уторак 16. августа 1905. под насловом "Краљеви шахисте", у коме су наведени древни владари, врсни играчи шаха. Прича о шаху на нашим просторима дакле заокружује свој први век. Леп јубилеј, свакако занимљив и читаоцима наше рубрике.

Рекли су

ШАХОВСКИ БАЛЕТ

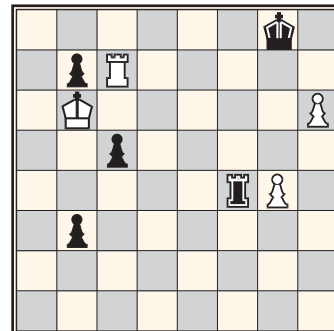
Шах је ушао у све уметности о њему су написане песме, приче и романи, снимљени бројни филмови. А направљен је и балет, и то на леду, изведен 12. марта 1953. године у Лондону. Наслов је био Синдбад Морепловац. То је иначе јунак поморских арапских прича, који је био шахиста.

А кад смо већ код те 1953. године, тада су уведене титуле међународног мајстора и велемајстора у дописном шаху.

Студије

Г. ЛИНГ

1920.

Бели: Кб6, Тц7, г4, х6
 Црни: Кг8, Тг4, б3, б7, ц5

Бели на потезу. Може ли ремизирати?

1. х7 Кх8 2. Тц8 Кх7 3. Тц5 Тб4 4. Кд5! б2 5. Тх5 Кг6 6. Тх1 б1д 7. Тб1, Тб1 пат!

Припремио
 Раде МИЛОСАВЉЕВИЋ
 мајстор Фиде

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
17									18							
19										20						
21							22			23						
24						25				26						
27			28								29				30	
31				32								33				
34					35								36			
37		37				38									39	
40								41			42					
43								44			45					
46									47							
48										49						

Припремио Жарко ЂОКИЋ

ВОДОРАВНО:

17. Црвенило, 18. Холивудски глумац, 19. Сви апарати неког постројења, 20. Име бивше државнице из Шри Ланке, Бандаранаике, 21. Соло певач или музичар, 22. Гукање, гука, 23. Готован, лењивац, 24. Криво зграде, 25. Мужјак патке, 26. Сатирична књижевна дела, 27. Нота сломизације, иза ноте до, 28. Самосталан, независан, 29. Друмска крчма, механа (тур.), 31. Женско име, Едита, 32. Обим, опсег у математици, 33. Бивши првак света у *Формули 1*, Јохен, 34. Река у Француској, 35. Резонаторска кутија, 36. Тог тренутка, тада, 37. Женско име, 38. Заборав, 39. Символ ренијума, 40. Грудни кош (мед.), 41. Римски политичар, залагао се за Цицеронов повратак из прогонства, 42. Мушко име, Симеун, 43. Раздвојити, 44. Срећка, 45. Опрати, 46. Чинија за салату, 47. Комарац који преноси маларију, 48. Ракија у коју су стављене мирисне траве, 49. У великој мери, много.

УСПРАВНО:

1. Особина оног што је растресено, 2. Напореда, 3. Малена, ситна, 4. Ерикова имењакиња, 5. Појављивање пред публиком, наступање, 6. Једна од најпознатијих мултинационалних компанија, 7. Символ лутецијума, 8. Свако живо биће, 9. Ауто-ознака за Исланд, 10. Одморан, чио, 11. Старогрчки бог рата (мит.), 12. Муслиманско мушко име, 13. Дмитрин имењак, 14. Желатински динамит, 15. Отпадак при сечењу дрвета, треска, 16. Холивудски глумац, 18. Путничка или теретна кола, возило, 20. Рудник камена, 22. Државни данак, 23. Прехлађен, катарљив, 25. Катран, 26. Јеврејско мушко име, Натаније, 28. Врста вишње, 29. Дугачак прокоп у земљи, 30. Врх обуће (чизме, опанка), 32. Свештенички прслук, 33. Свађе, сукоби, 35. Град у Јапану, 36. Мушко име, Кирило, 37. Мртвачки лежај, 38. Филмска звезда, 39. Мачеви (песн.), 41. Велико језеро у Северној Америци, 42. Цео, тоталан, 44. Символ актинијума, 45. Символ лантана.

Новинско-издавачки центар

„ВОЈСКА”

ПРЕПОРУЧУЈЕ
КАПИТАЛНО
ИЗДАЊЕ

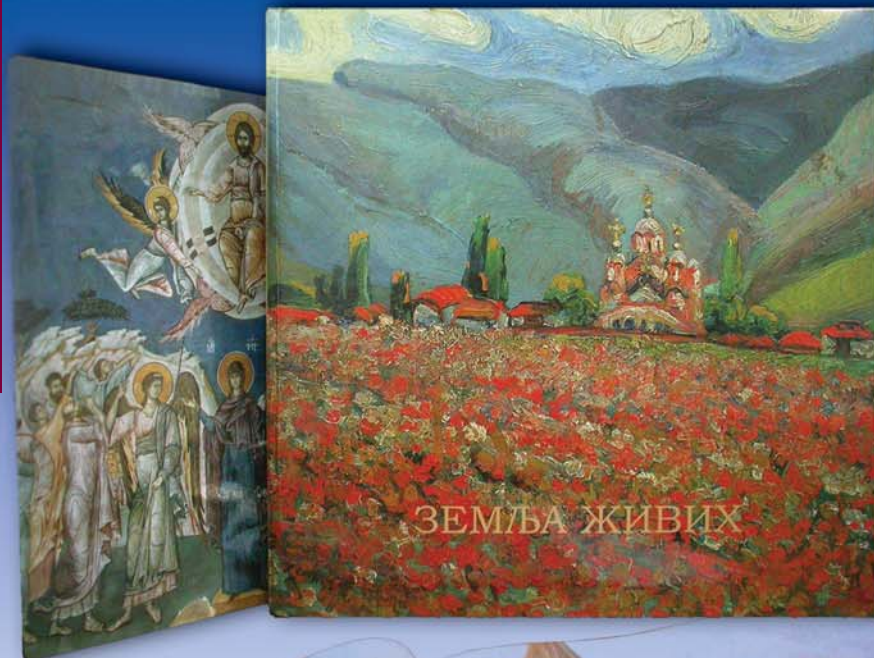
ЗЕМЉА ЖИВИХ

310116

Аутори: Владимир Стојанчевић, Љубодраг Динић и Ђорђе Борозан

Угледни аутори Владимир Стојанчевић, Љубодраг Динић и Ђорђе Борозан написали су текст за репрезентативно издање „ЗЕМЉА ЖИВИХ” који је дат у двојезичном слогу на српском и енглеском језику. Писан је на темељу потврђених чињеница и поткрепљен до сада необјављиваним историјским документима који појашњавају сложеност теме. Реч је о генези српско-албанских односа у 19. и 20. веку. Корени садашњих (не)прилика дубоки су више од две стотине година и неопходно је добро их изучити како би неке актуелне појаве биле много јасније. Прецизан научни приступ теми, јасна методологија истраживања и свима разумљива писана реч јесу додатне вредности књиге која садржи поуке и за наредне генерације. Благослов за штампање књиге дао је Патријарх српски господин Павле. Књига је врхунски опремљена, у тврдом повезу, смештена у кутију, обима 372 стране, формата 28,3 x 29 цм. Цена књиге је 7.560,00 динара.

Наручбеницу и примерак уплатнице послати на адресу: НИЦ „Војска”, Катанићева 15, 11000 Београд. Књига се може набавити и у нашој књижари – у Београду, Васина 22

НИЦ „Војска”, Катанићева 15, 11000 Београд тел: 011/3401-227,
 телефакс: 011/3615-488. жиро-рачун: 840-49849-58

НАРУЧБЕНИЦА

Наручујем примерака књиге: „ЗЕМЉА ЖИВИХ”

по укупној цени од 7.560,00 динара.

Књиге ћу платити (заокружити број): 1) одједном (плаћање унапред)
 2) на кредит у месечних рата (највише 6)
 по динара, уз оверену административну забрану.

Код плаћања унапред уз наручбеницу послати доказ о уплати целокупног износа
 увећаног за поштарину у износу 200 динара. Купци на кредит достављају
 административну забрану (обаразац се добија од НИЦ „Војска”) оверену у
 Војној пошти или предузећу у коме су запослени.
 Рекламације у случају неуручивања књига примамо у року од 30 дана.

Купац.....

(име, очево име, презиме)

Матични број грађана Број личне карте

издате у МУП

Улица и број

Место и број поште Телефон

Датум Потпис наручиоца

Именовани је стално запослен у

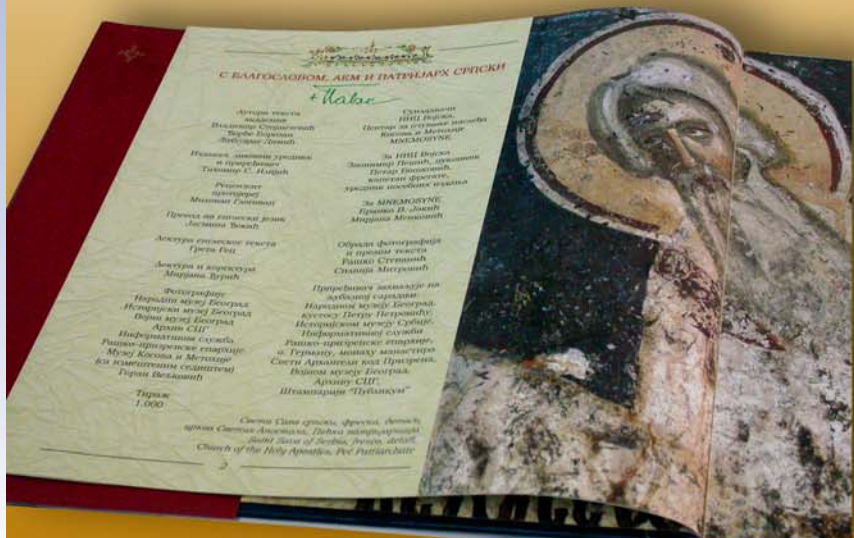
(назив ВП или предузећа)

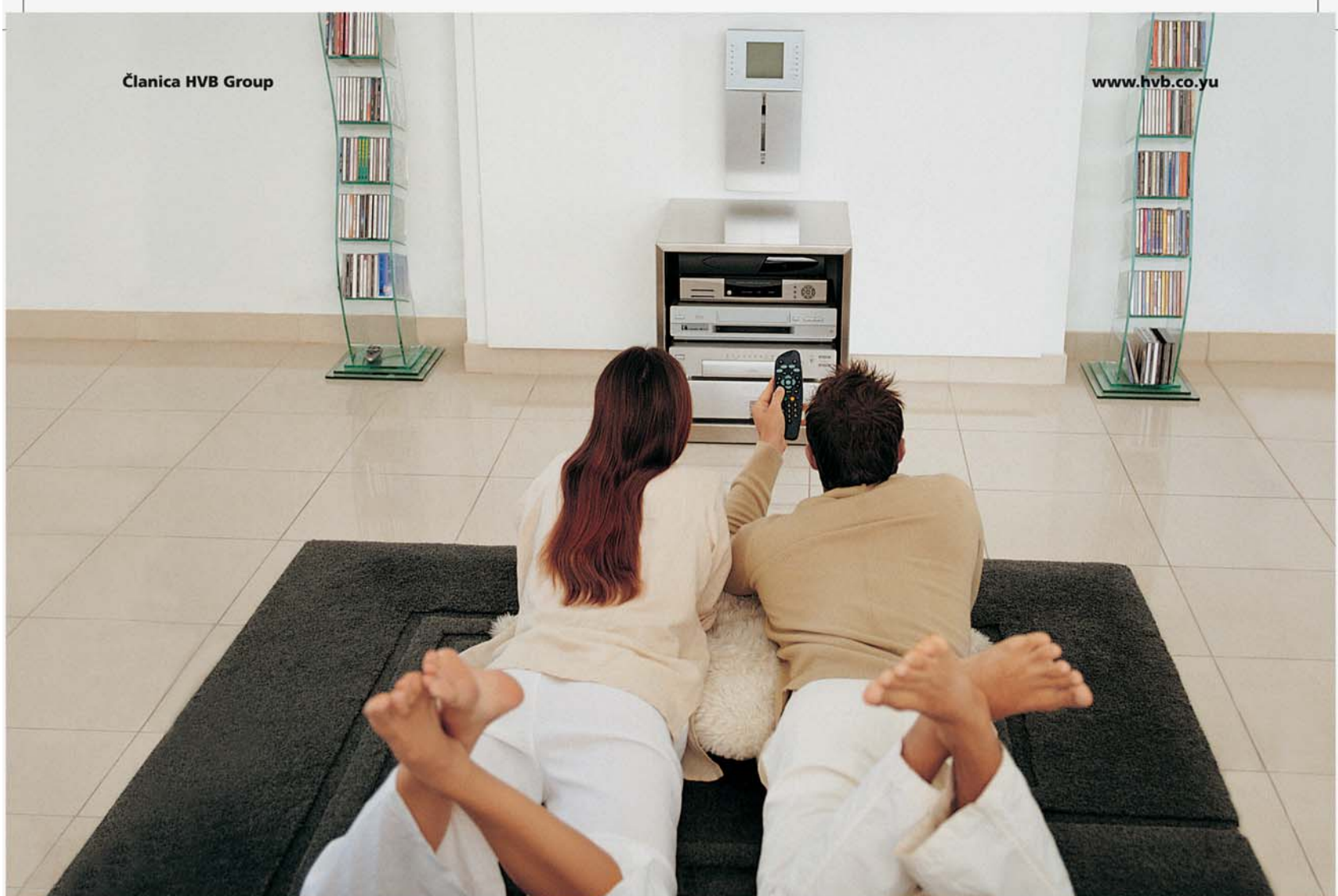
Улица и број

телефон Место и број поште

МП

Овера овлашћеног лица

Dugoročni keš kredit

Konačno savršena slika i zvuk. Uz Dugoročni keš kredit HVB Banke opremamo naš životni prostor baš onako kako smo zamislili. Sledeća na redu je garnitura.

SPECIJALNA PONUDA: HVB Banka nudi svim zaposlenima u Vojsci SCG **Dugoročni keš kredit +** pod posebnim, vantržišnim uslovima - bez učešća, depozita i žiranta, uz rok otplate do 6 godina i iznos kredita do 5.000 EUR!

- Nominalna kamatna stopa: 11%
- Efektivna kamatna stopa: 12,01-12,08%

Za sve dodatne informacije pozovite info telefon 011 320 45 90 ili nas posetite u nekoj od filijala HVB Banke širom Srbije.

Koja se banka uklapa u vaš život?

Info telefon: 011 320 45 90

Beograd | Rajičeva 27-29 | Bulevar Mihajla Pupina 85a | Trg Nikole Pašića 10 | Trčanska 2 | Požeška 83a | Bulevar AVNOJ-a 6a | Palmira Toljatija 5 | **Zemun** | Glavna 21 | **Čačak** | Kursulina 1 | **G. Milanovac** | Kneza Aleksandra 6 | **Indija** | Železnička bb | **Jagodina** | Knekinje Milice 31 | **Kikinda** | Trg srpskih dobrovoljaca 28 | **Knjaževac** | Trg Oslobođenja 12 | **Kragujevac** | Srete Mladenovića 2 | **Kraljevo** | Oktobarskih žrtava 22 | **Kruševac** | Vece Korčagina 20 | **Leskovac** | Bulevar Oslobođenja bb | **Loznica** | Trg Jovana Cvijića 3 | **Negotin** | JNA 1 | **Niš** | Trg Kralja Milana 7 | TC Dušanov bazar, lokal br. 5 | **Novi Pazar** | Stevana Nemanje 100 | **Novi Sad** | Trg Slobode 3 | Bulevar Oslobođenja 30 | Bulevar Oslobođenja 69 | **Paraćin** | Kralja Petra I bb | **Požarevac** | Tabačka čaršija 13 | **Smederevo** | Karađorđeva 5-7 | **Sombor** | Stuparski put 6 | **Subotica** | Ivana Gorana Kovačića 3 | Branislava Nušića 23 | **Šabac** | Vlade Jovanovića 4 | **Ub** | Radnička 3 | **Užice** | Dimitrija Tucovića 97 | **Valjevo** | Kneza Miloša 48 | **Vranje** | Stefana Prvovenčanog 61 | **Vršac** | Žarka Zrenjanina 17 | **Zaječar** | Trg Oslobođenja bb | **Zrenjanin** | Aleksandra Karađorđevića 1